

1

Euskarak duen *Framing* Berri baten premia asetzeko proposamena

Iñaki Martínez de Luna

UPV/EHU – Euskal Herrriko Unibertsitatea

i.martinezdeluna@ehu.es

Sarrera-data: 2012-04-15 / Onartze-data: 2012-05-15

Laburpena. Komunikazio-esparruan ezaguna den *framinga* aztertu du euskararen kasurako Iñaki Martínez de Lunak artikulu honetan. Bere iritziz “Euskararen etorkizunerako bidegurutzea euskara *versus* iritzi publikoaren artekoa izango da”. Iritzi publikoak duen euskararen inguruko pertzepzioa eta irudikapena aldatzeko, eta aldekoagoa bihurtzeko bide berriak proposatzen ditu. Bere ustez, bi dira joera nagusiak gaur egun euskararen unibertsoan: *framing aldarrikatzailea*, abertzaletasunaren inguruan sortua eta *framing uzkurra*, zeinaren baitan, euskararen inguruan interbentzioa teorikoki onartu arren, neurriak hartzerakoan berehala agertzen diren kontrako jarrerak. Dagoena aztertuz, *Framing Berria* sortzeak duen garrantziaz jabetuta bi ereduok gaitutuko duen berri baten beharra planteatzen du, era horretan euskararentzat eremu sozial berriak lortu ahal izateko. • **Hitz-gakoak:** *komunikazioa, framing-a, hizkuntza-jarrerak, hizkuntza-ekologia, hizkuntza gutxitua*

Abstract. In this paper Iñaki Martínez de Luna has analysed, for the case of Basque, the framing which is known in the communication sphere. In his view, “The crossroads for the future of Basque will be the one involving Basque versus public opinion.” He puts forward new ways of changing the perception and representation held by public opinion about Basque, and turning it more in favour of the language. He believes that there are two main trends in the Basque universe today: *assertive framing*, which has emerged around Basque nationalism, and *reluctant framing*, within which, despite intervention in Basque being accepted in theory, opposing attitudes emerge immediately when measures are taken. When analysing what exists and while aware of the importance of creating a New Framing, he raises the need for a new framing that will overcome these two models. • **Key words:** *Communication, framing, language attitudes, language ecology, minority language*

1. ATARIKOAK

I

XX. mendeko 60ko hamarkadatik XXI. mendeko 10eko hamarkadara doan denbora tartean hainbat gauza aldatu da euskararen unibertsoari dagokionez. Ibilbide horretan badaude argi-ilunak, baina gure balorazioan baikortasun zuhurra ezkortasunari nagusitzen zaio. Dena den, hemen ez ditugu banan-banan zerrendatuko ibilbide horren ale guztiak. Lerro hauetan, gure ustez euskarak egun duen auzirik larrienari erreparatuko diogu: nolakoa da euskal gizartea euskarari dagokionez eta, halaber, euskararen unibertsoak nola joka lezakeen iritzi publiko horren aurrean. Izan ere, gure ustez, euskararen etorkizunerako berebiziko bidegurutzeta binomio horretan datza: euskara *versus* iritzi publikoa.

Horregatik, lehendabizi azalduko dugu euskararen *errealitatearen hautematea eta irudikapena gidatu dituzten egitura kognitiboak* nolakoak izan diren azken mende erdian, eta nolakoak diren gaur egun. Horretarako, komunikazio politikoaren eta komunikabideen eragin kognitiboaren teorietatik edango dugu. Hurbilpen teoriko horiek lagunduko digute sistematikoki ezagutzen euskararen diskurtsoen eraketan zer-nolako osagai edo efektu, harreman, eragile eta eragin dauden. Azkenik, azalpen teorikoekin tartekatuta, kontzeptualizazio eta eskema horiek baliatuko ditugu, hurrengo xedera heltzeko: *iritzi publikoak dituen euskararen hautematea eta irudikapena aldarazteko eta aldekoagoa bihurtzeko asmoz, zabal litezkeen bide berriak proposatzea*.

1.1 Garai gogoangarria

XX. mendeko 60ko hamarkadan, euskal gizartearen gehiengo zabal baten aldarrikapen bihurtu zen erregimen politikoa aldatu beharra. Dinamika horretan murgilduta, ordura arte debekatua edo gaizki ikusia izan zen guztia, begikotasunez begiratzen hasi zen. Abertzaletasunak gidatutako euskal nortasunaren berpizkundera abian zen, euskararen aldeko mugimendua barne, eta abertzaletasunaz kanpoko sektore asko ere joera nagusi horretara bildu ziren. Ikastolen mugimendua berreskuratu eta berreraikitzen hasi zen urte haietan, euskal iritzi publikoa euskara *deskubritzen* hasi zen. Hasi zen ohartzen, diktadura frankistak ezarritako debekuari muzin eginez, *beste hizkuntza bat* bazegoela gurean.

Pixkanaka, euskara modan jarri eta erdaldun askorentzat hizkuntza hori erakargarri bihurtu zen. Jende andana hasi zen euskara ikasten. Euskal kanta berria ere bidea egiten hasi zen eta jendaurreko erakusleiho ezin hobea eskaini zion euskarari. Euskara batuak lehen urratsak eman zituen eta, aldeko zaletasunak eta kontrako jarrerak agerraraziz, euska-

---

Gure ustez, euskararen etorkizunerako berebiziko bidegurutzeta binomio horretan datza: euskara *versus* iritzi publikoa.

Xedera: iritzi publikoak dituen euskararen hautematea eta irudikapena aldarazteko eta aldekoagoa bihurtzeko asmoz, zabal litezkeen bide berriak proposatzea.

**Hizkuntza-
ezagutza eta
hizkuntza-
erabilera ez ziren
analitikoki behar
bezain ongi
bereizten eta
euskara-ikaste
hutsak hizkuntza
hori
biziberritzeko
nahikoa izango
zela uste
zabaldua zen.**

raren *corpusa* hizpide —eta auzi— bihurtu zen. *Corpusa* ez ezik, gure hizkuntzaren *statusaren* gaineko kezka ere gizartean hedatu zen. Gizartea zein euskaltzale gehienak —ez guztiak— erabateko ezjakintasun sozio-linguistikoan murgilduta zeuden. Horrexegatik, hizkuntza-ezagutza eta hizkuntza-erabilera ez ziren analitikoki behar bezain ongi bereizten eta euskara-ikaste hutsak hizkuntza hori biziberritzeko nahikoa izango zela uste zabaldua zen. Aldeko iritzi publikoaren haizeak bultzatuta, ezjakintasun egoera hura lur emankorra zen itxaropen itsua lora zedin.

1982ko Euskadiko Autonomia Erkidegoko (EAEko) datuak (Gizarte-Azterketarako Lantaldea, 1983: 189) eskuan hartuta ikusten da garai hartako euskararen *errealitatearen hautematea eta irudikapena gidatzen zituzten egitura kognitiboak* edo *framing-a*¹ oso aldekoak zituela hizkuntza horrek:

1. Taula. ESALDIEKIN AKORDIOA. 1983

	Euskaldun zaharrak (%)	Euskaldun berriak (%)	Erdaldunak (%)
Ez du ezerk ez inork eragotziko euskararen superbizitza (<i>sic.</i>) (<i>biziraupena</i>)	90	89	76
Euskara jakiteagatik ez baduzu gehiago kobratuko, ez du merezi ikasteak	1	9	18
Euskararen superbizitzea edo iraupena lau txoribururi bakarrik axola zaio	8	4	3

Iturria: Gizarte-Azterketarako Lantaldea, 1983: 183, 186 orr.

Euskararen biziraupena ziurtatuta omen zegoen eta denon arduraren behar zuen —ez lau txoribururena—, eta euskara ikasteak merezi zuen onura ekonomikorik ez bazekarren ere. Iritzi horiek sostengatzen zituzten jendearen proportzioak oso altuak ziren, oro har, eta erdaldunen artean ere bai.

Baina 1982an, EAEko *framing* orokor horren azpian bazeuden euskararen inguruko beste pertzepzio eta interpretazio mota batzuk, erdaldunen artean batez ere. Horien arabera, ez dirudi EAEko gizartearen zati batek euskararen alde egiten zuenik; ez, behintzat, inolako baldintzarik gabe:

Hemendik bertatik hasten da nabaritzen, gutxiengo batena izanda ere, biztanleria erdaldunaren baitan abarotzen den eta euskararentzat argiro diglosia marginaleko egoera defendatzen duen iritzi-bloke bat. Euskaldunen arteko %5 edo 10eko batek bakarrik ikusten baldin badu gehiegizkoa eta alferrikakoa euskara gaztelaniarekin parekatzea eskola-mailan, portzentaia hori %30etik gora igotzen da erdaldunen artean. (...) Eta desakordio hori ez da puntu honetan baino txi-

kiagoa euskarak erakundeen eremu ofizialean izan behar duen presentziari buruzkoa, hau da, funtzionalgo publikoaren baitan izan behar duen presentziari buruzko puntuan. (Gizarte-Azterketarako Lantaldea, 1983: 189)

2. Taula. ESALDIEKIN AKORDIOA. ERDALDUNAK. 1983

	Akordioa (%)	Desakordioa (%)
Komunitate Autonomoan lanegiten duten funtzionari guztiak, orobat Madrilan menpean daudenak ere, euskara ikastera obligatuak egon behar lukete	50	50
Jadanik euskal funtzionari diren guztiak euskara ikastera obligatuak egon behar lukete	49	51

Iturria: Gizarte-Azterketarako Lantaldea, 1983: 189

Azken datu horiek ez dira kontrajartzen lerro batzuk lehenago eman ditugunekin: lehenengoek, garai haietan zegoen euskararen aldeko *framinga* islatzen digute. Azken datuek, aldiz, *framing* orokortu haren azpian ezkutuan bizi zen euskararen inguruko beste hautemate eta irudikapen motaren berri dakarkigute.

Hortaz, garai gogoangarri hartan, euskara ate handitik sartua zen *agenda publikoan* (McCombs eta Shaw-k 1972. urtean finkatu zuten kontzeptua erabiliz) eta, nola ez, garaiko *komunikabideen agendan* ere... *agenda* horien guztien azpitik lo-planta egiten zuen beste errealitate bat egon bazegoen arren.

1.2 Argi-ilunen garaia

Euskara hizpide zen kalean zein komunikabideetan eta *agenda politikoa* ere ez zen dinamika berri horretatik at gelditu. Trantsizio politikoak Autonomien Estatua ekarri zuen eta azken horrek eskuduntzak, hizkuntzari zegozkienak barne.

Baina, moda guztiekin gertatu ohi den bezala, bolada hura ere agortu zen eta XX. mendeko 80-90eko hamarkadetatik aurrera euskarekiko lilura lurruntzen hasi zen, abertzaletasunaz kanpoko sektoreetan batez ere. Hori ez ezik, hizkuntza horren aldeko jarrera eta atxikimendua zalantzan jartzen hasi ziren. Euskara ikasteko ahaleginetan murgilduta ibiliak ziren herritar asko, frustrazioan erori ziren. Horren arrazoietako bat –nagusia, agian- hauxe izan zitekeen: bigarren hizkuntza gisa ikasita, euskaraz lortutako gaitasunak erabilerarako premia, saria edota aukera egokiekin bat egin ez izana. Euskararen defentsan ordura arte gotorleku izan ziren giro politiko abertzaleak autonomiaren hautuak banatu zituen, baita euskalgintzari zein hizkuntza-politikari dagokionez ere, biak ala

XX. mendeko 80-90eko hamarkadetatik aurrera euskarekiko lilura lurruntzen hasi zen, abertzaletasunaz kanpoko sektoreetan batez ere. Hori ez ezik, hizkuntza horren aldeko jarrera eta atxikimendua zalantzan jartzen hasi ziren. Euskara ikasteko ahaleginetan murgilduta ibiliak ziren herritar asko, frustrazioan erori ziren. Horren arrazoietako bat –nagusia, agian- hauxe izan zitekeen: bigarren hizkuntza gisa ikasita, euskaraz lortutako gaitasunak erabilerarako premia, saria edota aukera egokiekin bat egin ez izana.

**Hizkera
politikoaren
bitartez egiten
den gertaeren
edo egoeraren
interpretazioa
(framinga)
errealitatea
sortzeko hiru
moduotan erabil
daiteke:
iraganaren zein
etorkizunaren
ulermena
eraikitzeko,
agenda
finkatzeko eta
jendea
jarduerara
bultzatzeko.**

biak banaketa eta liskar politikoen arrazoieta bat bihurtu baitziren. Hala ere, estrategia zatitu baten bitartez bazen ere, euskara suspertzearen ardura alderdi politiko abertzaleen agendetan baino ez zen modu sinesgarrian gorde.

Hori baliatuta, euskararen inguruko hizkuntza-politikari kutsu politizatua, ideologikoa eta erabilera partidista atxiki zizkioten indar politiko estatalistek. Alegia, euskararen *errealitatearen hautemate eta irudikatzea gidatzen eta bideratzen zituen egitura kognitibo* berria garatu zuten nortasun espainiarduneko giro sozialek eta noranzko bereko alderdiek. Edo, bestela esanda, euskararen gaineko *framing* berria eraiki eta hedatu zuten. Ongi jabetu behar da *framing* berri hori sortzeak duen garrantziaz, izan ere, Canel eta Sanders-ek (2005) azaldu duten bezala, hizkera politikoaren bitartez egiten den gertaeren edo egoeraren interpretazioa (*framinga*) errealitatea sortzeko hiru moduotan erabil daiteke: iraganaren zein etorkizunaren ulermena eraikitzeko, agenda finkatzeko eta jendea jarduerara bultzatzeko.

Hortaz, urteak joan urteak etorri, euskaren alde EAEn hartutako hainbat neurri, *framing* berri horren arabera hasi ziren ulertzen eta interpretatzen —kritika zorrotzez josia— gizarteko sektore batzuetan; hala nola herri-administrazioko langileei hizkuntza-eskakizunak ezartzea. Horren ondorioz, gaur egungo agenda publikoan dauden euskararen gaineko iritziak mota askokoak dira eta kontrajarriak. Hona hemen horren isla diren bi ikerlan: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa* eta *Erdaldunen euskararekiko aurreiritziak eta jarrerak*, hain zuzen:

- Euskal Herriko biztanleriatik 16 urte edo gehiagoko guztiak kontuan hartuta, zera dio *IV. Inkesta Soziolinguistikoa* (Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza, 2008: 221):

EAEn 16 urte edo gehiagoko hiru lagunetik bi (%64,7) euskararen erabilera sustatzearen alde daude, Iparraldean %41,2 eta Nafarroan herena pasatxo (%37,7). Bada, halaber, biztanle-multzo esanguratsua ez dagoena ez alde ez aurka (%41,1 Iparraldean, %28,1 Nafarroan eta %24 EAEn). Azkenik, euskara sustatzearen aurka daudenak %11,2 dira EAEn, %17,6 Iparraldean eta herena (%34,2) Nafarroan.

- *Erdaldunen euskararekiko aurreiritziak eta jarrerak* izeneko ikerlanak EAeko biztanle erdaldunen arteko jarreretan sakontzen du. Lan horrek ematen digu gizarte sektore erdaldun horretan dauden euskararen aldeko neurriekiko adostasunaren, indiferentziaren eta aurkakotasunaren berri zehatza (Amorrortu, Ortega, Idiazabal eta Barreña, 2009: 300-302):

- Gehienak prest agertu dira beren seme-alabek euskara ikas dezaten ahalgintzeko...” “...%69,4k arazotzat hartuko luke euskara desagertzea.”
- Eta administrazio publikoak euskararen alde egiten dituen hainbat ekimenarekin adostasuna erakutsi dute, baina “printzipio orokorren baitan soilik...”. Adibidez: “Ezin da euskara galtzen utzi.”, “Ados nago euskara bultzatzearekin.”, “Euskara errespetatu behar da.”
- Hor amaitzen da aldekotasuna, izan ere EAEko erdaldunen lautik hiruk (%75) bat egiten dute hainbat kritiketan:
  - “Euskara azkarregi berreskuratu nahi izan da.”
  - “(Administrazio Publikoen lanpostuetarako) Oposizioak egiteko euskara jakin behar dela eskatzea onartezina da, diskriminatzailea baita.”
  - “Ez litzateke euskararen erabilera Euskadiko biztanleria guztiaren-gana zabaltzen ahalegindu behar.”

Halaber, ondoko ideiaren auka daude: “Ezinbestekoa da jendaurrean lan egiten duten funtzionarioek euskaraz hitz egiten dezaten eskatzea.”

Euskararen aldekotasuna, beraz, azalekoa eta konpromisorik gabea da, erdaldun askorengan. Pentsatzekoa da euskaldunen artean nagusia den *framinga* erdaldunengan ohikoa dena baina baikorragoa eta euskararen aldekoagoa izango dela; baita erdaldunen artean badaude euskaltzale sutsuak ere. Baina, egia da, halaber, euskaldunak gutxiengoa direla eta, hortaz, erdaldunek partekatzen duten hizkuntza-politikaren gertaeren edo egoeraren interpretazioa dela gizartean pisu handien izan dezakeena.

1.3 Bi *framing* nagusi eta kontrajarriak

Ibilbide horren ondorioz esan daiteke euskararen inguruko *errealitatearen hautematea eta irudikapena gidatzen dituzten egitura kognitibo ezberdinak* daukela, gaur egun. Sinplifikazioaren arriskua gure gain hartuta, esango dugu euskal gizartean bi *framing* nagusi eta kontrajarriak aurki daitezkeela:

- a) *Framing Aldarrikatzailea*, abertzaletasunaren magalean aspaldian sortua eta XX. mendeko 60-70ko hamarkadetan zabaldu zena, ego-kitzapen batzuk tartean, gaur arte iraun du. Horren arabera, euskara bertako zinezko hizkuntza bakarra eta euskal izaeraren ardatza da; aldiz, erdara biak —gaztelania zein frantsesa— hizkuntza arrotz eta inposatuak dira. Euskara egoera gutxituan dagoenez, interbenzio eraginkorraren eta neurri babesgarrien premia du —diskriminazio positiboa, alegia—, halakorik aplikatu ezean, desagertzeko

---

Framing Aldarrikatzailea, abertzaletasunaren magalean aspaldian sortua eta XX. mendeko 60-70ko hamarkadetan zabaldu zena, euskara bertako zinezko hizkuntza bakarra eta euskal izaeraren ardatza da;

Gizarte osoa euskalduntzea da diskurtso mota honen jomuga, batzuek euskara gustukoa izan ala ez.

**Framing
Uzkurra:
euskarak
biziraun dezan
interbentzioa eta
neurriak hartzea
beharrezkoa dela
ez badu ukatzen
ere, halakoak
proposatzean
edota
aplikatzean
berehala
arbuiaztu ditu,
inposiziotzat edo
diskriminaziotzat
joz eta
erdaldunen
hizkuntza-
eskubideen
kontrakoak
direla
argudiatuz.**

zorian baitago. Gizarte osoa euskalduntzea da diskurtso mota honen jomuga, batzuek euskara gustukoa izan ala ez. Ikuspegi hori, euskal kulturaren eta euskalgintzaren sektore gehienetan jaun eta jabe da. b) *Framing Uzkurra*: euskarak biziraun dezan interbentzioa eta neurriak hartzea beharrezkoa dela ez badu ukatzen ere, halakoak proposatzean edota aplikatzean berehala arbuiaztu ditu, inposiziotzat edo diskriminaziotzat joz eta erdaldunen hizkuntza-eskubideen kontrakoak direla argudiatuz. Gehienbat nortasun espainiardun herritarrengan nagusitzen da, baina diskurtso horren ale batzuk euskaltzaleak diren edota sentimendu abertzalea dutenengana ere hedatu dira. Oro har, euskararekin kezka handirik ez dago, eta kasu batzuetan aurkako joera ezkututzen da. Horregatik, hizkuntza-liberalismoa defendatzen du —nahi duenak euskara ikasi edota erabil dezan—, hori posible egiteko erakunde publikoen interbentzioa eta diskriminazio positiboa ezinbestekoak direla zalantzan jarriz edo errefusatuz.²

Bi *framing* horiek gidatu dute ukipen egoeran dauden hizkuntzen —euskararen eta erdararen— arteko harremana, *hizkuntza-nazionalismoaren* eskematik abiatuta, Moreno Cabrera-k argi uzten duen bezala (Moreno Cabrera, 2008); alegia, *nazio bat / estatu bat / hizkuntza bat* hiru-kotea ardatz hartuta. Horregatik, elkarren kontra aritzen diren *framing*ak dira eta begi bistakoa da zein zaila zaien biei oinarri-oinarrizko adostasun puntu batera iristea:

Adostasun-maila bat lortzeko [*ikerketako eztabaida-taldeetan egindako*] saiakerak ez du fruitu askorik eman, euskararen aldeko printzipio orokorren adierazpen bat edo oso orokorrean egin diren balorazio positiboak izan ezik. (*Amorrortu et al.*, 2009: 302)

Bistan da, halaber, bi *framing* kontrajarri horiek gizarte berean eta une berean agertzea ez dela baldintzarik egokiena hizkuntza-politika eraginkorra aurrera eraman ahal izateko. Izan ere, edozein hizkuntzak duen bermerik handiena txertatuta dagoen komunitatearen babesa eta atxikimendua da; ez, ordea, sektore kontrajarriek sortzen duten tesuinguru gatazkatsua. Horregatik, euskarak euskal gizarte osoaren launtza *behar* du, ez soilik sektore euskaltzalearena edo euskaldunarena.

Egia da euskal iritzi publikoaren beste zati handi bat bi *Framing* mota horien artean kokatzen dela; gizartearen multzo zabala —EAEn zabalena dena, seguru asko—, zeinak pasiboki bada ere —arestian

aipatu bezala— euskara onartzen duen (Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza, 2008: 221). Izan ere, EAeko gizartean euskarari leku berezia aitortzen dioten ideiek (adibidez: “*niretzat euskara da euskal herritarren berezko hizkuntza*”) pisu handiagoa dute (%54) leku berezirik aitortzen ez dioten tankerakoek (adibidez: “*Niretzat, euskara euskal herritarren hizkuntzetako bat da, ez euskal herritarren hizkuntza bakarra*”) baino (%34) (Prospekzio Soziologikoen Kabinetea, 2011: 9). Hala ere, gizartearen erdiko kokagune horretan badaude esandako bi *framing* horien aztarnak; batzuetan nahasian. Adibidez, euskararen aldeko jaietara joan ohi den pertsonak berak bere haserrea adieraz dezake lanpostu publiko batera aurkeztu den seme/alabari euskarazko nahikotasunik duen frogatzea eskatu diotelako. Horregatik, euskal gizarteko multzo zabal bateko jarrerara epel hori zaugarri edo kaltebera izan liteke *Framing Uzkuurraren* erasoaren aurrean eta, horren ondorioz, diskurtso horren multzorantz erraz lerratu.

Hizpide ditugun bi *frame* horien ikuspuntuak jasota daude nolabait Euskadiko Autonomia Erkidegoko legedian. Zehatzago, *Euskararen erabilera normalizatzeko Legeak*³ horrela dio, bere 5. eta 4. artikuluetan:

- *Euskal Herriko herritar guztiak dute hizkuntza ofizialak jakiteko eta erabiltzeko eskubidea, bai ahoz eta bai idatziz.*
- *Herri-agintek Euskal Autonomia Erkidegoan hizkuntza dela-eta inor diskriminatu ez dadin zainduko dute eta neurri egokiak hartuko dituzte.*

Bi asmo horiek zilegiak eta, banan-banan hartuta, desiragarriak izanik, gakoa da horiek biak nola ekarri planteamendu bakar batera; adibidez, euskaldunek duten euskara erabiltzeko eskubidea ez da besterik gabe ezkontzen jendaurreko lanpostuetara aurkezten diren hautagai erdaldunak ez diskriminatzearekin. Legearen artikulua horietatik aipatu dugun lehenengoak *Framing Aldarrikatzailearen* ikuspuntua babestuko luke; bigarrenak, aldiz, *Framing Uzkuurrarena*.

Horregatik, euskararen gaineko hizkuntza-politika eraginkor batek aurrera egingo badu eta, horrek lagunduta, euskara biziberrituko bada, euskal gizartearen gehiengo zabalak dituen hautemate eta ulertzeko bi modu kontrajarri horiek gainditu beharko dira. Horrela baino ez da posible izango sortzea hizkuntza normalizatu ahal izateko behar den aldeko giro orokortua.

Horregatik, honako xede hau proposatu da hasieran: *iritzi publikoak duen euskararen hautematea eta irudikapena aldarazteko eta aldekoagoa bihurtzeko bide batzuk proposatzea; framing berri bat, alegia. Baina, eginkizun*

Bi framing kontrajarri horiek gizarte berean eta une berean agertzea ez dela baldintzarik egokiena hizkuntza-politika eraginkorra aurrera eramanez ahal izateko.

**Euskarak euskal
gizarte osoaren
laguntza behar
du, ez soilik
sektore
euskaltzalearena
edo
euskaldunarena.**

horri ekin aurretik, komeni zaigu komunikazio-teoriaren oinarritzko erreferentzia batzuk ezagutzea. Izan ere, zenbait kontzeptu eta osagaiaren ezagutza, azalekoa bada ere, makulu egoki gerta dakiguke *framing berri* bat taxutzen hasteko.

2. HURBILPEN ETA KONTZEPTU TEORIKO BERRIEN IRADOKIZUNA

I

Tewksbury eta Scheufele-k mugarri bat ezarri zuten, 2007an, komunikazio politikoaren eta komunikabideen eragin kognitiboaren lanketa teorikoaren arloan. Izan ere, ikerlari horiek zenbait egile bildu zituzten *Journal of Communication* argitalpeneko zenbaki batean, *framing*, *agenda setting* eta *priming* kontzeptuen nondik norakoak jorrazteko asmoz. Hiru hurbilpen horiek komunikazio politikoaren arloan berritzaile garrantzitsuak izaten ari zirela aintzat hartuta, horiek jorrazteari ekin zioten hurrengo asmo hauek bete nahirik: aztertzea ea hiru kontzeptu horiek elkarri lotuta ote dauden eta, baiezkotan, lotura horiek nolakoak diren. Jakin nahi zuten, halaber, halako harremanek zer irakats diezaieketen teoriariei edota ikerlariei harreman horiek beraiek komunikabideetan duten eraginari buruz. (Scheufele eta Tewksbury, 2007: 10)⁴

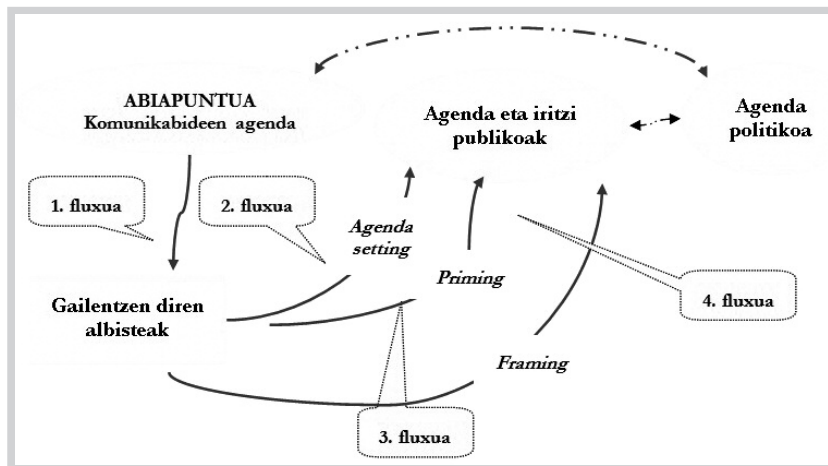
Planteamendu horiek komunikazio politikoaren alorreko diren arren, jendaurreko komunikazio arruntera heda daitekeelakoan gaude. Hortaz, goazen kontzeptu horien oinarri-oinarritzko definizioak eta azaleko azalpenak ematera, euskararen egoera eta aukerak aztertzen lagungarri gerta dakizkigukeelakoan.

2.1 Framing, agenda setting eta priming kontzeptuak

Framing, *agenda setting* eta *priming* kontzeptuen bidez zabaltzen zaizkigun ikerlerroak elkarren hurbilekoak dira eta zaila da kontzeptu bakoitzaren eremua zehatz-mehatz zedarritzea, gertuko beste kontzeptu horien esparruekin nahaspilatu gabe. Zailtasun hori, ordea, ez da arrazoi nahikoa ahazteko *framingak* zein garrantzitsuak diren iritzi publikoan euskarak egun duen lekua ikertzerakoan.

Zailtasun horiez jabetuta, eskema bat —*Komunikabideen eragin kognitiboaren eskema* deitu duguna— osatu dugu, ideia abstraktu horiek gure erara ordenatzeko eta argitzeko, hori ekarpen teoriko burutsurik edo mamitsurik egiteko inolako pretentsiorik gabe.

1. Irudia. Komunikabideen eragin kognitiboaren eskema

Arestian aipatutako hainbat lanketa teorikoen irakaspenak baliatu ditugu eskema hori osatzeko, eta ikasitakoak *Framing Aldarrikatzaile* eta *Framing Uzkur* izendatu ditugun efektuak aztertzeko balio beharko liguke.

Eskemaren abiapuntua *komunikabideen agenda* da. Hortik igortzen den albiste-jarioarekin hasten da eskemaren nondik norakoak:

1. fluxua: *komunikabideen agenda* horren arabera, albiste jakin batzuk hautatu eta azpimarratuko dira gainontzeko albisteen aurretik, modu errepikakorrean eta aurkezpen mota deigarria edo nabarmengarria baliatuta. Albiste horietatik eratorriko dira aztergai ditugun efektuak: *framinga*, *agenda settinga* eta *priminga*, hain zuzen.

2. fluxua: gailentzen diren albiste horiek audientzien oroimenean eta gogoan iltzatzen eta zizelkatzen joango dira, eta jende askorentzat garrantzitsuak eta erraz oroitzeko modukoak izatera iritsiko dira (*agenda setting*). Badugu, beraz, agendaren eta iritzi publikoaren osagaietako bat, zehaztasun handiagoaz ezagutu dezagun merezi duena.

Agenda Setting kontzeptuaren ardatza bi elementuren artean dagoen harremana da. Bat da komunikabideek gaiei eskaintako arreta: kokapen eta estaldura-maila erlatiboa, adibidez. Beste elementua da audientziek (entzuleek, ikusleek...) gai horiei beraiei ematen dieten garrantzia. Korrelazio estua dago komunikabideek gaiei emandako arretaren eta audientziek esleitutako garrantziaren artean. (Scheufele eta Tewskbury, 2007: 11)

Izan ere, *agenda setting* kontzeptua eskuragarritasunean oinarritzen da: gogoan gordetako gai bat eskuratu ahal izateko dagoen gaitasun maila, gai horri ematen zaion garrantziaren arabera; azken buruan, gai

**Agenda settinga
aipatzen
dugunean,
ordura arte iritzi
publikoaren
arreta erakarri
ez duten gai
batzuk
azpimarratzea
eta
nabarmentzea
da.**

bat kontuan izatean ala ez izatean datza kontzeptu hori; baldintzatzen du zer *gai* pentsatu edo kontuan hartuko den. (Vicente Mariño eta López Rabadán, 2009: 21) Hortaz, agenda ezartzea edo *agenda settinga* aipatzen dugunean, gai alternatibo jakin batzuei lehentasuna ematea nahi dugu esan; alegia ordura arte iritzi publikoaren arreta erakarri ez duten gai batzuk azpimarratzea eta nabarmentzea da *agenda settinga*.

Badago euskara egungo agendan? Hori litzateke beste ezer baino lehen aztertu beharko genukeena: euskarak zer leku duen egungo agendan; komunikabideek zein aipamen maila ematen dioten: lehentasunezkoa, bigarren mailakoa, bazterrekoa ala hutsaren hurrengoa. Dena den, komunikabideez pluralean hitz egitea ezer gutxi esatea da, komunikabideak asko eta oso ezberdinak direlako. Horregatik, egunkariz egunkari, irratiz irratia, telebistaz telebista, blogez blog, sare sozialez sare sozial..., aztertu beharko litzateke euskarak agendan duen lekua. Badago zer eginik, beraz!

Euskararen etorkizunerako desegokia litzateke komunikabideetan, oro har, edo horietako batzuetan inoiz ez agertzea. Hori gertatuz gero, komunikabide horien audientzietarako euskara *ez zen existituko*, ez, behinik behin, osagai garrantzitsu gisa audientzi horien bizitzan. Hori da une honetan euskararen komunitateak izan lezakeen egoerarik gorienetakoa: agenda publikotik desagertua izatea eta, beraz, iritzi publiko nagusitik. Izan ere, kasu horretan aldarrikapenak eta eskaerak alferrik galduko liriateke; gizarte babes zabalik gabe, noren izenean jardungo luke euskalgintzak? Noren laguntzarekin...? Ez dezagun ahaztu komunitatea dela hizkuntza ororen gorputza eta arima, bere etorkizunean eragiteko giltza duen biztanleria osoa barne hartuta, den-denek eragin baitezakete modu batean edo bestean. Adibidez: euskaldunek eragiten dute batez ere euskara erabiliz, eta, horrezaz gain, euskaldunek zein erdaldunek erabilera nahikorako gizarte baldintza egokiak bermatuz.

3. fluxua: komunikabideen punta-puntako albiste horien bitartez zenbait erreferente gako ezartzen zaizkio audientziari eta horrek, gertaerak edota eragileak baloratzerakoan eta iritzi bat osatzerakoan, erreferente horiek erabiliko ditu (*primingak*), makulu gisa. Horra hor agendaren eta iritzi publikoaren beste osagaietako bat.

Priming efektuaren atzean dagoen premisa hauxe da: pertsonen edo gertaera jakin gainean jendeak garatzen dituen balorazioak eta iritziak ez dira eraikitzen informazio osoaren gainean, baizik eta eskura duen informazio murrizta baliatuta (Balaban, 2008: 10). *Primingak* egoera jakinetan gertatzen dira; alegia, albisteen edukietan aldaketa bat gertatzen denean eta, horren ondorioz, audientziek beste gai edo erreferente gako

batzuen premia dutenean egingo dituzten ebaluazioetan erabili ahal izateko (Scheufele eta Tewskbury, 2007: 11).

Bestalde, *agenda settinga* bezala, *priminga* ere informazioaren eskuragarritasunaz eta gogoan gordetako informazioa prozesatzeko moduz arduratzen da. Ez da harrizkoa, beraz, *priming* kontzeptua sarri *agenda settingaren* luzapen gisa ulertu izana. Hala ere, bien arteko loturak egon badaude, bai, baina ezberdintasunak ere bai: komunikabideek gai batzuk jendearen adimenean eta kezketan nabarmenarazten dituztela aipatzean *agenda settingaz* ari gara; aldiz, komunikabideek igorritako informazio osotik abiatuz, jendeak zeri–zer erreferente gakori erreparatzen zaion aipatzen dugunean, *primingaz* ari gara. (Scheufele eta Tewskbury, 2007: 11)

Hortaz, komunikabideek euskarari buruz informaziorik ematen duten ala ez esatean, euskarak *agenda settingean* lekurik ote duen kezkatzen gaitu. Baiezkotan, albiste horien *primingek* erakutsiko ligukete euskara zeri lotuta agertzen den; adibidez: politikari, abertzaletasunari, giro jakin batzuei, inposizioari, diskriminazioari, iraganari, tradizioari, ikasketei, ikasteko zailtasunari..., edo, euskal izaerari, altxor linguistiko bati, hemengo hiritar guztion ondareari, jai giroko ekimenei, berreskuratze ahaleginei... Azken buruan, *primingen* bitartez aztertuko genuke pertsona bati zer datorkion berehala burura *euskara* entzuten duenean; alegia, zer-nolako irudiak, sentsazioak, sentimenduak, ideiak eta abarrak pizten zaizkion. Burutazio horien arabera baloratuko ditu neurri handian pertsona horrek euskararen inguruko ekimenak eta eragileak, hizkuntza hori biziberritzeko hartzen diren neurriak barne. *Priming* efektua ongi ezagutzea, beraz, bada garrantzitsua euskarak gizartean lortzen duen atxikimendua edo gaitzespena zertan oinarritzen den zehatz-mehatz ezagutzeko. Hori jakinez gero eta interbentzio estrategia batzuk lantzea beharrezkotzat joko balitz, askoz errazagoa litzateke interbentzio eraginkorragoak diseinatzea.

4. fluxua: komunikabideek igortzen duten informazioak eta horri eransten dizkieten interpretaziorako eskemek (*framing*) osatzen dute, eskema horiek iritziek eta balorazioek osatuta daudela kontuan izanda. Hauxe da agenda eta iritzi publikoaren dugun azken —baina, ez garrantzi gutxiko— osagaia.

Framing kontzeptuaren esanahia horrela azaldu dugu arestian: “*errealitatearen hautematea eta irudikapena gidatzen dituzten egitura kognitiboak*” (Scheufele eta Tewskbury-ren eskutik, 2007: 11) (ikus ere: Vicente Mariño eta López Rabadán, 2009: 18).

Bi oinarri ditu hurbilpen horrek; bata psikologikoa eta bestea soziologikoa. Hona hemen lehena: gai bat albistegietan aurkeztua eta azal-

---

Komunikabideek igorritako informazio osotik abiatuz, jendeak zeri–zer erreferente gakori erreparatzen zaion aipatzen dugunean, primingaz ari gara.

**Framing
kontzeptuaren
esanahia horrela
azaldu dugu:
“errealitatearen
hautematea eta
irudikapena
gidatzen
dituzten egitura
kognitiboak”.**

dua den moduak eragin dezake jasotzaileek gai hori ulertuko duten eran (Scheufele eta Tewskbury, 2007: 9). Gure interesaren erdigunean kokatzen den gaiari dagokionez, kontua da nola aurkezten duten komunikabideek euskararen gaineko informazioa, helarazitako informazio hori modu bategoa edo bestekoa izateak gizarte iritzian eragin dezakeelako.

Hori zehatz-mehatz ezagutzeak esango liguke zer-nolako egitura kognitiboek gidatzen dituzten jendearengan ezartzen diren euskararen hautematea eta irudikapena. Izan ere, *framing*aren bigarren oinarriak – soziologikoak- dioskun bezala: gizabanakoak ezin du mundua bere osotasunean ulertu, ezta etengabe borrokatu bere bizipenak interpreta- tzeke eta bizi duen munduari zentzua emateko; horregatik, informazio konplexua eta ugaria sailkatzeko eta ulergarri egiteko ahaleginetan per- sonek eskema sinpleak (*primary frameworks*) erabiltzen ditu.

Hortaz, bi premisa horietatik (psikologikotik eta soziologikotik) abiatuz, *framinga* oso lanabes edo bitartekari baliotsua da kazetari- entzat zein audientzientzat. Izan ere, gai korapilatsuek audientziei iris- teko dituzten mugak eta zailtasunak ugariak izanagatik, *framingari* esker gaia sinplifikatu eta zailtasunak gaindituak izan daitezke. Jen- deak ere, bere aldetik, gai konplexuak antzemateko eta ulertzeko ezinbestekoa du *framinga* baliatzea, *framingak* ematen dizkion eskema murriztuak zeregin horretan laguntzen baitio. (Scheufele eta Tewsk- bury, 2007: 11-12)

Gauzak, berriz ere, ez dira horren errazak, komunikabideak asko direlako eta bakoitzak ematen duten informazio beraren edukiak ez- berdinak direlako, zein bere gustuko ideologiarantz eta balioetarantz lerratuz. Horregatik, eraikitako *framing*aren atzean dauden balioak eta interesak direla-eta, *framing* mekanismoa baliotsua bezain manipula- tzailea izan daiteke, audientziarengana ideologia hutsa helarazteko era- biltzen bada. Hortaz, komunikabide batzuek eta besteek euskarari buruz zabaltzen dituzten bertsioak eta esanahi ezberdinak aintzat hartu be- harko dira. Lan nekeza, baina ezinbestekoa igorritako informazioaren atzean zer-nolako *framingak* dauden eta horiek bultzatzen dituzten in- teresak ezagutu ahal izateko.

Aipatutako lau fluxu horiek ez ezik, beste informazio eta eragin jario edo fluxu batzuk ere badaude (irudian marra etenez jasotakoak), hiru agenda moten artean eta elkarri eraginez: komunikabideen agenda, agenda (eta iritzi) publikoa eta agenda politikoa, hain zuzen. Adibidez, komunikabideen agendak agenda publikoan eta agenda politikoan era- giten du (Cohen, 1963), eta jakina da alderantzizko eragina ere gertatzen dela intentsitate arinagoan. Beste horrenbeste esan daiteke agenda pu-

blikoaren eta agenda politikoaren artean dagoen bi norabideko eraginaz. Dena den, lerro hauen xedetik kanpo gelditzen dira harreman horiek.

2.2 Zenbait ikerketa aukera

Horregatik, euskararen gainean dauden *framingak* zorroztasunez eta sendotasunez aztertu ahal izateko, teoriarantz jo beharko dugu beste behin, urrats berri honetan Vicente Mariño eta López Rabadán-ek bereizten duten *framingaren* inguruko ikerlerro motak erabiliz. Gure ustez, egile horien sailkapena (Vicente Mariño eta López Rabadán, 2009: 23-24) lagungarri gerta dakiguke euskararen inguruko hautemateen eta irudikapenen —*framingaren*— xehetasunak hobeto ezagutzeko eta ulertzeko. Horregatik, *framinga* inguruko ikerlerro nagusiak aurkeztuko ditugu hurrengo lerroetan.

Newsframe analysis bezala ezagutzen da lehenbiziko ikerlerroa. Hurbilpen horrek kazetaritzaren diskurtsoa hartzen du analisiaren ardatz, era horretan komunikabideen *framinga* zedarritu ahal izateko; baita diskurtso horrek duen informazio-prozesua ere (ekoizpena, prozesamendua eta eragina). Izan ere, *framing* prozesua estrategikoa den aldetik, bere funtzionamenduan badute zerikusia komunikabideen barruko eta kanpoko faktoreek. Analisi hori aplikatuz jorratzen diren gaien eta ezauzgarrien zerrendatze hutsa gainditzen da, eta errealitatea ulertzeko edo ulertarazteko eraiki den informazio-eremuko egitura orokorra zedarritu eta horren arau orokorrak azaltzea ahalbidetzen da.

Gure interesgunera ekarrita, *newsframe analysis*aren abiapuntua litzateke aztertzea hemengo komunikabideek euskararen inguruan hedatzen dituzten albisteak eta iritziak; baita horien atzean dauden informazio-prozesuak ere. Adibidez, zeintzuk eta nolakoak diren euskarari buruzko informazio prozesua baldintzatzen edota ezartzen duten komunikabideen barneko zein kanpoko eragileak; eragile horiek zergatik sartzen —edo isiltzen— dituzte agendara euskarari buruzko albisteak; nola eta zergatik moldatzen dituzten albiste horien osaketa, ekoizpena eta prozesamendua. Horrela, era sistematikoan ezagutuko genituzke euskararen *framinga* edo, hobeto, *framing* ezberdinak markatzen eta gidatzen dituzten interes ideologiko, politiko edota ekonomikoak zein diren. Azterketa horri esker euskara hautemateko eta interpretatzeko dagoen sistema eta egitura orokorraren ezagutza sakona eta zabala behin lortuta, errazagoa litzateke balizko interbentzio arrakastatsu bat diseinatzea eta gidatzea.

Framingaren beste ikerlerro bat psikologikoa da eta gizakiak jasotzen duen informazioaren prozesamendua (*frame processing*) aztertzea du jo-

muga. Alegia, oinarri psikologiko batetik abiatuta, zenbait elementuren arteko harremanak aztertzen dira, hala nola gizabanakoak gaiaz duen aurretiko ezagutzaren, *framing* mota ezberdinen eta testuinguruko beste faktoreen artekoak.

Hortaz, komunikabideen *framinga* bera era ezberdinean ulertua izan daiteke, gizabanako bakoitzeko izaeraren arabera. Hori interesagarria da euskararen *framingean* sakontzeko, izan ere, hizkuntza osagai askoko eta konplexutasun handiko egikaria da eta, besteak beste, dimentsio subjektiboa ere tartean du: gizabanakoen bizipenak, sentimenduak eta abar. Adibidez, euskarari lotutako bizipen gogoangarriak izan dituen gizabanako batek eta, aldiz, eskarmentu etsigarriak izan dituen beste batek era ezberdinean erantzun dezakete *framingen* bitartez jasotzen dituzten hautemateko eta irudikatzeko egitura berberaren aurrean; muturreko adibideak jarriz, bere egin ditzake egitura hori edo, ordea, are-riorearen mezua arbuia garrantzatu jo dezake.

Azken ikerlerroak aztertzen ditu *framingek* gizabanakoengan zein gizartean dituzten eraginak. Hori, abiapuntu egokia izan daiteke —jarraitzen ari garen egileen aburuz— errealitatearen eraikuntza sozialeko beste eragin konplexuago batzuetan murgiltzeko; hala nola iritzi publikoan, erabakiak hartzeko prozesuetan, ekintza kolektiboan eta sozializazio politikoan. (Vicente Mariño eta López Rabadán, 2009: 24)

Argi dago zeregin konplexua dela ezagutzea euskararen errealitatearen hautematea eta irudikapena gidatzen dituzten egitura kognitiboak, horien osagaiak zein egiturak eta eraginak komunikazio teorien bitartez, eta, hortaz, lan horri ezin zaio modu sinplean ekin. Nahaste-borraste baten itxura duen eremu horretan ipar garbi bat izateko, azaldu ditugun *agenda setting*, *priming* eta *framing* kontzeptuak zein ikerlerro ezberdinak lagungarriak izan daitezke.

3. EUSKARA EGUNEROKO PRENTSAN

I

Gure kasura ekarrita, ikerlerro horiek ahalbidetuko lukete euskararen *framingek* audientziengan duten eragina ezagutzea; baita, ur sakonagoetan murgilduz gero, jendeak euskararen izenean mobilizatzeko dituen —aldeko zein kontrako— jarrera aktiboen gakoak ezagutzea ere. Horrek, interbentzio eraginkor batentzako bideak irekiko lizkiguke.

Pentsatzekoa da egunkariak edo komunikazio taldeek, euskararen inguruko *framing* mota jakin bat ezarri edo hedatu nahi izanez gero, balia ditzaketen aukeren artean honako hauek daudela:

- *Agenda setting*an euskara gaia bultzatzea, batez ere lehen-orrira eramanez.
- *Priming* funtzioa bete dezaketen hitz edo kontzeptu batzuk erabili eta errepikatzea.
- Informazioa modu baloratiboan tratatzea, bultzatu nahi den joera mota areagotzeko.

Ikuspuntu horien azterketara lehendabiziko hurbilpen bati ekiteko asmoarekin, aztertu dira Hego Euskal Herrian zabaltzen diren 13 egunkaritarako lehen-orriak, 2011ko martxoan hasita eta urte horren bukaera bitartean.⁵ Guztira 13.537 albiste bildu dira, kaleratu diren ia guztiak salbuespen batzuekin: kirol, eguraldi, gertakari eta txutxu-mutxuko albisteak ez dira aintzat hartu izan.

Hauexek dira aztertu diren egunkariak: *Vocento* taldeko lau egunkari (*El Correo* —Araba zein Bizkaiko edizioak—, *Diario Vasco* eta *ABC*), *Noticias* taldetik beste lau (*Noticias de Navarra*, *Diario de Noticias de Álava*, *Noticias de Gipuzkoa* eta *Deia*), *El País* (EAEko edizioa), *El Mundo* (EAEko edizioa), *Diario de Navarra*, *Berria* eta *Gara*. Egunkari horiek abiapuntu, euskararen agerpen maila eta aurkeztua den modua aztertu dira, hurrengo lerroetan azaltzen den moduan.

Prensa idatziaren lehen-orriko lerro-buruak aztertu eta sailkatzerakoan zenbait aukera daude, zeri erreparatzen zaion. Aukerak aukera, lanketa horiek partekatzen dutena zera da: oinarrian subjektibotasuna izatea. Izan ere, aztertzailearen betaurrekoek dituzten kristalen arabera balora eta sailka daitezke albisteak, horiei emandako tratamendua eta beraien ezaugarriak. Arazo horren aurrean erabili ohi den irtenbide zientifikoa da aztertzaile batzuen inter-subjektibitatek abiatzea, eta horrela egin dugu lan honetan ere. Hala ere, oso kontzienteak gara albisteak sailkatzean mota batzuen eta besteen arteko marra oso ahula eta diskutigarria dela. Horren aurrean dagoen euskarri bakarria erabilitako irizpideak argi eta garbi agertzea da eta hemen horrela egiten aha-legendu gara.

3.1. Euskararen agenda

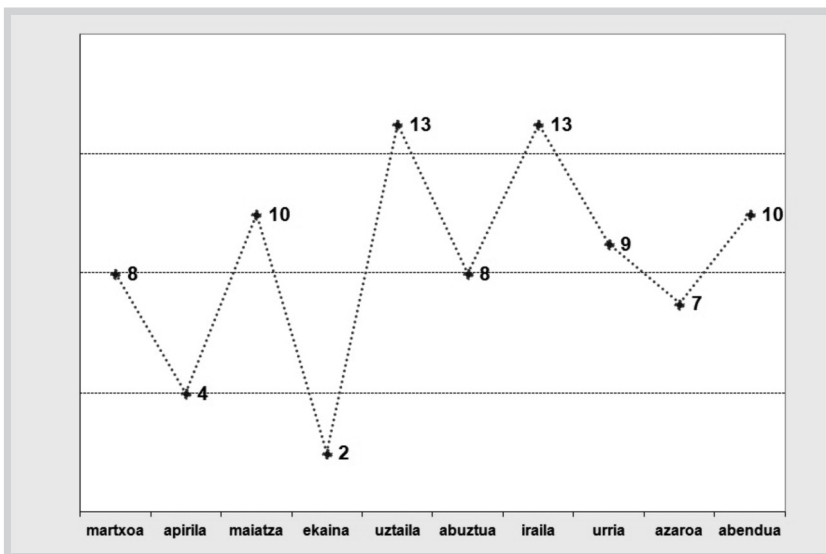
Aztergai izan diren 13.537 albiste horietatik 84 dira euskarari eskainitakoak, hots, %0,62; batez beste, 8,4 albiste hileko. Albiste horien kopurua gorabeheratsua da hamar hilabete horietako bilakaerak erakusten duen bezala:

Aztertu dira Hego Euskal Herrian zabaltzen diren 13 egunkaritarako lehen-orriak, 2011ko martxoan hasita eta urte horren bukaera bitartean. Guztira 13.537 albiste bildu dira, kaleratu diren ia guztiak.

Euskararen aipamenak gehienbat bigarren mailakoak dira: bildu diren 84 albistetatik 14k baino ez dute lortzen lerro-buru nagusia izatea; kasu guztien %17.

2. irudia. Euskarari buruzko albisteen bilakaera, 2011ko martxotik abendura bitartean

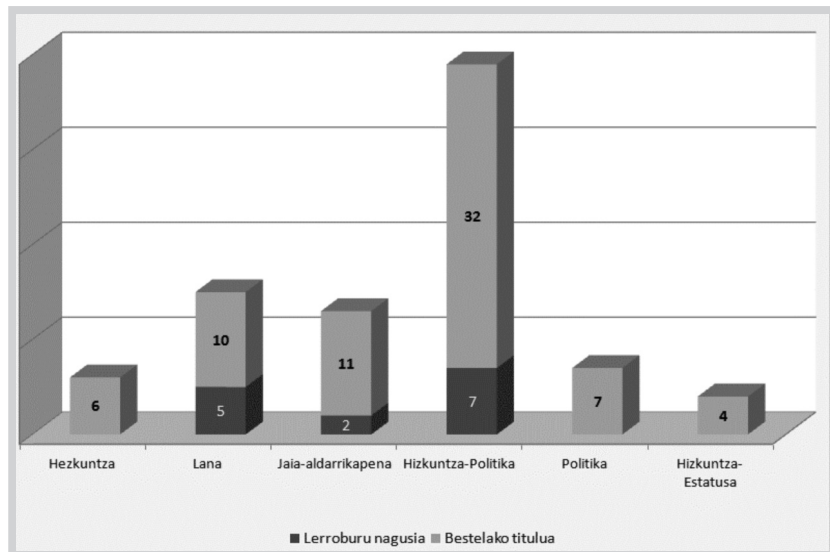
Aipamen gehienak albiste mota jakin batzuen inguruan metatu dira urtean zehar, behin eta berriz, nahiz eta hilabete batzuetan gai horien kopurua areagotzen edo gutxitzen den, unean uneko aktualitatearen arabera.

Lehen-orrietan hizpide izatea bada gai jakin bati garrantzia aitortzeko modu bat; era berean, albisteei atxikitzen zaien garrantzia lehen-orritan esleitutako kokapenaren arabera ere antzeman daiteke. Horrela ulertuta, euskararen aipamenak gehienbat bigarren mailakoak dira hierarkia horretan: bildu diren 84 albistetatik 14k baino ez dute lortzen lerro-buru nagusia izatea; kasu guztien %17, hain zuzen.

Beste pauso bat emanez, euskararen inguruko albisteak sei multzotan sailkatu dira, albiste horiek sortuak diren sektore motaren arabera; hona hemen multzo horiek: hezkuntza, lana, jaia-aldarrikapena, hizkuntza-politika, politika instituzionala eta hizkuntzaren estatusa.

Hizkuntza-politikak sortarazten du albiste kopururik handiena: 39 aipamen, hain zuzen. Lan-eremuari lotutakoak dira bigarren —15 aipamen— eta jaia-aldarrikapenekoak hirugarren —13 aipamen—. Atzerago gelditzen dira politika orokorrekoak, hezkuntzakoak eta euskararen estatusari buruzkoak: 7, 6 eta 4 aipamenekin, hurrenez hurren.

3. Irudia. Euskarari eskaintako garrantzia, eremuka

Bestalde, garrantziaren erpina den lehen-orriko lerro-buru nagusian, beste eremutakoak baino ohikoagoak dira hizkuntza politika, lan eremu eta jaia-aldarrikapenetako albisteak: 7, 5 eta 2 lerro-bururekin, hurrenez hurren.

Beraz, bai lehen-orriko albiste kopuru orokorrari erreparatuz, baita albiste horien artetik lerro-buru nagusia izatera iristen direnen kopuruari begira ere, hizkuntza-politikari lotutako albisteak dira arreta handiena lortzen dutenak, lan mundukoak bigarrenak eta jai-aldarrikapenekoak hirugarrenak, gainontzeko esparruetako albisteen aurretik. Hori dela eta, hiru horiek dira gehienbat euskararen agenda settinga zedarritzen duten eremuak, behinik behin aztertutako denbora tartean.

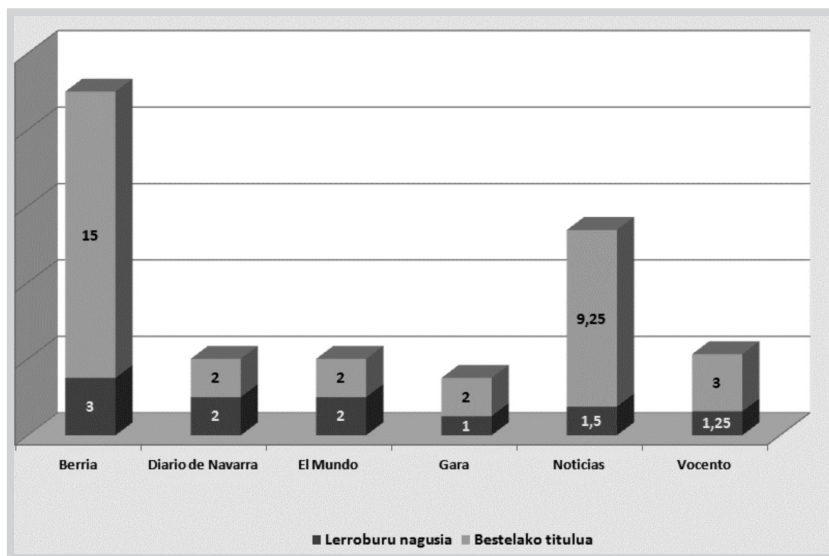
Arestian esan bezala, 13 egunkari izan dira aztertuak, baina horietako batzuk komunikazio talde berekoak dira. Horren ondorioz, zenbait albiste errepikatzen dira talde bereko egunkari edo edizio ezberdinetan. Errepikatze hori dela eta, euskarari emandako garrantzia zehatza —ez puztua— ezagutu ahal izateko, puntu honetako analisia ez da egunkari bakoitzeko egin, baizik eta komunikazio taldeko; hau da, komunikazio talde bateko egunkari guztiek euskarari eskaintzen dioten albiste kopuruaren batez beste aritmetikoa kalkulatu.⁶

Berria da euskarari arreta handiena eskaintzen dion egunkaria, bere lehen-orriko albiste kopuruaren arabera: guztira 18 albiste jasotzen ditu. *Noticias* taldea da bigarren 10,75 aipamenekin batez beste egunkariko, eta *Vocento* taldea hirugarren 4,25 aipamenekin batez beste egunkariko. *El Mundok* eta *Diario de Navarra* 4na albiste jaso dituzte eta *Garak* 3. *El País* ez dio euskarari lekurik eskaini lehen-orrrian.

Bai lehen-orriko albiste kopuru orokorrari erreparatuz, baita albiste horien artetik lerro-buru nagusia izatera iristen direnen kopuruari begira ere, hizkuntza-politikari lotutako albisteak dira arreta handiena lortzen dutenak, lan mundukoak bigarrenak eta jai-aldarrikapenekoak hirugarrenak, gainontzeko esparruetako albisteen aurretik. Hori dela eta, hiru horiek dira gehienbat euskararen agenda settinga zedarritzen duten eremuak.

Albiste kopuruei zein lehen-orriko kokapenaren garrantziari erreparatuta, Berria da euskararekiko ardura gehien duena euskarak agenda settingean lekua izan dezan, Noticias taldea bigarren eta Vocento taldea hirugarren.

4. Irudia. Euskarari eskaintako garrantzia, komunikazio taldearen arabera

Berriak 3 albiste kokatu ditu lehen-orriko lerro-buru nagusian euskarari buruz jasotzen dituen 18 albistetatik. Noticias taldeak 10,75 aipamenetik 1,5 eta Vocento taldeak 4,25 aipamenetik 1,25 lerro-buru nagusi eskaintzen dizkiote euskarari, batez beste. El Mundo-k eta Diario de Navarra-k 2na lerroburu nagusi eskaintzen dizkiote eta Gara-k bakarra.

Hortaz, albiste kopuruei zein lehen-orriko kokapenaren garrantziari erreparatuta, Berria da euskararekiko ardura gehien duena euskarak agenda settingean lekua izan dezan, Noticias taldea bigarren eta Vocento taldea hirugarren.

3.1.1 Albisteen tratamendua eta kutsua

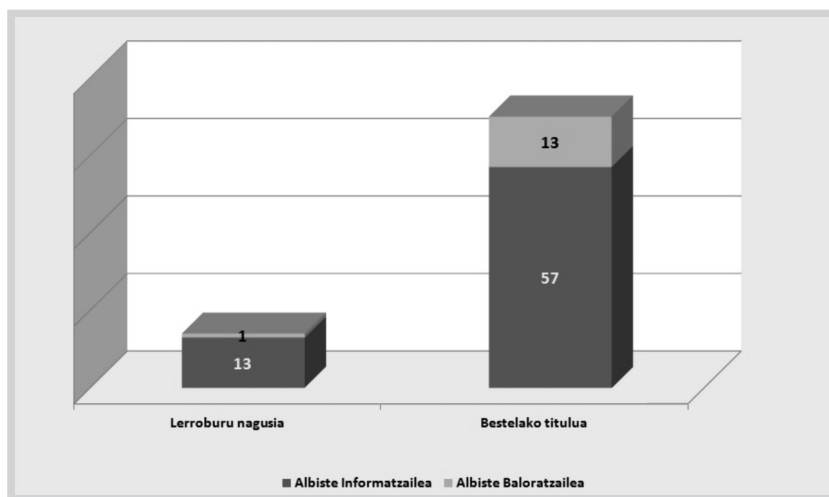
Esan dezagun, hasteko, informazio prozesuaren lehenengo bi pausotan —albistea sortu eta audientziari eskaintzean— bi direla zerikusi zuzena duten eragile motak: igorlea eta komunikabidea. Horien arabera, lerroburuaren testuak asko alda daitezke komunikabide batetik bestera, albistea bera izanda ere. Albistearen edukia aurkezteko modua neutroa izango da jatorrizko muina bere horretan errespetatzen bada; aldiz, norabide baterantz edo besterantz lerratua izango da informazioaz gain beste kontzeptu edo ñabardura batzuk eransten direnean. Alegia, egunkaria mugatzen ote den igorleak emandako informazioa bere horretan ematera edo, aldiz, edukia interpretatzen eta bideratzen duen; lehenengo kasuan, lerro-buru informatzailea litzateke eta, bigarrenean, baloratzailea.

Hortaz, informazioa aztertu eta sailkatzerakoan, lehendabizi komunikabideek albisteari ematen dioten tratamendua dugu hemen az-

tergai, ez igorleak abiatutako mezua. Adibidez, igorleak mezuan zenbait balorazio txertatuz gero eta komunikabideek bere horretan jaso badute, informatzailetzat jo da albisteak.

Lehen-orrigo 84 albisteak aintzat hartuta, ikusten da lerro-buru nagusia diren gehien-gehienak (14 albistetik 13) modu informatzailean tratatuak izan direla. Lerro-buru nagusikoak ez beste 70 tituluetakoa albisteak, ordea, tratamendu nahasiagoa dute: 57 informatzaile eta 13 baloratzaille. Azken buruan, lehen-orrigo albisten %83k tratamendu informatzaile dute eta %17k baloratzaille.

5. Irudia Albistearen tratamendu informatiboa edo baloratiboa

Bestalde, informazioa informatzaile hutsa izan edo baloratzaillea izan, albisteek transmititzen duten kutsua ere aztertu da, itsatsitako kutsu hori igorleak sortua den edo komunikabideek gehitutakoa den. Zehatzago esanda, aztergai hartu da albisteak euskarari atxikitzen dion kutsua. Izan ere, hitzak ez dira neutroak eta askotan esanahiaren muiarekin batera, osagai kalifikatzaile baten aleak ere helarazten dira; adibidez: zerbait *ona* ala *txarra* den, *alaia* ala *triste*a, *erakargarria* ala *arbuia-garria*, eta abar.

Gure jakin-mina da albisteari zer-nolako kutsua ematen zaion, nolako sentipenarekin lotzen den: baikorra, ezkorra, neutroa edo anbibalentea:

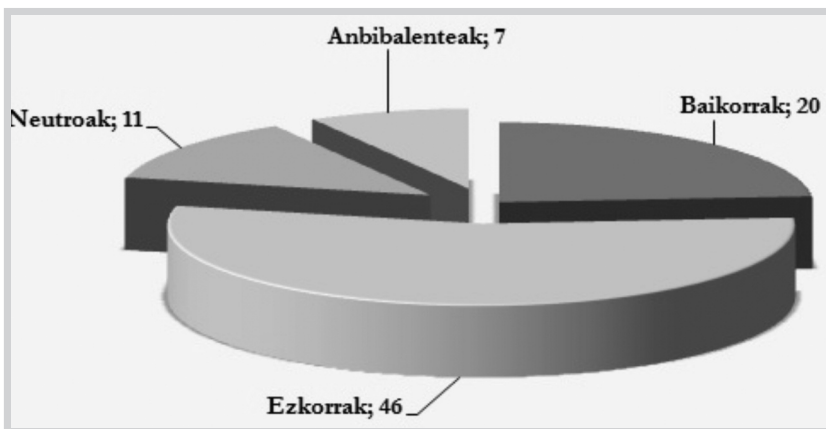
- **Baikorra:** Lerro-buruan dauden hitzetako baten edo batzuen esanahia edo kutsua baikortzat jo daitekeenean; abibidez, aztergai ditugun esaldietan hauek dira agertzen direnetako batzuk: *suma*, *fiesta*, *oferta*, *valor*, *multitud* eta abar.

Azaletako 84 albisteak informatzaileak zein baloratzailleak aztertuta argi eta garbi ikusten da kutsu ezkorrekoak direla nagusi: ezkorrak 46 dira, baikorrak 20, neutroak 11 eta anbibalenteak 7 albiste. Albisten ezkortasunerako joera hori errepikatzen da maila ezberdinetan: lerro-buru nagusietako albisten %50 ezkorrak dira eta bestelako tituluetan %55.

- **Ezkorra:** Lerro-buruan dauden hitzetako baten edo batzuen esanahia edo kutsua ezkortzat jo daitekeenean; adibidez: *fraude, tijeretazo, gutxitu, onartezina, salatu, quejas, reduce, pierde peso* eta abar.
- **Neutroa:** Lerro-buruan dauden hitzen esanahia edo kutsua ezin denean baikortzat edo ezkortzat jo.
- **Anbibalentea:** Lerro-buruan dauden hitz batzuen esanahia edo kutsua baikortzat eta, aldi berean, lerro-buru bereko beste hitz batzuen esanahia edo kutsua ezkortzat jo daitezkeenean.

6. Irudia. Lehen orriko albisten kutsu mota

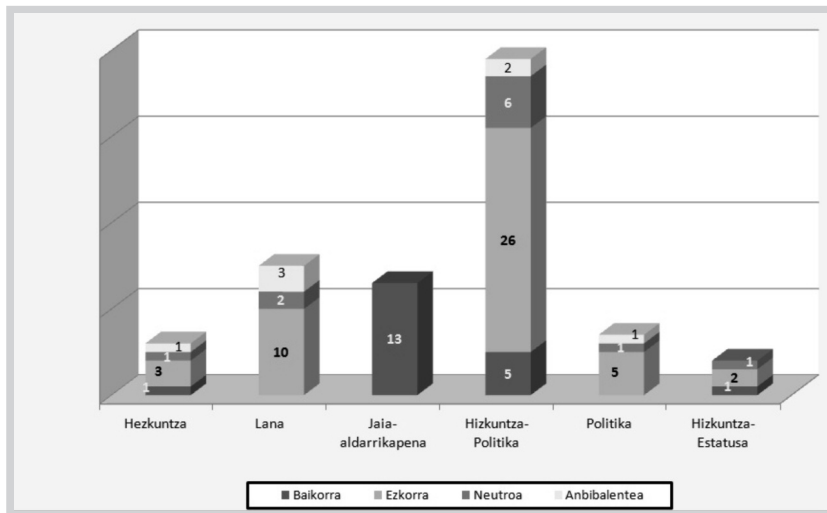

Azaletako 84 albisteak —informatzaileak zein baloratzailleak— aztertuta argi eta garbi ikusten da kutsu ezkorrekoak direla nagusi: ezkorrak 46 dira, baikorrak 20, neutroak 11 eta anbibalenteak 7 albiste. Albisten ezkortasunerako joera hori errepikatzen da maila ezberdinetan: lerro-buru nagusietako albisten %50 ezkorrak dira eta bestelako tituluetan %55.

Albisteei atxikitzen zaien kutsuak aldatzen du albiste horiek sortuak diren eremuaren arabera. Horrela, hizkuntza-politika da albiste ezkor gehien jasotzen duena (39 albistetik 26 ezkor) eta lan esparrua bigarren (15 albistetik 10 ezkor), bi eremu horietan albiste ezkorren portzentaje bera izanik (%67). Alegia, kutsu ezkorra duten 46 albistetatik 36 (%78) bi eremu horietan metatzen dira.

Beste eremuetako albisten —ezkorren zein beste motatakoen— kopuruak txikiak dira ezer sendorik esan ahal izateko, salbuespen batetik: jaia-aldarrikapena deitutako eremua da albiste baikor gehien dauzkana, bai absolutuki baita erlatiboki ere: 13 albistetik 13 (%100).

7. Irudia. Albisteen kutsu baloratiboa, eremuka

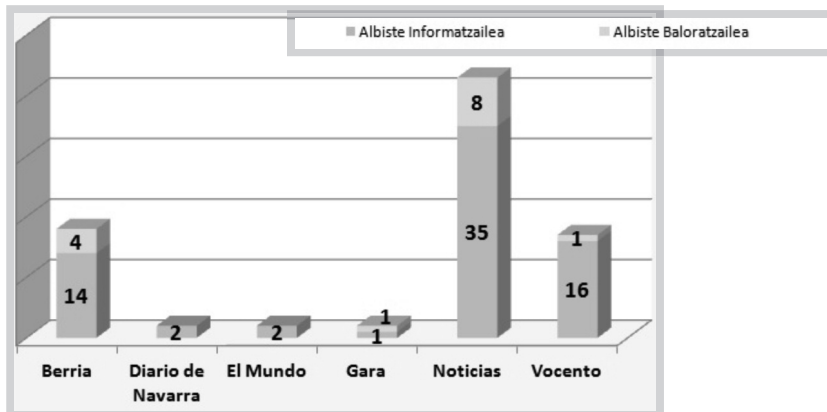
Aztertu diren egunkari eta komunikazio talde guztietako euskararen gaineko informazioaren tratamendua gehienbat informatzailea da; hau da, albistearen edukia aurkezteko modua neutroa da.

3.1.2 Komunikabideen jarduna

Arestian esan bezala, aztertu diren egunkari eta komunikazio talde guztietako euskararen gaineko informazioaren tratamendua gehienbat informatzailea da; hau da, albistearen edukia aurkezteko modua neutroa da.

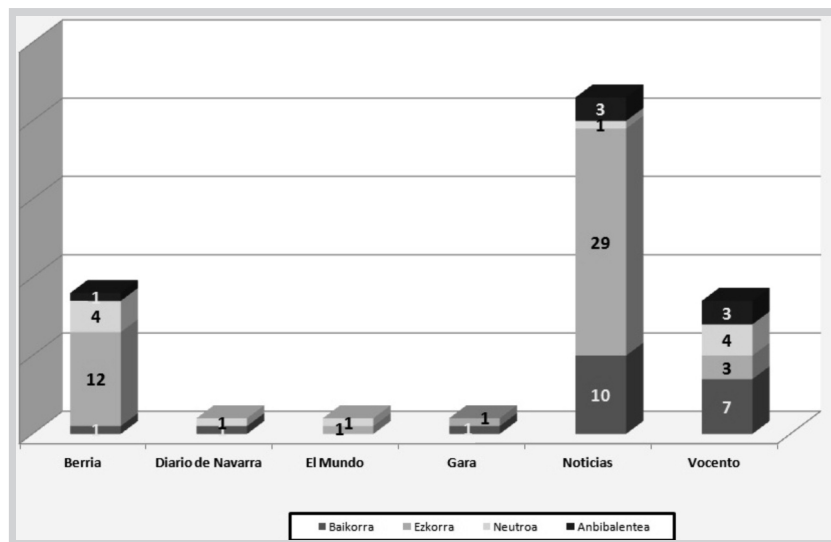
Joera orokor horren baitan, *Berriak* eta *Noticias* taldeko egunkariak dira albiste baloratzaile gehien eskaintzen dituztenak: *Berriak* 18 albistetik 4 (%22) dira baloratzaile eta *Noticias* taldean 43 albistetik 8 (%18). Bi kasu horietan biltzen dira albiste baloratzaile gehien-gehienak: 14tik 12, hain zuzen. Hortaz, beste egunkarietan ez da halako joerarik antzematen: *Vocento* taldean 17 albistetik 1 da baloratzaile, *Gara* 2tik 1 eta, azkenik, *El Mundo* eta *Diario de Navarra* 2na albistetik bat ere ez.

8. Irudia. Tratamendu informatiboa edo baloratiboa, komunikazio taldeka

Bestalde, lehenago aipatu den bezala, lehen-orriko 84 albisteak —informatzaileak zein baloratzzaileak— aztertuta argi eta garbi ikusten da kutsu ezkorrekoak direla nagusi. Horretaz gehiago jakin asmoz, jarraian lehen-orriko albiste guztien kutsu baikor, neutro, anibalente edo ezkorrak aztertuko dira, egunkari edo komunikazio-talde bakoitzeko.

9. Irudia. Albisteen kutsua, komunikazio taldearen arabera

Oraingoan ere, *Berria* eta *Noticias* taldeko egunkariak dira beste egunkarietatik bereizten direnak, itxura ezkorra duten albiste-kopuru absolutu zein erlatibo garaienak beraiei dagozkielako: *Berriak* 20 albistetik 12 (%60) ditu ezkorrak eta *Noticias* taldeko egunkariak 43tik 31 (%72). Kutsu ezkorreko albisteen proportzioa askoz txikiagoa da *Vocento* taldeko egunkarietan: 18 albistetik 3 (%16,6). Beste egunkarietan euskarari eskainitako lehen-orriko tituluak gutxi dira —bina aipamen—, gutxiegi, hain zuzen, balantze honetan kontuan hartuak izateko.

Datu hotzetatik harago, hona hemen lehen-orriko 84 albisteak zehatz-mehatz eskainita, egunkari edo komunikazio talde bakoitzeko eta tratamendu motaren zein kutsu motaren arabera sailkatuta:

3. Taula. Lehen orriko 84 albisteak, komunikazio taldea, tratamendua eta kutsua

Komunikazio taldea; Tratamendu mota Kutsu mota		LERRO-BURUEN TESTUA
BERRIA		
INFORMATZAILEA	Baikorra	- Zientzia euskaraz hedatzeagatik eman diote CAF-Elhuyar saria. Xabier Martinezentzat izan da kazetaritzakoa.
	Ezkorra	- Euskarazko hedabideentzako diru laguntzak %4 gutxitu ditu Jaurlaritzak. - Legea ez betetzea egotzi diete UPN eta PSNri, euskal hedabideei dirurik ez emateagatik. - Euskara derrigorra den 92 postutan erdaldunak jarri ditu Osakidetzak. - Euskararen garrantzia gutxitu dute Osakidetzak atera dituen 2.600 postutarako deialdian. - Zigor Etxeburua (Diputazio euskara zuzendaria): "Onarezina da Argentinan euskara doan ikasi ahal izatea eta hemen ez". - B eredukoek euskara maila egiaztatu behar ez izatea salatu dute eragileek. - 354.000 euro gutxiago emango ditu Jaurlaritzak euskararen sustapenerako. - Euskararen Legea oztopo da Nafarroan hizkuntzak aurrera egiteko.
	Neutroa	- Saltokietan ez da euskaraz jakin beharko, araua aldatuko baitute PSEk eta PPK. - Euskalgintzak mugitzera deitu du Euskararen Legea aldatzeko. - Egunerok erabiltzeko deia nagusitu da Euskararen Eguneko mezuetan. - Euskarazko hedabideen garrantzia aurrekontuetan islatzeko eskatu dute.
	Anbibalentea	- Euskararentzako politikak ontzat jo ditu Europak, euskalgintza aintzat hartu gabe.
BALORATZAILEA	Ezkorra	- Euskotrenek eta Bilboko metroan euskara meritu gisa baino ez da hartzen. - UPNk euskarazko mugimendua itotzera eraman dezakeen aurrekontu bat egin du. - Euskarabidea UPNren zerbitzura dagoela uste du euskalgintzak. - Euskara bikoiztutako filmak, diruaren eta borondatearen gatibu.
DIARIO DE NAVARRA		
INFORMATZAILEA	Baikorra	- Multitudinario Oinez bajo el sol en Tafalla.
	Neutroa	- Todos los grupos exigen a UPN que respete el euskera en Pamplona.
EL MUNDO		
INFORMATZAILEA	Ezkorra	- El PP cuestiona al Gobierno por el euskera en la OPE de Osakidetza.
	Neutroa	- Los alumnos del "modelo B" no necesitarán examinarse de euskera en las OPE vascas.
GARA		
INFORMATZAILEA	Baikorra	a) Euskararen aldeko estropada.
BALORATZAILEA	Ezkorra	b) El euskera valdrá sólo 18 de los 198 puntos en la OPE de Osakidetza.

NOTICIAS TALDEA		
INFORMATZAILEA	Baikorra	<ol style="list-style-type: none"> 1. Apto el 94,7%, el 97,3% en euskera, en las pruebas de selectividad. 2. El programa 3Blai oferta euskera para niños en nueve localidades. 3. 24 orduak Euskarazko irratsaiorik luzeena hartu zuen Belodromoak 1976an. 4. Multitud por el euskera. 5. Aste Nagusia, euskaraz ere. 6. El beneficio del Nafarroa Oinez de Tafalla, para un edificio de ESO. 7. Aberatzak (campana Soy Bilingüe, Soy Rico). 8. Donostia euskararen hiriburua bihurtu zen Korrikaren bukaera ospatzeko.
	Ezkorra	<ol style="list-style-type: none"> 9. Sindicatos y partidos arremeten contra Bengoa por el desprecio al euskera en la OPE de Osakidetza.. 10. UPN opone inglés y euskera para justificar la falta de plazas 0-3 años. 11. Partidos y sindicatos critican a Bengoa por el "desprecio al euskera" en la OPE. 12. Osakidetza convoca una OPE de 2600 plazas en la que el euskera pierde peso. 13. Bengoa rebaja el valor del euskera por abrir la OPE a "toda España". 14. Jon Juaristi insiste y califica el euskera de pequeña lengua rústica. 15. "Las exenciones de los perfiles son un fraude al euskera" (Josu Sierra, exdirector del Instituto de Evaluación Educativa). 16. Josu Sierra: "Las exenciones de los perfiles son un fraude al euskera". 17. El Gobierno Vasco recortará las ayudas a la promoción del euskera un 4,3% en 2 años. 18. El Gobierno Vasco acusa a Francia de no preservar el euskera. 19. El presidente de RTVE dice que en RNE no hay gente para informar en euskera. 20. El TSJN se alinea con UPN y rechaza Euskal Herria como "espacio del euskera". 21. "UPN tiene una deuda enorme con la gente que ama el euskera" (Mikel Bujanda). 22. Euskera UPN deberá cambiar otra placa por saltarse las ordenanzas. 23. El Gobierno López rebaja un 7% la dotación para el euskera. 24. Encierro por el euskera en Mañeru. 25. El Gobierno reduce el 42% el presupuesto de Euskarabidea en cinco años. 26. Anuladas todas las ayudas a los medios en euskera. 27. La alcaldesa (UPN) de Estella se niega a redactar en euskera las convocatorias. 28. El mundo del euskera pide a Lakua rectificar el recorte de subvenciones. 29. El gobierno López recorta a la mitad las subvenciones a los estudiantes de euskera. 30. Lakua reduce un 4,3% las ayudas para el euskera en 2011. 31. Cientos de entidades siguen sin las ayudas para fomento del euskera. 32. La UPV se opone al decreto de evaluación de Celaá que rebaja el valor del euskera.
BALORATZAILEA	Neutroa	a) El mundo del euskera pide que se rectifique el recorte de ayudas.
	Anbibalentea	b) Crecen las asignaturas en euskera en la UPN, que alerta de la falta de docentes. c) El PNV lleva el euskera al Congreso pero PSOE y PP vetan su uso en la Cámara.
	Baikorra	d) Kaleratu gaitezen. (Nahi baduzu, euskaraz! Leloa daraman kanpaina hasiko da Gasteizen). e) Iñaki Goircelaia: "El Gobierno Vasco va a introducir cambios para dar más valor al euskera".
	Ezkorra	f) Ley del Euskera: Nada que celebrar 25 años después. g) Tijera a los Euskaltegis. h) Los recortes del Gobierno Vasco se "ceban" con las partidas dedicadas al euskera. i) Solo dos de cada diez familias vascas utilizan el euskera para comunicarse entre sus miembros. j) Tijeretazo del Gobierno Vasco a las ayudas para estudiar euskera.
Anbibalentea	k) Lakua quiere eliminar las sanciones a los comercios por discriminar el euskera	
VOCENTO TALDEA		
INFORMATZAILEA	Baikorra	<ol style="list-style-type: none"> 1. El rock del euskera. Un macroconcierto cierra en Mendizorroza la semana dedicada a la lengua vasca. 2. Euskararen eguna, euskararen astea. 3. Multitudinario y caluroso (kilometroak en Azpeitia). 4. La fiesta del euskera. 5. 100.000 vascos "bogan" por el euskera. 6. 100.000 vascos abogan por el euskera.
	Ezkorra	<ol style="list-style-type: none"> 7. Aparecen pintadas antifascistas en euskera en Zaramaga. 8. Espera 10 meses para ser atendido en euskera. 9. Espera 10 meses a una colonoscopia para ser atendido en euskera.
	Neutroa	<ol style="list-style-type: none"> 10. Los alumnos que estudien más del 50% en euskera, exentos de acreditar títulos. 11. Los alumnos de línea euskaldun podrán ser funcionarios sin el título de euskera. 12. Los alumnos de línea euskaldun podrán ser funcionarios sin el título de euskera. 13. Los titulados en el modelo B, exentos de acreditar su perfil de euskera.

	Anbibalentea	14. «El euskera no será determinante para entrar en Osakidetza». 15. «El euskera es un mérito, pero ya no será determinante para entrar en Osakidetza». 16. «El euskera es un mérito, pero ya no será determinante para entrar en Osakidetza».
BALORATZAILEA	Baikorra	a) Álava suena a euskera.

Hemen erabilitako irizpideen arabera, tratamendu baloratzaille pairatu duten albiste guztiak kutsu ezkorrekoak dira *Berriaren* eta *Gararen* kasuetan: 4 eta 1, hurrenez hurren. *Noticias* taldean ere kutsu ezkorrekoak nagusitzen dira modu baloratzaillean tratatuak izan diren albistetan: 8 albistetik 5.

3.2 Gogoetarako zenbait puntu

Orain arte aurkeztu diren datuen arabera eta komunikabideen *agenda settingari* erreparatuz, esan daiteke euskara ez dela lehentasunezko gaia egunkari gehienetan, bigarren mailakoa baizik: lehen-orriko tituluen %0,62 baino ez da eta oso gutxitan lortzen du lerro-buru nagusia izatea.

Dena den, garrantzi apalaz bada ere, euskara gai tematia da prentsan, hilero-hilero zer edo zer aipatua izaten da-eta. Euskara ez dago, hortaz, egunkarien agendaz kanpo eta lehen-orrietako agerpen iraunkor hori ez da koiunturakoa edo ekimen / gertakizun solte baten ingurukoa, baizik eta euskararen eguneroko paisai egonkorreko osagaia.

Eremuka euskarak duen arretari erreparatuta, albisteak batez ere hizkuntza-politikaren, lan-munduaren eta jaia-aldarrikapenen eremutan agertzen dira. Hizkuntza politikako eta lan-munduko albisteak ezkorrak dira, gehienbat, eta jaia-aldarrikapen albisteen kutsua, aldiz, baikorra. Hortaz, ikuspegi horietako bakoitzean gailentzen diren *primingak* di-rela-eta, euskararen bi aurpegi kontrajarri marrazten dira nolabait.

Aurpegi bat, kutsu ezkorrekoa da, hizkuntza-politikako eta lan-munduko eremuetako albistek osatua, biek ala biek pisu handia izanik euskararen “*hautematea eta irudikapena gidatzen dituzten egitura kognitiboak*” edo *framing-a* gizartean eratzean. Izan ere, gizartean dagoen hizkuntza horren premia eta garrantzia —hortaz, balio erantsia (*social reward* edo gizarte-saria)— halako eremuetan erabakitzen dira, neurri handi-handian. Hala ere, egunkarietako lehen-orrietan nagusiak diren kutsu ezkorreko albistek —eta, seguru asko, horietatik eratorriko diren *primingek*— zail dute euskara sari bezala agertarazteko eta, hori ez ezik, albiste horiei irudi gatazkatsua darie.

Beste aurpegian, jai-aldarrikapen eremuari lotuta dauden kutsu baikorreko albiste erakargarriek ostazen dute. Albiste horiek, ezkorrak ez

Tratamendu baloratzaille pairatu duten albiste guztiak kutsu ezkorrekoak dira Berriaren eta Gararen kasuetan: 4 eta 1, hurrenez hurren. Noticias taldean ere kutsu ezkorrekoak nagusitzen dira modu baloratzaillean tratatuak izan diren albistetan: 8 albistetik 5.

Berriak eta Noticias taldeko egunkariak gainontzekoek baino sarriago baliatzen dute tratamendu baloratzaillea eta joera horren baitako albisteek kutsu ezkorra dute gehienbat. Horren arrazoiak bilatzen hasiz gero, baliteke Berriak eta Noticias taldeak estrategia berarekin jardutea: euskarak pairatzen duen egoeraren alde ilunak salatzea eta horietaz ohartaraztea.

bezala, norberaren gutizia zein joera identitarioaren araberako hautu aske gisa antzematen dira. Jendea euskararen baitara biltzeko sortarazi lezaketen eraginkortasun sozialetik begiratuta, izaera horrek anibalente bihurtzen ditu albiste horiek: batetik, izaera ludikoari eta norberaren hautu askeari lotuak eta, hortaz, erakargarriak; bestetik, premia sozial nagusietatik lekutan dauden kontuak dira —oso urruti lanak egunerokotasunean duen garrantzitik, adibidez— eta, beraz, eraginkortasun sozial apalekoak.

Bi joera orokor horien baitan, halere, alde handiak daude egunkari edo komunikazio taldeen artean. Bakoitzak euskararekiko duen arreta aztertzeke, bi daturi erreparatu zaie: bata da gai horri eskainitako albiste kopurua eta, bestea, horien artetik lerro-buru nagusiko kokapenera iritsi direnena. Horiek ongi adieraz dezakete euskarak zer leku duen egunkari edo komunikabide talde bakoitzaren *agenda setting*ean eta, bi parametro horietan, *Berria* eta *Noticias* taldeko egunkariak gailentzen dira, jarraian datozen *Vocento* taldeko egunkariak oso atzean utziz. *Berria* eta *Noticias* taldeak, beraz, euskarari garrantzi nahikoa ematen diote eta *Vocento* taldean ez dago zokoratuta.

Euskara *agenda setting*ean jasotzen duten komunikabide horien kasuan, zer-nolako edukiak helarazten diren aztertzean ondorio garbi batera irsiten da: egunkariak ikuspegi orekatsua hobesten dute euskararen tratamenduan; izan ere, albiste gehienak informatzailatzat jo daitezke eta baloratzailleak direnak ez dira ia inoiz lerro-buru nagusi izan. Hortaz, ez dirudi egunkariak, oro har, saiatzeko direnik euskararen *hautemate* eta *irudikapen* —*framing*— *manipulatua* jendearengan ezartzen.

Hala ere, *Berriak* eta *Noticias* taldeko egunkariak gainontzekoek baino sarriago baliatzen dute tratamendu baloratzaillea eta joera horren baitako albisteek kutsu ezkorra dute gehienbat. Horren arrazoiak bilatzen hasiz gero, baliteke *Berriak* eta *Noticias* taldeak estrategia berarekin jardutea: euskarak pairatzen duen egoeraren alde ilunak salatzea eta horietaz ohartaraztea.

Azken buruan, aztertu diren albiste horiekin gizarteak jaso lezakeen euskararen inguruko ikusmolde orokorra, horrela labur liteke:

1. Euskarak badu lekua komunikabideen *agendan* —egunkarien arteko aldea handia bada ere—, nahiz eta lehentasun osoko hizpide ez izan.
2. Euskararen irudia horrela dago banatuta. Alde batetik, jaia-aldarrikapena den neurrian, *joera identitarioaren* araberako edo giro ludikoetarako eskaintzen diren aukeretako bat, *norberaren gutizia* zein den. Beste aldetik, joko politikoari lotutako eztabaidagaia (hizkuntza-politika) eta gatazka-iturria (lan-munduko eskakizunak...). Bi

aurpegi kontrajarri horien arteko tira-birak gutxi lagunduko du albisteen hartzaileak euskarara bil daitezzen. Gainera, bigarren irudi horrek audientzia batzuegan hizkuntza horrekiko deserosotasuna, enbarazua, errefusatzea edota etsipena sor lezake.

3. Euskararen premia soziala arintzen edo indarra galtzen ari da gizarte eremu garrantzitsuetan (aurrekontu publikoetan zein lan-eremuan, adibidez).

Arestian azaldu diren euskararen inguruko komunikazio izaeraren eta joeren zergatiaz zenbait galdera egin daitezke, gogoetan murgiltzen laguntzeko asmoarekin, hain zuzen:

- Egokia ote da albisteetan nagusitzen den kutsu ezkorra, euskarak gizartean aurrera egin dezan?
- Albiste horietako batzuk ez dute alde baikorrik eskaintzeko? Edo, gutxienez, kutsu neutrorik?
- Egunkariak edo komunikazio taldeek aintzat hartzen dute irakurleriak zer-nolako profila duen eta albistek nola azaldu beharko lituzketen irakurleriarengan era positiboan eragiteko?
- Kutsu baikorreko beste albiste batzuk sortzeko *lehengairik* ez dago? Euskal unibertsoak eta euskalgintzak —instituzionalak zein herritarrak— ezin du beste mota bateko albisterik sortu? Heldu al dio inoiz eta modu planifikatuan eginkizun horri?

Gogoeta honi amaiera emateko aipa ditzagun Joseba Kamioaren le-roak, non euskara ukitu ilunez agertzeko ohikoa den joeraz zalantza agertzen duen:

Nolako ondorio afektiboa izango luke euskaltzaleengan eta besteengan euskarari buruzko berri onen ehuneko handituko bagenu? Nolako eragina izango luke horrek euskararen pertzeptzioan pertsonen beharrak eta interesak (bai interesak) bideratzeko? (*Kamio, 2012/01/13*)

4. FRAMING BERRIA LANTZEKO PREMIA

I

Iritsi zaigu *Framing Berrirako* lehenengo pausoak ematen hasteko unea, ahalegin horren bidez sentsibilitate eta jarrera ezberdinek edota kontrajarriek bat egin dezaten laguntzeko asmoz. Hori bai, euskara normaltzeko antzua litzatekeen onkeria inozoaren arriskuaz ongi jabetuta abiatu behar dugu ibilbide horretan.

Egokia ote da albisteetan nagusitzen den kutsu ezkorra, euskarak gizartean aurrera egin dezan?

Kutsu baikorreko beste albiste batzuk sortzeko lehengairik ez dago? Euskal unibertsoak eta euskalgintzak instituzionalak zein herritarrak ezin du beste mota bateko albisterik sortu? Heldu al dio inoiz eta modu planifikatuan eginkizun horri?

Ongi jabetu behar da Framing Berria sortzeak duen garrantziaz, izan ere, egiten den gertaeren edo egoeraren interpretazioa (framinga) hiru modutan erabil daiteke errealitatea sortzeko: a) iraganaren zein etorkizunaren ulermena eraikitzeko; b) agenda finkatzeko; c) jendea jarduerara bultzatzeko.

Hasteko, ongi jabetu behar da *Framing Berria* sortzeak duen garrantziaz, izan ere, arestian aipatu ditugun Canel eta Sanders-ek (2005) esan bezala, egiten den gertaeren edo egoeraren interpretazioa (*framinga*) hiru modutan erabil daiteke errealitatea sortzeko: a) iraganaren zein etorkizunaren ulermena eraikitzeko; b) agenda finkatzeko; c) jendea jarduerara bultzatzeko.

Bestalde, euskararen geroari buruzko hausnarketa eginez, EAERI dagozkion hiru puntu jasotzen ditu Patxi Baztarririk, benetan gogoan eduki beharrekoak: lehenbizikoa, “*adostasun sozial eta politiko zabala*”; bigarrena, “*hizkuntza-politika eraginkorra, zilegia eta sustatzailea*”; hirugarrena, “*aurrekoarekin loturik, gizartearen eta herritarren borondatea*”. (Baztarrika, 2010: 82-83) Ados, baina hizkuntza-politika eraginkorra, zilegia eta sustatzailea abian jarri ahal izateko, aurretik beste bi pauso horiek eman beharko dira: *euskararen inguruan adostasun zabala ehuntzea eta gizartearen borondatea eskuratzea*, hain zuzen. Adostasun eta borondate horiek erdiestea ezinezkoa da egungo *Framing Aldarrikaitzailea* euskararen komunikaziorako oinarri hartuta, eta hortxe sortzen da *Framing Berri* baten premia.

Izan ere, gaur egun *Framing Aldarrikaitzailetik* begiraturaz erraza da *Framing* Uzkuraren ajeak salatzea. Esan liteke, adibidez, ele zuri dariola edo itxurakeriatan dabilela eta haren hitzen atzean euskararen aldeko bene-benetako konpromisorik ez dagoela:

Hitzetik hortzera dabilta, han eta hemen, tolerantziaren eta pluraltasunaren aldeko hitz arranditsuak pertsona elebakarren artean. Onik onenean, tolerantziaren eta diferentziaren aldeko politika horren emaitza jendeak “bere etxean” berezko hizkuntzan berba egiteko aukera edukitzean datza. (*Odriozola, 2011: 63*)

Informazio enpirikoak berresten du Odriozolaren salaketa hori; alegia, *Framing* Uzkuraren bete-betean kokatzen diren gizarte sektore batzuen ustezko aldekotasunaren atzean ezkututzen den benetako epelkeria. Adibidez, Donostiako gazteekin egindako ikerketa baten emaitzetatik hurrengo ondorioa iristen zen:

Kontrako eta Indiferentzia diskurtsoak dituztenek inplikazio praktikorik ez dute nabarmendu; ez gazte bezala, ez etorkizuneko guraso bezala. Euskara ez da galdu behar baina beste batzuen —ez norberaren— inplikazioaren bidez salbu egongo da. (*Jausoro, Martínez de Luna eta Dávila, 1998: 80*)

Baina, aldi berean, baliteke ere *Framing Aldarrikaitzaileak* behar bezain ongi ez ezagutzea *Framing* Uzkurak dituen sakoneko eta zinezko

arrazoiak eta, horren ondorioz, planteamendu hori sasi-arrazoibidetzat jotzea. Dena den, *Framing Uzkuurraren* argudioak hutsalak edo zurrumurru hutsak balira ere, sinesgarria izan daitezke eta, horren ondorioz, jendearengan eragin. Horregatik argudio horiek ongi ezagutu eta aztertu behar dira, bestela ezinezkoa litzateke euskararen inguruko balizko faltsukeriei aurre egitea.

Bestalde, pentsatu beharko da ere *Framing Aldarrikaitzaileak* duen utopia ez ote den *Framing Uzkuurraren* asimilazio hutsa; hau da, azken horrek bere planteamenduak baztertu eta *Framing Aldarrikaitzailearekin* bat egin dezala; hots, *etsaiaren fede-aldaketa* lortzea. Horrela balitz, jai du *Framing Aldarrikaitzaileak* beste ideia horiek gainditzeko ahaleginetan, gizatalde ahulak —euskaltzaleak— ezarpena baliatuz sektore botere-tsuaeren sinesmenak aldarazteko duen aukera (ia) hutsaren hurrengoa delako. Horregatik, beste estrategia bati ekin beharko zaio euskararen inguruan duda-mudatan dauden gizarte sektore horiek hizkuntza ahularen defentsara bildu daitezen.

Horregatik guztiagatik, euskal gizartean dauden planteamendu nagusi biak (*Framing Aldarrikatzailea* eta *Framing Uzkurra*) gainditu eta gizartearen gehiengo zabal-zabalak bere egingo duen *Framing Berri* bat eraiki behar da. Horretarako beharrezkoa da ikuspegi horiek ongi ezagutzea elkar, bi-biek gure hizkuntzen gaineko elkarrizketa irekitzea eta hausnarketa egitea.

Horrela baino ez da posible izango ohiko bi hizkuntza-ikuspegi ezberdinen arteko zubia eraikitzea eta, aldi berean, euskararen biziberritzeko bidean bi sentsibilitateak bidaide izan daitezen lortzea; alegia, egungo bi *framing*-en jarraitzaileek elkarri entzun diezaioten eta elkarlanean has daitezen lortzea. Halakorik egin ezean, ez da lortuko hizkuntzaren bizirau-penerako behar diren —Baztarririk aipatutako— oinarrizko baldintzak eskuratzea: “*euskararen inguruan adostasun zabala ehuntzea*” eta “*gizartearen borondatea eskuratzea*”; ezta, halakorik lortu ezean, “*hizkuntza-politika eraginkorra, zilegia eta sustatzailea*” abian jartzea ere.

Argi dago, beraz, euskara biziberrituko bada, egoera bideratu behar dela. Baina, euskararen unibertsoa urruti dago eginkizun horri taxuz ekitetik:

Hartara, non daude euskararen aurka garatzen diren estrategien ibilbidea mozteko estrategiak? Nola zatituko ditugu estrategia horien baitan gizentzen diren jendarte taldeak? Ez daude! Nonbait pentsatzen dugu borroka bat irabazi daitekeela etsaia ahuldu gabe, etsaiaren oinarri moral eta filosofikoak zulatu eta indargabetu gabe. (...) Beraz, euskalgintzak taktikak behar ditu, eta bat ere ez du plazaratzen, nik dakidala. Bere komunikazio-lan bakarra egia ideologikoa zabaltzera

Baliteke ere Framing Aldarrikaitzaileak behar bezain ongi ez ezagutzea Framing Uzkuurrak dituen sakoneko Framing Uzkuurraren argudioak hutsalak edo zurrumurru hutsak balira ere, sinesgarria izan daitezke eta, horren ondorioz, jendearengan eragin. Horregatik argudio horiek ongi ezagutu eta aztertu behar dira, bestela ezinezkoa litzateke euskararen inguruko balizko faltsukeriei aurre egitea.

Euskal gizartearen dauden planteamendu nagusi biak gainditu eta gizartearen gehiengo zabal-zabalak bere egingo duen Framing Berri bat eraiki behar da.

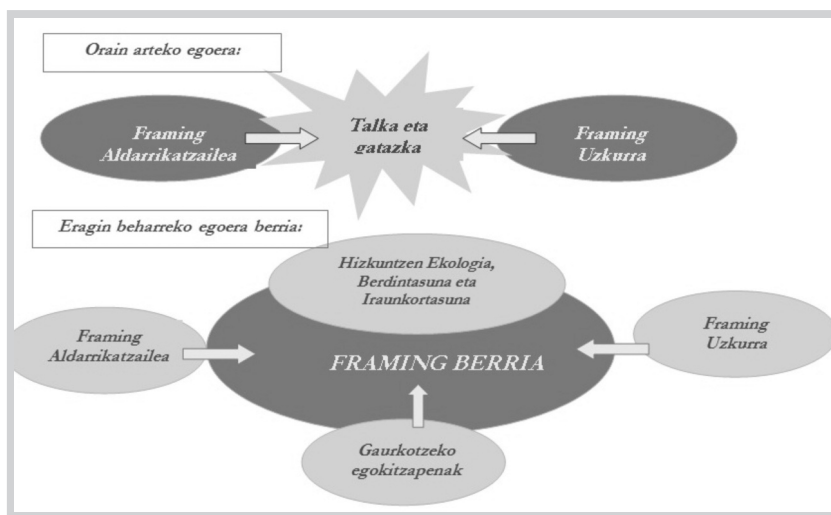
mugatzen da: euskaldunak gara eta euskaraz jakin/hitz egin behar dugu. Kitto. Mezu edo estrategia hori balekoa da hainbatengana iritsi eta horiek mobilizatzeko, eta oso ondo dago hori, emaitzak ere begi-bistakoak direlako, baina ez du balio denengana iristeko une oro. Taktika soziolinguistikoak behar dira, eta horien arabera komunikazio-estrategiak behar dira. Eta premia hori da hori egitea. (Kamio, 2011)

Jakina, Euskal Herriko mugez gaindi ere jabetu dira hizkuntza gutxituen militanteak beren diskurtsoa edo *framing*-a gaurkotzeko beharraz. Katalunian bide horretatik egin dutena aipatzen digu Josep-Anton Fernàndez-ek:

Aunque la Plataforma per la Llengua ha conseguido un buen número de éxitos en sus más de quince años de existencia, probablemente su proyecto actual de renovación de los discursos a favor del catalán es su contribución más notable. (Fernàndez, 2011: 3)

Hortaz, euskararen inguruko *framing*aren edo diskurtsoaren berrikuntzari ekarpen bat egin nahirik landu dira hurrengo lerrook. Aurre-rakin gisa esan dezagun *Framing Berriaren* proposamena lantzeko osagai ezberdinak erabiliko direla: lehenik, *Hizkuntzen Ekologiaren, Berdintasunaren* edota *Iraunkortasunaren* mamia; bigarrenik, *Framing Aldarrikatzailearen* eta *Framing Uzkuraren* oinarritzko balio batzuk; eta, hirugarrenik, *euskara gaurkotzeko egokitzapen* batzuk (1. irudia).

10. Irudia. Oraingo egoera eta eragin beharreko egoera berria zein Framing Berrirako osagaiak

4.1 Framing Aldarrikatzailearen mugak

Esana dugu euskalgintzak euskararen defentsan erabiltzen duen *Framing Aldarrikatzailearen* diskurtsoetik kanpora ere bide-zidor berriak arakatu behar direla. Era berean, arestian aipatu da *Framing Uzkuerrari* zer-nolako ahulezia leporatzen zaion. Baina egoki izan liteke *Framing Aldarrikatzailearen* mugak zein diren ere zehatz-mehatz aztertzea; hau da, zergatik euskararen defentsa ezin den ikuspegi horretan bakarrik oinarritu.

4.1.1 Planteamendu identitarioa

Arestian esan bezala, *Framing Aldarrikatzailea* euskal abertzaletasunean dago sustraituta, batez ere, eta haren muina gehienbat “*euskara, euskal nazioaren hizkuntza*”, “*gaztelania eta frantsesa inposatutako hizkuntza arrotzak*” eta antzeko leloek osatzen dute. Egia da, espainiar edo frantziar sentitzen diren euskal herritar askoren kasuan badagoela euskararekiko bestelako atxikimendu mota bat; hots, kutsu kultural, etniko edota komunitario hutsezkoa (alegia, ez politikoa): “*bertako eta berariazko hizkuntza*”... Baina, jatorri etno-kulturaleko planteamendu hori bigarren mailan gelditzen da, jatorri abertzaleko diskurtsoaren indarrak lausotua:

Lengua y nacionalismo se alían y, ahora [1960-1983], el euskera comparece como la frontera que delimita dos comunidades, dos conciencias; como el elemento desde el que se dota de consistencia al nombre de la vasquidad... (...) Desde la lengua se marca el espacio, la historia y también el sujeto modelo de la vasquidad, su hombre normal: el <vascoparlante con conciencia de pertenencia a una comunidad...> (Gatti, 2007: 46-47)

Gaur ere, iragan hurbilean bezala, euskararen biziberritzearen eta normalizazioaren alde egiteko aldarrikapen abertzale hori batzuentzat guztiz balekoa eta nahikoa da. Gainera, abertzaletasunaren ikuspuntutik begiratuta, ulergarria da *nazio/hizkuntza* binomioaren argudiatze hori erreakzio eta autodefentsa gisa sortu izana, estatu espainiarrak zein frantziarrak haien nazio-estatuen *hizkuntza bakarra* inposatu dutelako, lekuan lekukoak zokoratuz. Azken finean, Phillipson-ek landu zuen *Linguistic Imperialism* delakoaz ari gara (Phillipson, 1992) edota Moreno Cabreraren *Nacionalismo Lingüístico*-az (Moreno Cabrera, 2008)

Hala ere, euskal aberrian oinarritutako *Framing Aldarrikatzaileak* sorrera ulergarria izateak ez du esan nahi duen argudiatze-mota gaur egun egokia denik euskal gizartearen sentsibilitate ezberdinak euskarara bildu ahal izateko, arestian aipatu den gazte donostiarren ikerlanak dioen bezala: “...*talde bateko ikur berezia izatea mugatzailea da hizkuntza-*

Framing Aldarrikatzailea euskal abertzaletasunean dago sustraituta, batez ere, eta haren muina gehienbat “euskara, euskal nazioaren hizkuntza”, “gaztelania eta frantsesa inposatutako hizkuntza arrotzak” eta antzeko leloek osatzen dute

**Euskararen
aldeko
aldarrikapen
abertzaleak
gizarteko hainbat
esparrutan
euskararentzat
lekua irabazteko
balio izan badu
ere, aldi berean,
beste sektoreetan
kontrako
erreakzioa piztu
du. Abertzale
sentitzen ez
denari Framing
Aldarrikatzailea
lekutan gelditzen
zaio; framing
horrek ez du
erakargarritasun
ik euskal
herritar ez
abertzaleentzat.**

rentzat talde horrekin identifikatzen ez direnak hizkuntza bera ere alde batera utziko dutelako.” (Jausoro, Martínez de Luna eta Dávila, 1998: 63)

Izan ere, euskararen aldeko aldarrikapen abertzaleak gizarteko hainbat esparrutan euskararentzat lekua irabazteko balio izan badu ere, aldi berean, beste sektoreetan kontrako erreakzioa piztu du. Alegia, abertzale sentitzen ez denari *Framing Aldarrikatzailea* lekutan gelditzen zaio; *framing* horrek ez du erakargarritasunik euskal herritar ez abertzaleentzat. Aitzitik, kontrako jarrera sortaraz dezake pertsona horrengan, silogismo honen eskutik: *abertzaleek etsaitzat dituzte Espainia (edo Frantzia) zein bere hizkuntza, eta euskara euskal aberriaren benetako hizkuntza bakartzat dute; hortaz, hizkuntza hori Espainia eta Frantziaren aurkako arma da. Beraz, euskara nire identitate nazionalarentzat kaltegarria izan daitekeenez, nik hori gaitzetsi eta gaztelania (edo frantsesa) bultzatu behar dut.* Hori bera da, hain zuzen, *Framing* Uzkurretik baliatu eta elikatu den *Framing Aldarrikatzailearen* kontrako argudioa.

Horregatik, une honetan bestelako ikuspegi etikoei eta ideologikoei erreparatu gabe, euskara biziberritzeko ahaleginetan euskalgintzak ezin du bere burua mugatu *Framing Aldarrikatzailea* erabiltzera, ondoko arrazoi pragmatikoengatik: a) horrekin gizartearen zati handi bat bere planteamenduetara biltzerik ez duelako; b) harreman gatazkatsuetan boteretsuaren logika bera erabiliz gero, boteretsuenak garaile ateratzeko dituen aukerak handiagoak direlako; c) *Framing Aldarrikatzaileari* neurria ongi hartuta, *Framing* Uzkurra haren aurkako erantzuna arrakastaz bultzatzen eta zabaltzen ari delako.

Hori dela eta, bistan da identitate nazionalaren —abertzaletasunaren— izenean egiten den euskararen aldarriak nortasun mistoan (euskal herritar bezain espainiar sentitzen den horretan) lekurik ez duela. Psikologiatik abiatuta ere, Ferran Suay eta Gemma Sanginés-ek argi uzten dute euskal nazioaren izenean egiten den euskararen defentsarako ohiko diskurtsoa antzua izan daitekeela:

... ja hem vist més amunt que un dels mecanismes d'extinció lingüística més eficients és el d'associar un idioma amb una determinada tendència ideològica. És per això que quan entrem en la trampa d'explicar en termes històrics (la llarga tradició de la cultura basca) o polítics (els irrenunciabls drets lingüístics), ingresem en un espai en què –en qualsevol cas– hem perdut la discussió.
(Suay eta Sanginés, 2011: 16)

Horren orde, egile horiek beste estrategia batzuk proposatzen dituzte hizkuntza horrekin distantzia edo epelkeria adierazten dutenen

jarrera eta interesa aldarazteko: hurbilpen subjektiboak eta, bereziki, sedukzioa.

Baina euskararen izaera identitarioak dakartzan mugak ez dira gorago esandakoarekin agortzen. Hizkuntzek nazionalitateen ikur gisa duten garrantziaz ederki jabetuta, *nazionalismo* eta *nazionismo* kontzeptuak bereizi zituen Fishmanek, Fasold-ek dioskun bezala. Lehenengoa —*nazionalismoa*— nazioari eta horrek duen dimentsio identitateari dago lotuta; bigarrena —*nazionismoa*—, aldiz, gobernuaren edo herri-administrazioaren eginkizun formalei. Horrela, hizkuntzak ere bi multzotan sailka daitezke: *hizkuntza nazionalistak* (edo *nazionalak*) eta *hizkuntza nazionistak*:

Hizkuntza nazionalistek (edo nazionalak) alderdi sinbolikoa nabarmentzen dute. Hizkuntza nazionistak (hizkuntza ofizialak), ostera, gobernu-eginkizunak betetzeko erabiltzen diren hizkuntzak dira; zerga-agiriak idazteko, Kongresuan eztabaidatzeko, armada zuzentzeko eta haurrak hezteko, adibidez. (*Fasold, 2010: 403*)

Egia da bereizketa kontzeptual hori sortua dela botere koloniala jasan duten Afrika zein Asiako herrialdeen egoera ulertzeko, baina, aldeak alde eta egokitzapen batzuk tartean, gurean ere aplikatu daitezke. Horrela, *Framing Aldarrikatzailearentzat hizkuntza nazionala* euskara da eta *hizkuntza nazionista* erdara, alegia, ofizialki ezinbestez jakin eta hainbatetan erabili beharrekoa. *Framing Uzkurarentzat*, aldiz, gaztelania —edo frantsesa— da *hizkuntza nazionala* eta euskarak izaera bikoitza du: bata, *hizkuntza erreionala*, Euskal Herria Espainia eta Frantziaren erregiotzat hartzen duelako eta horrela euskarari bigarren mailako kutsu identitarioa ematen dio, betiere hizkuntza nazionalaren azpikoa; horrezaz gain, *Framing Uzkurarentzat* euskara *hizkuntza nazionista* da EAEn zein Nafarroako eremu euskaldunean, non administrazioaren zenbait ataletan eta hezkuntza sisteman —ez bizitzako gainontzeko egoeratan—, neurri batean edo bestean, onartu beharrekoa den. Bat dator, oro har, planteamendu hori Donostiako gazte batzuek —*Framing Uzkur*ean koka daitezkeenek— euskararen inguruan adierazten zuten irudiarekin:

Euskarak bi ezaugarri ditu: bata, Autonomi Erkidegoko “beste hizkuntza” da, hots, lehenengo hizkuntza gaztelania dela; euskara ere bertako hizkuntza da, baina batzuk bakarrik ezagutzen dute. Bigarren ezaugarria, eskolako ikasgaiarena eta onartu beharrekoa bertako hizkuntza delako; euskaldunen ondarea delako. Halere, ez dago euskararekiko nortasun sentimendu berezirik eta “vasco” izatea ez dago euskarari lotuta; (...) (*Jausoro et al., 1998: 55*)

**Euskara
biziberritzeko
ahaleginetan
euskalgintzak
ezin du bere
burua mugatu
Framing
Aldarrikatzailea
erabiltzera,
ondoko arrazoi
pragmatikoengatik:
a) horrekin
gizartearen zati
handi bat bere
planteamenduetara
biltzerik ez
duelako;
b) harreman
gatazkatsuetan
boteretsuaren
logika bera
erabiliz gero,
boteretsuenak
garaile
ateratzeko dituen
aukerak
handiagoak
direlako;
c) Framing
Aldarrikatzaileari
neurria ongi
hartuta, Framing
Uzkurra haren
aurkako
erantzuna
arrakastaz
bultzatzen eta
zabaltzen ari
delako.**

**Hizkuntza-
erabilera
gertaera
korapilatsua
izanik,
espero/nahi den
baino erabilera
apalago horren
arrazoiak asko
izan daitezke,
baina horietako
bat hizkuntza
nazionalista (edo
nazionala) eta
hizkuntza
nazionista
kontzeptuetan
koka liteke,
Fasoldek
esandakoa
gurean ere betez
gero.**

Gainera, baliteke, Fasoldek dioen bezala, euskara hautemateko modu horiek hizkuntza horren erabileran eta horrekiko atxikimenduan eragitea:

Azken batean, hizkuntza nazionala ez dago erabili beharrik ere, nahikoa da jendearen identitate-ikurra izatea. Hizkuntza ofiziala ez dago zertan maitatu, nahikoa da bere lana betetzen badu, hots, gobernuaren funtzionamendua ahalbidetzea. (*Fasold, 2010: 403*)

Alegia, euskararen eragile guztien kezka nagusietako bat da, gaur egun, hizkuntza horren erabilerak duen hazkunde apala. Hizkuntza-erabilera gertaera korapilatsua izanik, espero/nahi den baino erabilera apalago horren arrazoiak asko izan daitezke, baina horietako bat *hizkuntza nazionalista* (edo *nazionala*) eta *hizkuntza nazionista* kontzeptuetan koka liteke, Fasoldek esandakoa gurean ere betez gero; Donostiako gazteengan badaude aukera horren zantzu garbiak:

Gazte euskaradunek [euskaraz badakitenek] euskararekiko nortasun balioak azpimarratzen dituzte bereziki. Euskararen erabilerarik eza barkatzen dute euskararekiko maitasuna, errespetua, sentimendua baldin badago; zentzu honetan, gazte euskaradunak ez du hizkuntza komunitatea azpimarratzen, atxikimendu komunitatea baizik. Hau, euskararen erabileraren normalkuntzarako oztopo bat izan da, azken finean, euskararen ezagutza eta erabilpena praktikan ez direlako azpimarratzen (nahiz eta horien garrantzia maila ideologikoan onartu), euskararen aldeko sentimendua izatea baizik. (*Jausoro et al., 1998: 80*)

4.1.2 Hizkuntzen bortizkeria sinbolikoa

Hala ere, identitatean oinarritutako diskurtsoaren muga horiek ez dira euskararen aldekotasuna gizartean hedatzeko dauden bakarrak; ezta, seguru asko, nagusienak ere. Baliteke beste bat izatea euskararen defentsan aurki daitezkeen oztopoetatik handiena: euskararen komunitateak berak pairatzen duen *bortizkeria sinbolikoa*. Hots, Pierre Bourdieu soziologo frantziarrak botere-harremanen ondorioz gertatzen den eta kontzeptu horrekin izendatu zuen bortizkeria:

Se trata de una forma <suave> de violencia, <una violencia que se ejerce sobre el agente social con su complicidad> (Bourdieu y Wacquant, 1992: 167). (...) El lenguaje, los significados, el sistema simbólico de los que están en el poder se imponen al resto de la población. (*Ritzer, 2002: 496*)

...Pierre Bourdieu, quien la considera indispensable [bortizkeria sinbolikoaren ideia] para explicar fenómenos aparentemente tan diferentes como la dominación

personal en sociedades tradicionales o la dominación de clase en las sociedades avanzadas, las relaciones de dominación entre naciones (como en el imperialismo o el colonialismo) o la dominación masculina tanto en las sociedades primitivas como modernas. (Fernández, 2005: 8)

Bestela esanda, bortizkeria sinbolikoa pairatzen duten egoerak ez dira berezkoak, baizik eta mendekotasun-harreman jakin baten aurrean eraikitzen diren *framing* mota bat; izan ere, mendekotasun egoera baten aurrean bi erantzun mota sor daitezke: aurkako *irakurketa askatzailea* ala egoeraren mendean jartzen den *bortizkeria sinbolikoa*. Hortaz, halako egoerak gertatzeko, menderatzaileek beraien mundu-ikuskera, gizarte rolak, ezagutza-kategoriak eta buruko egiturak ezarri behar dizkiete menderatuei. Era horretan, *bortizkeria sinbolikoa* jasaten duenak menderatzailearen ikuspegi orokorra barneratu eta, ohartu gabe, bere egiten du, horren baitako botere-harremanak ere barne.

Halako egoera pairatzen duten hizkuntza gutxituen hiztunak dituzte mintzagai Suay eta Sanginés-ek, psikologiatik abiatuta: hizkuntza gutxituaren komunitateak men egiten dio hizkuntza nagusiarenari bere planteamenduetan eta sumisio horrek hizkuntza gutxituaren hiztuna hizkuntza nagusiarekin bat egitera —erabiltzera— darama, joera hori portaera automatiko bihurtzeraino. Gainera, joera eta portaera horiek iraultzea, nahi izanda ere, zaila da. (Suay eta Sanginés, 2011: 11) Hizkuntza-sumisio hori nabaria da euskararen kasuan, gazte donostiar euskaldunek pairatzen duten *borondate oneko asimilazio* mekanismoak erakusten digun bezala:

Euskaradunen eta erdaradunen arteko harremanak aztertzean ezin dugu aipatu gabe utzi Indiferentzia diskurtsoan hedatu den “borondate oneko asimilazioaren” mekanismoa. (...) Hizkuntza bietan harreman simetrikoak izateko denek elebidunak izatea ezinbestekoa da, eta bitartean, gazte euskaradunek oztopo bati aurre egin behar diote: euskara aldarrikatzen denean (kolektibo bezala) “diferentziaren” eskubidea exijitzen da “asimilazioaren” aurrean (topagune propioak edo berezituak...); baina, beste diskurtsoetan kokatzen diren gazteek “bereizketa” bezala ulertzen dute “diferentzia” eta horrek eragina du euskaradun gazteen jarreraren, azken finean, “bereizkeria” ez dute eurek ere onartzen. Orduan, “diferentzia/asimilazio” dikotomiaren arabera euskaradun gazteak “bakarrrik” eta kontraesanetan “galduak” sentitzen dira. (Jausoro et al., 1998: 76)

“Borondate oneko asimilazioaren” mekanismoa euskararekiko arrisksutua da gizarte legitimitatea [euskaraz egiteko] baztertzen duelako “komunikazio” eta “errespetu” ideiak aldarrikatuz. (...) ...euskararen normalkuntzarako oso diskurtso arrisksutua bihurtzen da, integrazioaren izenean ezberdina dena

**Euskal gizartean
hizkuntza-hierar-
kia jakin bat
dago ezarrita eta
herritar
gehienek, euskal-
dunak izan ala
ez, barneratua
dute eskema hie-
rarkiko hori .
Horren arabera
bi erdarak (fran-
tsesa Iparraldean
eta gaztelania
Hegoaldean) dira
legitimitasun
osoa duten baka-
rrak eta, aldiz,
euskararen ones-
pena zenbait
(g)unetara muga-
tua dago; euskara
onartua bai,
baina ez edozein
gizarte egoeratan
edota erdararen
pare, ez aurretik.
Horregatik
Framing Aldarri-
katzaileak
zailtasun
handiak ditu eus-
kararentzako
lekua eskatzean,
halakoetan
zalantza eta gai-
tzespren
ugarirekin eran-
tzuten baitzaio.**

ukatzen duelako, hots, gehiengoak gutxiengoak irensten du berdintasuna alda-
rrikatuz. (Jausoro et al., 1998: 62)

Jone Miren Hernándezek, bere aldetik, ematen digu *bortizkeria sin-
bolikoaren* baitan ongi egokitzen den feminismoaren eremuko beste adi-
bide bat, hizkuntzen eremura ekarrita:

Generoa sexuan oinarritutako irakurketa edota interpretazio soziala litzateke,
eta horren arabera emakumezkoei eta gizonezkoei hainbat funtzio, betebeharrak,
balio, ezaugarri eta abar atxikitzen eta ezartzen zaizkie. (...) Sistema horren
arabera (...) gizonezkoei atxikitzen zaienak, beti prestigio gehiago izango du.
(...) emakumei atxikitzen zaiena ordea, bigarren maila batean egongo da. Es-
kema hau hizkuntzaren kasuan aplikagarria dela uste dut. (...) ...adibidez, hiz-
kuntzak alde zuzenetik ezarritako eskema baten arabera kokatzen ari garela,
esate baterako "high" eta "low" (maskulinitatea eta feminitatearekin gertatzen
den antzera). (...) Nire ustez hizkuntz identifikazio sistema batean ari gara mur-
giltzen uneoro, non identifikazioak behartzen gaituen (...) toki batean edo
bestean kokatzen eta dinamika horretan sartuta, ez gara gai, sistema osoa
bera kritikatzeko eta apurtzeko. (Hernandez, 2011: 18-19)

Euskal gizartean hizkuntza-hierarkia jakin bat dago ezarrita eta he-
rritar gehienek, euskaldunak izan ala ez, barneratua dute eskema hie-
rarkiko hori⁷. Horren arabera bi erdarak (frantsesa Iparraldean eta gaz-
telania Hegoaldean) dira legitimitasun osoa duten bakarrak eta, aldiz,
euskararen onespina zenbait (g)unetara mugatua dago; euskara onartua
bai, baina ez edozein gizarte egoeratan edota erdararen pare, ez aurretik.
Horregatik *Framing Aldarrikatzaileak* zailtasun handiak ditu euskara-
rentzako lekua eskatzean, halakoetan zalantza eta gaitzespen ugariarekin
erantzuten baitzaio:

Zenbat eztabaida antzu inon euskara eskakizuna egin denean. Zenbat konplexu
eta amore emate euskaldunon aldetik. Europako estatuak ordea argiago daukate
auzia. (...) ...Europar Batasuneko 27 estatuetatik 23k nolabaiteko hizkuntza es-
kakizuna ezartzen diete beren biztanleei, gutxieneko eskubide batzuk lortu ahal
izateko. (...) ...denek dute oinarri bera: hizkuntza eskakizuna egitea zilegia du
estatuak. (...) Eta gu, gaixo euskaldunak artatu behar dituen medikuak euskara
jakin behar ote duen eztabaidatzen, oraindik ere. (Amezaga, 2011: 22)

Horregatik hain zuzen, *bortizkeria sinbolikoa* gertatzen ari dela ohartu
eta hori iraultzeko ahaleginak egiten direnean, *Framing Uzkuerraren* bai-

tatik *Framing Aldarrikatzailearen* exigentzietan intrantsigentzia leporatu eta euskaraz ez dakitenentzako *errespetua*, *jarrera malgua* eta *tolerantzia* eskatzen dira. Hona hemen nazioarteko adibide bat euskararen kasura ekarria, non argi ikusten den *borondate oneko asimilazioa* asumitu ezean *Framing Uzkuurretik* nola erantzun ohi den:

Hace unos meses, el profesor de la Universidad de Lovaina Philippe Van Parijs, al ser preguntado sobre la convivencia lingüística en Bélgica, decía “En la mayoría de los encuentros entre flamencos y valones se habla francés. Este pequeño proceso que nace de la amabilidad tiende a llevar a la agonía de las lenguas más débiles. La amabilidad de la gente, que quiere comunicarse entre sí, lleva al exterminio de las lenguas”. Lo sostenido por nuestro profesor, la teoría del maleducado como salvaguarda de la lengua, podríamos decir, ha hecho fortuna por estos lares, donde no es raro escuchar palabras parecidas. Se trataría, en definitiva, de ser un grosero para ser un buen euskaltzale. (Gutiérrez, *El País*: 2011-06-28)

Lovaina-ko irakasleak esan bezala, hemen ere gaztelaniaz egiten duen euskaldun euskaltzalearen malgutasun hori epelkeriatzat jo daiteke, euskararen kaltetan dela argudiatuz. Baina, jarrera *epel* hori ulergarria izan, bada, gizartearen gehiengo zabalak barneratutako *bortizkeria sinbolikoan* oinarritzen delako. Azken buruan, euskararen aldeko ahalegina eta militantzia izen ona galtzen ari dira *Framing Uzkuurraren* eragin pean, baita hizkuntza horrek babesgune eta gotorleku dituen giro batzuetan ere.

4.1.3 Denborak utzitako beste ajeak

Bestalde, egungo euskal gizarteak dituen zenbait ezaugarri berri batzuei ere erreparatu behar diegu. Izan ere, *Framing Aldarrikaitzailea* hedatu eta indartu zen garaietatik (XX. mendearen erditik) gaurko gizartera alde handia dago, hainbat arlotan. Horregatik, arestian esandakoez gain, *Framing Aldarrikatzaileak* baditu beste ezaugarri desegoki, gaurko gizartera ongi egokitu ahal izateko. Soziolinguistikari dagokionez, batez ere hauek dira *Framing Aldarrikaitzailea* sortu zeneko gizartearen aldeak gaurko gizartearekiko:

1. Kultura eta hizkuntza handien nagusitasuna ez bairik gabe onartzen zen eta mundu mailan gaur dagoen aniztasunaren eta eleaniztasunaren aldeko korronteak ez zegoen.
2. Euskal gizartearen baldintza sozio-demografiko eta politikoak oso ezberdinak ziren.

**Euskal
gizartearen
baldintza sozio-
demografiko eta
politikoak oso
ezberdinak ziren.**

3. Euskal gizartean ezjakintasun soziolinguistiko handia zegoen.
4. Euskararen aldekotasuna lantzeko marketin aurreko eskema erabili zen.

Ezberdintasuna horietatik hemen bigarrena eta laugarrena baino ez ditugu landuko, beste biak ulerterrazak direlakoan.

Baldintza sozio-demografikoen aldaketa ilustratzeko egokiak dira Hernándezek aipatzen dizkigun kasuak: familia erdalduneko seme-alaba asko euskaldundu izana eta etorkin berrien presentzia (beren kultura eta hizkuntza propioak barne). Bestalde, post-modernotasunaren eraginez, euskara norbanakoen identitate-marka gisa ere zalantzan jarri behar da:

Ezin dugu pentsatu gure identitatea hizkuntzarik gabe eta hizkuntzak –uste dugu- ez du bizirik iraungo identitatearen sostengurik gabe. Nik uste dut egun errealitatean eskema hori, gaindituta dagoela, besteak beste hizkuntza erdigunean ez dagoelako; aldiz hiztuna da zentroa bereganatu duena. (...) Baina ezin dugu ahaztu hiztuna ez dela hizkuntza, hiztuna hizkuntza baino gehiago dela, hiztunak bizitzaren osotasuna biltzen du bere baitan, eta hiztunaz gain (edo hiztuna izatearekin batera) emakumea edo gizona dela, gaztea edo heldua, langilea, kirolaria, eta abar eta abar.

Hizkuntza eta hiztunaren arteko harremana bat izango da, baina hor ez da identitatea agortzen, are gehiago, askotan identitatea abiatu baino ez da egiten hortik. Honekin batera, kontuan hartu behar dugu identitatea osatzen duten pusketa guztiak elkarrizketan daudela, elkar eragiten dutela. Horregatik gazteak, esate baterako, ezin ditugu aztertu hiztun hutsak izatetik, gazte izatetik ere ulertu behar ditugu. Hori egin ezean gure hausnarketek huts egingo dute. (Hernández, 2011: 17-18)

Gazteen aipu hori egokia izan daiteke hainbat gazte euskaldun-euskaltzalek izan ohi duten jarduna ulertzeko, haien arteko harremanetan erdara barra-barra erabiltzen dutenean. Baliteke egungo gazteen nortasuna —zein beren taldearena— eraiki eta zedarritzerako euskara ez, baizik beste hainbat osagai garrantzitsutzat jotzea. Hori horrela, euskara osagaietako bat baino ez litzateke, beste askoren artean, eta ez legoke hori erabili beharrik nork bere buruaren izaera eraiki edota berresteko.

Laugarren ezberdintasuna, *Framing Aldarrikatzailearen* sorrera marketin aurreko eskeman edo ereduari oinarritua izatea da. Marketina sortu aurretik, lehenbiziko ahalegina ekoizpenaren ingurukoa zen: pro-

duktu edo zerbitzu bat sortzea. Horren ondoren etorriko zen ekoiztu-takoa merkaturatzeko saioa. Marketinarekin, aldiz, merkaturatzen dauden premiak identifikatzen dira, beste ezer baino lehen, eta, ondoren bakarrik, ekoizten da eskaera hori asebeteko beharko duen produktu edo zerbitzua. Hona hemen marketinaren egokitasuna azpimarratzen duen aipamen bat:

...iruditzen zait herri mugimenduek goitik behera ezagutu beharko lituzketela marketinaren eskutik datozen ikuspegi eta estrategia operatiboen nondik norakoak. Hori horrela balitz, aukera minimo bat izango lukete ulertzeko nondik datozkien erasoak, non-nola zulatuta daitezkeen eta non-nola eraiki daitezkeen gure kausarako estrategia emankorrak. (...) Marketina oso azkarra izan da hainbat eta hainbat ezagutza-esparruk eman dutena eskema analitiko eta operatibo simple batera ekartzen, batetik; bestetik, jarrera eta enfoketarako egokia definitu dituzte mota guztietako antolakundeentzako: kanpotik barrurako jarrera behar dute antolakunde guztiek eraginkor izan nahi badute. (...) ...badakit praktikan hor dagoela gure akatsik handienetakoa: jendearekin ahaztu egin gara. (Kamio, 2011)

Hiru dira, nagusiki, marketinaren metodologiaren pausoak, modu errazenean azalduta: merkatuak eskatzen duena zer den edo zeren gabezia dagoen (edukia) zedarritzea. Gure xede-taldeak nortzuk/zeintzuk diren edo merkaturatzen zer sektore edo kolektibo ezberdin dauden bereizi eta finkatzea (merkatuaren segmentazioa). Nola helarazi edukiaren berri (komunikazioa) xede-taldetzat aukeratu den kolektiboari.

Euskararen egoera soziolinguistikora itzuliz, gogora dezagun *Framing Aldarrikatzailea* (edukia) abertzaletasunaren eskutik sortu zela, gizar-teak zer-nolako premiak zituen ezagutzeko (merkatu-analisirik egin gabe), mezu hori bere horretan gizarte osora hedatuko zelakoan (merkatu segmentaziorik gabe). Euskararen inguruko planteamendu hori erein zen eta lur mugatu baina emankorra aurkitu zuen —abertzaleen artean, batez ere— eta hortik uzta oparora jaso da; horren ondorioz, euskarak aurrerapauso garrantzitsuak eman ditu. Baina, ez zen aintzat hartu (merkatuaren analisirik eta segmentaziorik ez zen egin) gizar-tearen zati handi batek —ez-abertzaleak— euskarari buruz beste *eduki* mota bat nahi/espero zuela eta *Framing Aldarrikatzailea* ez zen sektore horretan errota. Hori da, hain zuzen ere, *Framing Berriak*, marketin estrategiaren eskutik, asebeteko beharko lukeen merkaturatze xede-talde berria, betiere orain arte ongi erantzun duen gizarte sektorea ahaztu edo baztertu gabe.

**Hiru dira,
nagusiki,
marketinaren
metodologiaren
pausoak:
merkatuak
eskatzen duena
zer den edo zeren
gabezia dagoen
(edukia)
zedarritzea. Gure
xede-taldeak
nortzuk/zeintzuk
diren edo
merkaturatzen zer
sektore edo
kolektibo
ezberdin dauden
bereizi eta
finkatzea
(merkatuaren
segmentazioa).
Nola helarazi
edukiaren berri
(komunikazioa)
xede-taldetzat
aukeratu den
kolektiboari.**

Framing Berriak lagundu beharko dio gizarteko hizkuntza-hierarkiaren menpe dagoela jabetzen, ondoren, buru-mendekotasun horretatik aska dadin. Euskaltzale zintzoak horrela baino ez du posible izango tinko aurre egitea Framing Uzurrari.

4.1.4 Euskaltzale zintzoa nora ezean

Aurreko ataletan esandako guztiaren eraginez, euskaltzale zintzoa bere jarduna zalantzan jartzera iritsi da hainbat egoeratan, *Framing Uzkurra*-ren aurrean euskaltzale hori —betiko planteamenduetan iltzatua eta argumentuz biluzik— egoera deserosoan eta erantzun eraginkorrik gabe gelditu baita. Halakoetan, euskaldun euskaltzaleak zaila du koherentziari eustea, alegia euskara erabiltzen saiatzea edota horren aldeko neurriak defendatzea.

Pasadizo deseroso horiek ugaritu eta denboran irauteak pertsona horren euskaltzaletasuna ahultzea lekarke, koherentziaren izenean. Bestela esanda, Leon Festinger-ek *disonantzia kognitibo* bezala izendatu zuen egoeran ez erortzea bilatuko luke; alegia pentsamoldearen eta jardunaren arteko kontraesanetan ez erortzen saiatuko litzateke eta, horretarako, pentsamoldez aldatzea litzateke irteera posibleena, Festingeren arabera. Horren ondorioz, euskaltzalearen egoera ez omen da oso sendoa, Imanol Minerek idazten zuen bezala:

Ez gara gure baitakoak: Euskaraz bizitzea ez dago gure harrotasunaren erdigunean. Autoestima lurretik daukagu: ez dugu gure ahalmenean sinesten eta, ondorioz, ez dugu begirada berriazko bat geureganatu oraindik. (*Miner, 2010*)

Azken finean, arestian aipatu dugun *bortizkeria sinbolikoaren* menpe daude euskararen komunitatea zein euskaltzale asko, eta hori irauli ezean ez da euskara normaltzerik izango. Hortaz, euskaltzale horrek ere *Framing Berri* baten premia du, zeinak euskararen inguruko argudio eta euskarri sendoak eskainiko dizkion. Era berean, *Framing Berriak* lagundu beharko dio gizarteko hizkuntza-hierarkiaren menpe dagoela jabetzen, ondoren, buru-mendekotasun horretatik aska dadin. Euskaltzale zintzoak horrela baino ez du posible izango tinko aurre egitea *Framing Uzurrari*.

4.2 Framing Uzurraren oztupoak

4.2.1 Framing Uzurraren aurreko estrategia

Euskararen aurkako estrategiak lehenik geldiarazi eta ondoren irauli ahal izateko, aurretik *Framing Uzurreko* sentsibilitate ezberdinak eta ezaugarriak ongi ulertu behar dira. Izan ere, euskara salbatuko bada, euskal gizartearen gehiengo zabal baten babesari esker izango da, ez soilik euskaldun euskaltzaleen eskutik. Euskaldunak eta euskaltzaleak ez diren beste horiek ere —erdaldunak eta euskararekin axolagabekoak

direnak, hain zuzen— zehatz-mehatz ezagututa baino ez da posible izango hizkuntza-motibaziorik beraiengan piztea eta, horrela, euskararen defentsara bildu daitezten lortzea:

Guk geuk euskaldunen (euskal hiztunen) gizartea lortu nahi baldin badugu (...) gizarte sektore guztiei euskara egiteko aukera eman behar diegu, edozein izan daitekeelarik ere haien motibazioa. Baina guk, euskal gizartea eraikitzea nahi dugun heinean, detektatu behar ditugu motibazio haiek, erantzun oso diferenteak eta egokiak eman behar ditugu, eta kasu askotan motibazioa sortu ere bai. (Elser, 2011: 3)

Ezagutu behar ditugu, ongi ezagutu ere, gizarte sektore edo sentsibilitate bakoitzak dituen euskararen inguruko plantamenduak, ondoren euskararen aldeko baldintza berriak bultzatu ahal izateko; azken buruan eta marketinaren terminologian, eginkizunak hauek dira: *merkatu azterketa* egitea xede-talde ezberdinak zedarrizteko (*merkatuaren segmentazioa*) eta horietako bakoitzaren premiak (eskaini behar zaien *edukia*) ezagutzeko. Hori guztia, lau helburu zehatz hauekin:

- a) *Euskararen manuak* uxatzea: aurreiritziei, esamesei eta uste okerreii aurre eginez, informazio zuzenaren eskutik.
- b) *Framing Uzcurraren eragina indargabetzea*: diskurtsoari eta bere motibazioei aurre eginez eta bere ideologia hedatzailea (bortizkeria sinbolikoaren funtsa dena) deslegitimatuz, arrazoibide eta argudio onargarrien bitartez.
- c) Euskararen *aldekotasuna piztu* edota *indartzea*: diskurtso eta motibazio mota berriak eraikiz edo jada existitu litezkeenak sendotuz eta hedatuz, era horretan euskararentzako eremu sozial berriak lortu ahal izateko.
- d) Euskararen komunitatea *bortizkeria sinbolikotik aska dadin* eta euskaltzale zintzoak *auto-estimua berreskura dezaten* lortzea.

Lau maila horien lanketarako beharrezkoak diren hurbilpen eta edukia *Framing Berritik* eratorri beharko liriateke. Horretarako guztirako, beharrezkoa da hurbilpen sistematikoren bat erabiltzea; adibidez, ikerlan soziolinguistikoek eskaintzen dituen informaziotik abiatzea eta, ondoren, *marketineko* teknikak erabiltzea.

Euskal gizartearen izaera plurala ongi ezagutzeko eta ulertzeko lehenengo urratsa egin nahirik hainbat informazio-iturri erabiliko dugu hurrengo lerroetan; batez ere, *Framing Uzcurraren* edukiez informazio

---

Euskararen aldekotasuna piztu edota indartzea: diskurtso eta motibazio mota berriak eraikiz edo jada existitu litezkeenak sendotuz eta hedatuz, era horretan euskararentzako eremu sozial berriak lortu ahal izateko.

Euskararen komunitatea bortizkeria sinbolikotik aska dadin eta euskaltzale zintzoak auto-estimua berreskura dezaten lortzea.

Primingek ezartzen dute pertsona bati zer datorkion burura euskara entzuten duenean; alegia, zer-nolako irudi, sentsazio, sentimendu, ideia, jarrera eta abar, kontrakoak izan ala aldekoak izan.

Priming efektua ongi ezagutzea eta baliatzea, beraz, garrantzitsua da bi asmo hauetarako:
a) euskarak gizartean lortzen duen atxikimendua edo gaitzespena zertan oinarritzen den zehatz-mehatz ezagutzeko;
b) ezagutza horretatik abiatuz, euskararen aldeko interbentziorik eraginkorrena diseinatu ahal izateko.

interesgarria eskaintzen diguten ikerlanak eta beste lurralde batzuetan egindako zenbait esperientzia.

4.2.2 Framing Uzkuurraren elikagaiak

Zorionez, euskal gizartearen ezaugarri soziolinguistikoen berri ematen diguten hainbat lan burutu dira honezkero. Horiei esker, euskal gizartearen —batez ere, EAEren— euskararekiko motibazioak zein jarrerak eza-gunak zaizkigu, neurri handi batean. Lan horietako batzuen informazioa eta emaitzak baliatuko ditugu *Frame Uzkurra* hobeto ezagutzeko eta, *Framing Berri* bat osatzea ipar hartuta, erabilgarriak izan daitezkeen ideiak biltzeko. Hala ere, lan batzuen ideiak ez ezik, kasuan kasu gure ekarpen propioa ere txertatuko dugu, ikerlanek eskaintako edukiak osatze aldera. Beraz, *Framing Uzkuurraren* osagaiak edo *priming*-ak zedarritzen ahaleginduko gara hurrengo lerroetan. Zer da, baina, *priming* delako hori?

Priming agenda eta iritzi publikoen osagaietako bat da. Izan ere, albisteak zabaltzean komunikabideek zenbait erreferente gako ezartzen dizkiote audientziari eta horrek, gertaerak edota eragileak baloratzera-koan eta iritzi bat osatzerakoan, erreferente horiek (*primingak*) makulu gisa erabiliko ditu; horietan oinarrituko ditu audientziak gai jakin baten gaineko dituen usteak eta iritziak. Izan ere, *priming* efektuaren atzean dagoen premisa hauxe da: pertsona, egitate edo gertaera jakin batez jendeak garatzen dituen balorazioak eta iritziak ez dira eraikitzen informazio osoaren gainean, baizik eta eskura duen informazio ale bakan batzuk baliatuta.

Euskal herritar gehien-gehienek ere *Framing Aldarrikatzailearen* zein *Framing Uzkuurraren* mezuez jabetzerakoan mezu filosofiko eta arrazoi-bide osoak ez, baizik eta horien ideia gako batzuk baino ez dituzte jasoko eta barneratuko. *Priming* horiek baldintzatzen dute euskara albisteetan zeri lotuta agertzen den, alegia *framing* bakoitzak erabiltzen dituen ohiko lelo edota informazio aleak. Azken buruan, *primingek* ezartzen dute pertsona bati zer datorkion burura *euskara* entzuten duenean; alegia, zer-nolako irudi, sentsazio, sentimendu, ideia, jarrera eta abar, kontrakoak izan ala aldekoak izan.

Priming efektua ongi ezagutzea eta baliatzea, beraz, garrantzitsua da bi asmo hauetarako: a) euskarak gizartean lortzen duen atxikimendua edo gaitzespena zertan oinarritzen den zehatz-mehatz ezagutzeko; b) ezagutza horretatik abiatuz, euskararen aldeko interbentziorik eraginkorrena diseinatu ahal izateko.

Hurrengo tauletan laburbildu dira, beraz, *Framing Uzkuurrak* baliatu ohi dituen *primingak* edo aurrerantzean baliatu litzakeenak, edukien,

esanahien edo izaeraren arabera zortzi mailatan sailkatuta⁸. Sortutako taula horietan txertatu dira, halaber, mezu horien balizko xede-taldeak edo jasotzaileak, hiru multzotan banatuta: edozein herritar, herritar erdaldunak eta, azkenik, herritar euskaldunak. Era horretan, marketinak erabili ohi duen segmentaziorako lehenengo hurbilpena, xume bada ere, egin nahi izan da.

FRAMING UZKURRA ELIKATZEKO ERABILI OHI DIREN HIZKUNTZAREN INGURUKO PERTZEPZIO, USTE, AURREIRITZI, EGOERA EDOTA GABEZIAK

4. Taula. EUSKARAREN EGOERAREN GAINKO IRUDIKAPENAZ

	Xede-taldeak		
	Edonor	Erdal-dunak	Euskaldunak
— <i>Euskara eta gaztelania kontrajartzea.</i> (Siadeco-AED, 2010: 64) — <i>Ereduen arteko haustura honelakoa da: A-B // D, hau da, gaztelaniaren mundua eta euskararen mundua: A/B-koak "españolitos" eta "los castellanos" omen ziren D-koentzat; hauek, berriz, "los vascos" A/B-koentzat.</i> (Jausoro et al., 1998: 59)	X		
— [A/B eredutako gazteek] <i>Euskara, bigarren mailako hizkuntza dela sinestea: hizkuntza erregionala, folklorikoa.</i> (Jausoro et al., 1998: 53, 59) — <i>Euskaldun askok eta erdaldun gehienek erdararen nagusitasuna barneratua izatea eta horren aurrean men egitea.</i> (Suay eta Sanginés, 2011: 11)	X		
— <i>Euskalki batzuen irudi ahula, prestigio gutxiko sentimenduak.</i> (Siadeco-AED, 2010: 37)			X
— <i>Euskararen erabilera ideologiko-politikoa edota bizi-estilo zehatz bateko taldeekin lotzea.</i> (Siadeco-AED, 2010: 55) — [B ereduko gazteentzat] <i>D eredukoak bi ezaugarritan ezberdintzen dira: "itxiak" eta "politizatuak". (...) D-ko batzuek (halere, irudi istilutsua D-ko guztiei eranstean zaie)-euskara "instrumento político" gisa erabiltzen dute.</i> (Jausoro et al., 1998: 59)	X		
— [Indiferentzia diskurtsoko gazteentzat] <i>Funtzio Mitikoa: Gaztelaniak betetzen du bere "zabalatasunaren" irudiagatik (ia ate guztiak irekitzen ditu...): lanaren esparrua dela, komunikazio esparrua, etab. (bere ezaugarri pragmatikoengatik). Euskarak, funtzio mitiko mugatua du (...) bere "berezitasunak" eranstean diola (jatorri ezezagunak eta berezitasun morfologikoak).</i> (Jausoro et al., 1998: 60)	X		
— [Indiferentzia diskurtsoko gazteek] <i>Transmisioko hizkuntzari [hiri giroan] hiru kontzeptuok eranstean dizkiote gizarte interakzioa aurrera eramateko: "edukazioa", "errespetua" eta "komunikazioa". Eta balio hauek hizkuntza komun eta inor baztertzen ez duenari bakarrik errekonozitzen zaizkio (gaztelaniari).</i> (Jausoro et al., 1998: 61)	X		
— [Indiferentzia diskurtsoko gazteek] <i>Erreferentzia Funtzioa: Gaztelaniak betetzen du: kultura euskaraduna ez zaie bereziki interesatzen, gainera, ezagutu ere ez dute ezagutzen... (rocka euskaraz eta bertsolariak dira aipatuak: batzuei gustatzen zaie eta beste batzuei ez). (...) kultura euskaraduna banakako "kontsumo" hautaketari dagokiolako.</i> (Jausoro et al., 1998: 61)	X		
— <i>A ereduko ikasle batzuek "euskara eskolaz kanpo ez dute ia inon ikusten".</i> (Jausoro et al., 1998: 52) — <i>Aquí nunca se ha hablado vasco.</i> (Llosa, 2011: 8) ⁹		X	

FRAMING UZKURRA ELIKATZEKO ERABILI OHI DIREN HIZKUNTZAREN INGURUKO PERTZEPZIO, USTE, AURREIRITZI, EGOERA EDOTA GABEZIAK

5. Taula. EUSKAL HIZTUNAZ

	Xede-taldeak		
	Edonor	Erdal-dunak	Euskal-dunak
— [A eta B eredueta] ...gazte hauek euskara profil mota batzuekin erlazionatzen dute: "ikastolakoekin", "herrietakoekin" eta "borrokarekin/ erradikalekin". (...) tribu urbano horrekin ez bada nahasterik nahi ezin dela euskararen aldeko jarrera sutsurik adierazi (Jausoro et al., 1998: 59)	X		
— Euskara norberarekin, norberaren bizitzarekin lotua ez izatea. (Siadeco-AED, 2010: 51)			X
— Euskararekiko motibazio afektiboa eta efektiboaren arteko desoreka. (Siadeco-AED, 2010: 63)			X
— Euskararen erabilera maila baxua azaltzeko errazegi jotzen dugu proiektora, zein hizkuntzatan egiten duan neure buruarekin galdetu ordez. (Siadeco-AED, 2010: 64)			X

6. Taula. Euskara eta nortasunaz

	Xede-taldeak		
	Edonor	Erdal-dunak	Euskal-dunak
— [Indiferentzia diskurtso gazteentzat] [Indiferentzia diskurtsoko gazteentzat]... "vasco" izatea ez dago euskarari lotuta; nortasunaren harreman horretan euskara "beste batzuek" (abertzale erradikalek) sartzen dute desoreka gatazkatsua sortuz. (...) Euskara ez da nortasun komuneko eragile funtsezkoa, "gu" bat eraikitzen laguntzen duena, "bereizketa" baizik, hots, batzuk dakitena eta beste batzuk ez. (Jausoro et al., 1998: 55, 56)	X		
— [Gazte euskaltzaleentzat] ...euskara gatazkatsua da denek ez dakitelako eta berarekiko jarrera ezberdinak daudelako (kontrakoak ere bai); orduan, [Euskal Herrian] euskara identifikazio elementua da gizarte multzo batena [ez guztiena]. (Jausoro et al., 1998: 66)			
— [Gazte euskaltzaleek] Euskara "sentimenduen", afektibitatearen munduan kokatzen dute (...) Euskal nortasuna, "gu" berezi bat, ez dago "hizkuntza komunitatean" (hizkuntza bera erabiltzen duten subjektuak) bereziki oinarrituta, "atxikimendu komunitatean" (sentimendu berezi bat erkidetzen duten [euskaldun zein erdal-dun] subjektuak) baizik. (Jausoro et al., 1998: 66)		X	

7. Taula. Euskara ikasteaz eta jakiteaz

	Xede-taldeak		
	Edonor	Erdal-dunak	Euskal-dunak
— Euskara zaila da eta heldutan ikastea ezinezkoa. (Amorrortu eta Ortega, 2011: 6) ^o		X	
— Elebitasuna ez da posible. (Amorrortu eta Ortega, 2011: 8)	X		
— [Eskolan] ama-hizkuntzan ikasi behar da arrakasta akademikoa izateko. (Amorrortu eta Ortega, 2011: 9)		X	
— [A eta B eredueta] gazteentzat] Euskaraz zertxobait baino ez jakitea (zerbait hitz egin/ulertu) ez da arduratzeko motiboa; ezta lortutako maila mugatua aurrerago galtzea ere. (Jausoro et al., 1998: 56, 58) [B ereduak] ... euskara erdi maila batean eta hitz egiteko arazoekin [bada ere], gaitasun desoreka honek ez ditu bereziki arduratzen.... (Jausoro et al., 1998: 58)	X		
— Euskararen ikasketa prozesua, prozesu jarraitua den kontzientziarik ez dago; ezta euskarazko hizkuntza erregistro guztiak (euskalkia, hitanoa...) barneratu behararen inguruko kontzientziarik ere. (Siadeco-AED, 2010: 63)			
— Euskara etengabe hobetu eta erabiltzeak exijitzen duen autodiziplina eta autosatisfakzioaren arteko oreka falta. (Siadeco-AED, 2010: 63)	X		
— [A ereduak] gazte] Euskaradunen artean ere badaude kexa batzuk (...) euskara batua ikasi behar dutenez, idatzi mailan bereziki esfortzua egin behar dute eta (...) esfortzu horren saria ez dute ikusten. (Jausoro et al., 1998: 57)			
— Euskara hobetzeko egin behar den ahaleginaz ez dira jabetu euskara "esfortzurik gabe" ikasi duten elebidunek. (Siadeco-AED, 2010: 75-76)			X
— [Gazte] euskaradun ez osoek oztupo berezia dute euskaradun osoekin (...), ez dutelako euskarazko interakzioa bultzatzen beraiztatzen asperraria delako. (Jausoro et al., 1998: 70)			
— Euskara ikasteko modu bakarra sistema "arautu" baten bidez dela pentsatzea (euskaltzeari eguneroko joan beharra). (Amorrortu eta Ortega, 2011: 13)	X		
— Eguneroko bizimoduarengandik erabat aldentuta dauden, eta batere erakargarriak eta praktikoak ez diren ikasketa-prozesu kulturalak antzematen dira. (Siadeco-AED, 2010: 63)			

PERTZEPZIO, USTE, AURREIRITZI, EGOERA EDOTA GABEZIA OZTOPATZAILEAK

8. Taula. Euskaraz egiteaz

	Xede-taldeak		
	Edonor	Erdal-dunak	Euskaldunak
<p>— Ondo hitz egin behar da (batzuek ondo hitz egiten dute, baina gehienek txarto: euskaldun berriek, bantu, euskara berria, eskolako; euskaldun zaharrek, etxekoa, landu gabekoa; zaharrek, etxe-etxekoa, alfabetatugabea; gazteek, euskaliñ) (Aморrortu eta Ortega, 2011: 8)</p> <p>— Euskaraz hitz egiterakoan akatsak egiteko beldurra eta lotsa sentimenduak. (Siadeco-AED, 2010: 42)</p> <p>— [B eredukoek] ez dute euren burua ziur sentitzen (...) euskaraz hitz egin behar dutenean eta (...) azkenean beti gaztelaniaz egiten dute. (Jausoro et al., 1998: 57, 70)</p>			X
<p>— Heziketa txarrekoa da parekoak ez badaki euskaraz egitea. (Aморrortu eta Ortega, 2011: 10)</p> <p>— Solaskide gehienak euskaldunak diren egoera komunikatiboetan, euskaraz ez dakiten pertsonak egoteak, izugarri murrizten du euskararen erabilera, eta gaztelaniaz egitea "kortesia" edo "adeitasun" seinale bihurtzen da. (Siadeco-AED, 2010: 65)</p> <p>— [Gazte]Erdaldunek ez dute onartzen euskaraz egitea beraiek tartean egonda, euskara denontzako komunikazio hizkuntza izatea onartzen ez dutelako. (Jausoro et al., 1998: 55)</p> <p>— [A eta B erduetako] Gazte hauen eguneroko kale giroa gaztelaniaz da (...) dendak eta zerbitzuak batez ere. Esparru horietan ez dute onartzen bestearen erantzuna euskaraz (...) "probokazio" gisakoa zaie... (Jausoro et al., 1998: 59)</p> <p>— [Indiferentzia diskurtsoko gazteek] kexa bat agertzen dute euskaradunekiko, hauek euskara "bereizketa" gisa erabiltzen dutela: erdaradunen aurrean daudenean euskaraz egiten dute eta gero bakarrik daudenean gaztelaniaz. (Jausoro et al., 1998: 62)</p>	X		
<p>— [Indiferentzia diskurtsoko gazte erdal-dunek] "euskaradunekiko errespetuaren" kontzeptua ez dute ez ulertzen ezta onartzen ere: euskaradunak elebidunak direnez, bi hizkuntzatan hitz egiteko aukera dute: interakzio mailan euskaradunak -elebidunak- amore eman behar du erdaradunaren -elebakarraren- aurrean, eta horretan kokatzen dute "hizkuntz errespetua". (Jausoro et al., 1998: 62)</p> <p>— Guztiei euskaraz egiten die beti, berdin zaio besteek nola erantzuten dioten; talibana da! (Gazte euskaldun euskaltzale bati 2010ean entzundakoa).</p>	X		
<p>— Gaztelania denok dakigu eta hori izan behar du denontzako eta komunikazio publikorako hizkuntza; euskara borondatezkoa, esparru pribatukoa eta ez gizarte osoarena. (Jausoro et al., 1998: 53, 54)</p> <p>— Hizkuntza bakarra hobe. (Aморrortu eta Ortega, 2011: 9)</p>	X		
<p>— Koadrilan euskaradunak eta erdaradunak elkartzen direnez hizkuntza komuna aukeratzen da hitz egiteko (gaztelania)(...) adiskidetasuna beste edozein balore baino garrantzitsuagoa da. (Jausoro et al., 1998: 60)</p>	X		
<p>— [D ereduko gazteen] Ezezagunekin, beti lehenengo hitza gaztelaniaz izango da. Joera honek argi adierazten du euskararen gizarte legitimitate falta; "besteari" ez baldin bazaio euskaradun irudia sumatzen... (Jausoro et al., 1998: 69-70)</p>			X
<p>— [Gazteen artean] Indiferentzia diskurtsua "ezagupenaren" diskurtsua da; honek esan nahi du euskararen oinarriko irudia ezagupenean kokatzen dela (eta ez euskaraz bizitzean), bigarren hizkuntza ofizial gisa. (Jausoro et al., 1998: 65)</p> <p>— Erabilerak duen garrantziaren inguruko kontzientzia praktikoa falta da. Ez dago euskara erabiltzeko beharrez kontzientzia-hartzea eragiten duen "presio sozial naturalik". (Siadeco-AED, 2010: 63)</p>			X

9. Taula. Euskararen premiaz eta erabilgarritasunaz

	Xede-taldeak		
	Edonor	Erdal-dunak	Euskal-dunak
— [A eredukoentzat] <i>Euskaraz ikasteak ez du abantaila handirik eta oztupoa izan daiteke unibertitate edo lanean behar den gaztelaniazko gaitasuna lortzeko.</i> (Jausoro et al., 1998: 57)		X	
— [Kontrako diskurtsoko gazteentzat] <i>Euskarari ez diote zentzurik, interesik edo balio pragmatikorik ikusten: lanpostu ospetsuetarako euskarak ez du baliorik eta, zerbait balio baldin badu ere, EAera mugatzen da eta lan publikora; kanpoan ez du ezertarako balio.</i> (Jausoro et al., 1998: 52) — <i>Maila profesionalean euskarak beste hizkuntza batzuk baino garrantzi operatibo eskasagoa du.</i> (Siadeco-AED, 2010: 52) — [A eredu] <i>Lanbide heziketako gazteek ez diote ezta abantailarik ikusten euskaraz ikasteari, euren ikuspegi bakarra pragmatikoa denez. (...) [laneko testuinguruan] gaztelania da nagusi.</i> (Jausoro et al., 1998: 57)	X		
— [D eredu] <i>gazteentzat euskaraz ikastearen] ...abantaila, bereziki, lana bilatzeko aukera zabalagoak aipatzen dira; halere, nabardurak daude abantaila horren inguruan: lanaren munduan euskararen tokia mugatua delako (lan publikoetarako bereziki) (...): oso enpresa gutxi dira euskara eskatzen dutenak.</i> (Jausoro et al., 1998: 69)	X	X	
— [Kontrako diskurtsoko gazteentzat] <i>Euskarak hedatzen duen kultura dimentsiora ez dira heltzen (ideologikoki, ez dute nahi) (...) Azpi-kultura batena [da dimensio hori]: gizarte garaikidean ematen diren azpaltaldean artean beste azpi multzo bat... banakako eta borondatezko aukera (euskara <kultura produktua>) da nahi duenak <kontsumitzeko> (jaialdiak, erakusketak, etab.).</i> (Jausoro et al., 1998: 54) — [Indiferentzia diskurtsoko gazteentzat] <i>...euskal kultura (cultura vasca) bi hizkuntzez osatzen da eta gaztelania jakinda ezagutzen duzu kultura hori.</i> (Jausoro et al., 1998: 55)		X	

10. Taula. Euskararen aldeko neurriez

	Xede-taldeak		
	Edonor	Erdal-dunak	Euskal-dunak
— [Kontrako diskurtsoko gazteek] <i>Erakundeen euskararen aldeko ekimenak gaitzesten dira euskararen koofizialtasuna eta elebitasuna onartzen ez direlako.</i> (Jausoro et al., 1998: 53) — [Indiferentzia diskurtsoko gazteengan] <i>Euskararekiko ikuspegia estatikoa da, hots, (...) egoera finkatua da eta horrela onartzen dute, ez dute aldaketaren beharrik ikusten edo aldarrikatzen.</i> (Jausoro et al., 1998: 55) — [Indiferentzia diskurtsoko gazteentzat] <i>... euskarak eskolaz gain baditu beste gizarte esparru batzuk bereganatuta, orduan, ez dago beste ezer egin beharrik; horregatik, ez datoz bat euskara "gaizki" dagoela esaten dutenekin balorapen horren azpian motibazio politikoak daudelakoan.</i> (Jausoro et al., 1998: 64)	X	X	
— [Indiferentzia diskurtsoko gazte batzuek] <i>... erabilera falta aipatzen denean, hori banakakoa, borondatezko aukeratzat hartzen dutenez ez dute onartzen ezer egin daitekeenik, bestela, inposizioa izango litzateke eta.</i> (Jausoro et al., 1998: 64) — <i>Euskara inposatzen ari da</i> (Amorrortu et al., 2009: 90, 193, 195, 263-264) — <i>A eredu] gazte batzuek derrigorrezko ikasgai bezala ikusten dute euskara, bestelako ezaugarririk gabe.</i> (Jausoro et al., 1998: 52) — <i>Euskara ikastera derrigortzen, behartzen ari dira</i> (Amorrortu et al., 2009: 72, 195)		X	
— [Onartezina] <i>da jendaurrean lan egiten duten funtzionarioek euskaraz hitz egin dezaten eskatzea.</i> (Amorrortu, Ortega, Idiazabal eta Barreña, 2009: 302) — <i>...erakunde pribatu batek lanpostuetarako euskara eskakizunak zehazteak, (...) ikuspegi profesional batetik, ez dauka zentzu handirik.</i> (Zaloña, 2011: 72) — <i>Ulergaitza egiten da lan postu publikoetarako euskararen gaitasunari ematen zaion lehentasuna profesional erdal-dun egokien kaltetan.</i> (Zaloña, 2011: 73) — <i>Lan eremuan euskara lehenestea edota prestigioa ematea baztertzaila da eta erdaradun elebakarren eskubideak urratzen ditu.</i> (Zaloña, 2011: 82)	X		
— <i>El que quiere forzar la maquinaria... causa rechazo...</i> (Zaloña, 2011: 72) — <i>Euskara azkarregi berreskuratuta nahi izan da.</i> (Amorrortu et al., 2009: 302)	X		
— <i>Ez litzateke euskararen erabilera Euskadiko biztanleria guztiarengana zabaltzen ahalegindu behar.</i> (Amorrortu et al., 2009: 302) — <i>Euskara erabili "beharrarekin" zerikusia duten estrategietan oinarritzea kalterako da.</i> (Siadeco-AED, 2010: 54)	X		

—	... la promoción del euskera. (...) ... fomentar y mantener nuestra cultura. Es un tema sobre todo cultural. (Zaloña, 2011: 73)	X		
—	Euskararen sustapena ez da gizarte dinamikarekin eta eguneroko bizimoduarekin lotzen; euskararen sustapena, euskararekin bakarrik lotzen da: "euskaraz gehiegi hitz egiten da euskarari buruz, eta ezer gutxi bizitzari buruz". (Siadeco-AED, 2010: 66)			
—	Euskara planak euskara gaztelaniari gailentzea bilatzen du enpresaren hizkuntza aniztasuna aintzat hartu gabe. (Zaloña, 2011: 59)	X		
—	Euskararen normalizazioaren azken helburua euskara gaztelaniari gailendu eta inposatzea da. (Zaloña, 2011: 82)			

11. Taula. Euskararen etorkizunaz

	Xede-taldeak		
	Edonor	Erdal-dunak	Euskal-dunak
a) Oso etorkizun ona aurreikusten diote euskarari zalantzarik gabe erakunde publikoek derrigortasuna ezartzen dutelako. (Jausoro et al., 1998: 53)	X		
b) Euskarak arrosa koloreko etorkizuna dauka (egungo dinamika eta neurriak kontuan hartuta, egoera gutxitua berez konponduko da). (Amorrortu eta Ortega, 2011: 7)			
c) Euskararen galera ekidinezinaren diskurtso katastrofista: euskarak ez du konponbiderik. (iritziz hau ez da inon jaso, baina ezagutzen ditugu hori pentsatu eta konfiantzako giroan aitortzen duten pertsonak)	X		
d) Euskara poliki-poliki eta bortxatu gabe normalizatuko da, irakaskuntzari esker. (Zaloña, 2011: 82)	X		
e) Euskara, nahi bada, hitzunek borondatea badute, berez garatu eta normalizatuko da. (Zaloña, 2011: 82)			

Aurreko taulen edukiak *Framing Uzkuurraren* ale edo *priming* ohikoenak dira, alegia diskurtso horrek izan duen hedapenaren gakoak. Era berean, euskaldun euskaltzaleen artean oso hedatuta dauden beste batzuk ere jaso dira. Batzuek eta besteak ugariak dira eta ez nolanhikoak, batzuetan euskararen izaera eta geroa kolokan jartzen baitituzte. Hala ere, ez da lan honen helburua horien analisisan murgiltzea, baina eskaintako materialek horretarako atea irekitzen dituzte.

Tauletako eduki horien atzean dagoen *Framing Uzkuurrari* modu egokian aurre egin eta bere eragina neutralizatzeko balio beharko du; ez ordea *Framing Berrira* osatzeko, horren lanketak erabat autonomia izan beharko baitu indarrean dauden *framing* biekiko. Goazen, bada, hurrengo lerroetan *Framing Berrirako* proposamena azaltzera.

5. HIZKUNTZAK ULERTZEKO PARADIGMA BERRI BATEN BILA

I

5.1 Paradigma zaharrak gainditu beharra

Esana dugu euskarak beste funts diskurtsibo baten premia duela, zeinak *Framing Aldarrikatzailea* eta *Framing Uzkuurra*, bi-biak, gaindituko dituen. Ikuspegi berri horrek ez du zertan gaitzetsi euskararen inguruan osatu eta erabili diren ikuspegien osagai guztiak, ez *Framing Aldarrikatzailea*-renak, ezta *Framing Uzkuurrarenak* ere. Hala eta guztiz ere, oso garran-

Gogoeta honen proposamena ez datza egun ditugun hizkuntza-harreman hierarkikoak iraultzean, egungo hizkuntza nagusiak eta menderatuak dituzten kokapenak bihar-etzi elkarrekin truka ditzaten, mendekotasun-harreman berri bat ezartzeko asmoz. Harreman hierarkikoak irauli ordez, asmoa litzateke harreman mota hori gainditzea.

tzitsua da *Framing Berriak* berariazko oinarria osatu eta balia dezan eta, era horretan, aurreko bi ikuspegiekiko autonomia osoa lor dezan. Pixka bat aurrerago argituko dugu hori guztia.

Arestian esan bezala, Euskal Herrian bertako hizkuntzen arteko harremanak antolatu eta gidatu ohi dituen *hizkuntza-nazionalismoaren ideologia* da, Moreno Cabrera (2008) hizkuntzalariaren kontzeptua gure eginez. Hortik sortuak dira elkarren kontra diharduten *framing* biak: hizkuntza-inperialismoaren *Framing Uzkurra* eta horren aurkako erresistentzia gisa sortu den periferiako nazionalismoaren *Framing Aldarrikatzailea*. Hortaz, eskema gisa, bata eta bestea txanpon beraren bi aldeak dira: *Framing Aldarrikatzailea Framing Uzkuraren* ifrentzua edo binperra baino ez da; alegia, *espainiar nazioa/estatua/hizkuntza* hirukoteari aurre egiten dion *euskal nazioa/estatua/hizkuntza* hirukotea.

Baina, gogoeta honen proposamena ez datza egun ditugun hizkuntza-harreman hierarkikoak iraultzean, egungo hizkuntza nagusiak eta menderatuak dituzten kokapenak bihar-etzi elkarrekin truka ditzaten, mendekotasun-harreman berri bat ezartzeko asmoz. Harreman hierarkikoak irauli ordez, asmoa litzateke harreman mota hori gainditzea. Hori bera da Sánchez Carrión “Txepetx”-ek ezin argiago aipatzen duen abiapuntua, Erizek gogorarazten digun bezala (Erize, 2012)¹¹:

...lo que esta Teoría propone no es mayorizar la lengua minoritaria, minorizando a la mayoritaria, términos a los que la perspectiva estatalista —de uno y otro signo— intenta llevar reiteradamente el problema. (Sánchez Carrión, 1999: 282) Pero esa articulación [de la comunidad lingüística minorizada], para que sea posible, debe ser cualitativamente superior al modelo al que se aspira a sustituir, porque difícilmente atraerá a su seno las adhesiones que necesita si provoca miedos y recelos (capitalizables por el estado) a exclusiones y discriminaciones más virulentas ... (Sánchez Carrión, 1999: 77. or.).

Gure gizartean nagusitzen ari diren mundu globalizatuko parametro berrien poderioz, *Framing Aldarrikatzailearen* eta *Framing Uzkuraren* planteamenduak malgutzen joan dira poliki-poliki bertako hizkuntzen izaera eta erabilera ulertu eta interpretatzerakoan, arerioaren ikuspuntua, neurri batean eta itxuraz behintzat, onartu arte. Baina sakonean, bi *framing* horiek tinko darraite, oraindik ere, elkarren kontra egiten.¹² Horren ondorioz, ezinezkoa gertatzen zaie bi diskurtso horiei beste planteamendu irekiago eta adosgarri batera jauzi egitea. Hortaz, aurreko ikuspegi gatazkatsu horrekin erabat apurtuko duen beste paradigma bat behar denez, horren lanketari ekiteko komenigarria da mundu mai-

lako soziolinguistikan egiten ari den bideari erreparatzea. Ahalegin horietaz gogoeta argigarria utzi digu Xabier Erizek:

- *Hizkuntza ekologia da oraingo soziolinguistikan hizkuntzen arteko harremanez erabiltzen ari den kontzeptu nagusietako bat (Ricento, 2000; Hult 2010). Indargune garbiak ditu, baina ahulguneak ere bai. (Erize, 2012)*

Hizkuntzen ekologiaren mugak zorrotz aztertu eta gero, proposamen bikoitza egitera iritsi da egile hori:

- *Hizkuntzen ekologiaren kontzeptua koherentzia etikoan sakonduz berrendartzea. (...) (Horretarako) Irtenbiderik egokiena, nire ustez, Txepetxen Berdintasunaren Diskurtsoa da. (Sanchez Carrion, 1987, 394. or.). Hizkuntza gutxitu batek, bere normalizazio prozesuan arrakasta lortu ahal izateko, hizkuntza nagusiak ez duen funtzio kualitatibo berri bat eskuratu behar du (Sanchez Carrion, 1999, 280-281. or.). Funtzio kualitatibo berri hori Berdintasunaren Diskurtsoa bereganatu eta bere izenean jardutea da... (...) Helburua, beraz, bikoitza da: (a) hizkuntza gutxituaren komunitatea trinkotzea, eta (b) eragina lortzea gizarte orokorrean, hizkuntza nagusiaren hiztunak areriotzat jo gabe. (Erize, 2012)*
- *Hizkuntza ekologiaren ordeztu, iraunkortasuna (ing. sustainability) kontzeptu zabalagoa ikertu eta erabili. (...) Iraunkortasuna, ekologia ez bezala, gizarte zientzietan sortutako kontzeptu eta diziplina da eta giza komunitateen iraupen orokorra bermatzea bilatzen du, hiru dimentsio kontuan hartuta: sozio-kulturala, ekonomikoa eta ekologikoa; ez bakarrik alde ekologikoa (Nazio Batuen Erakundea, 1987). (Erize, 2012)*

Funtsean ados gaude Erizek atera dituen ondorioekin eta egin dituen proposamenekin, hala ere, zalantza bat dago tartean: *Hizkuntzen Ekologia* kontzeptuak komunikaziorako dituen adierazgarritasuna eta indarra ea maila berean aurkitzen ote diren *Berdintasunaren Diskurtso* edota *Hizkuntzen Iraunkortasun* kontzeptuetan. Izan ere, euskararen komunikazio eraginkorra xede dugun lerro hauetan, kontzeptuaren zorrotasunari eta egokitasun zientifikoari ez ezik, duen komunikaziorako gaitasunari ere erreparatu behar diogu, ezinbestez.

Ikuspuntu komunikatibotik begiratuta, egungo gizartean bada *filosofia ekolinguistik*o kontzeptuaren alde jokaten duen zerbait: natura zaintzearen aldeko aldarrikapena ezaguna da gizartean eta, hortaz, logika zein *marka* berdinen pean aurkezten den hizkuntzen ekologiak

---

Helburua, beraz, bikoitza da: (a) hizkuntza gutxituaren komunitatea trinkotzea, eta (b) eragina lortzea gizarte orokorrean, hizkuntza nagusiaren hiztunak areriotzat jo gabe.

Iraunkortasuna, giza komunitateen iraupen orokorra bermatzea bilatzen du, hiru dimentsio kontuan hartuta: sozio-kulturala, ekonomikoa eta ekologikoa; ez bakarrik alde ekologikoa.

**Hizkuntzen
ekologiak honako
bi hurbilpen
nagusi lantzen
ditu: a) ukipen
egoeran dauden
hizkuntzen
arteko harreman
ekologikoa; b)
hizkuntza
bakoitzak bere
ingurune
sozialarekin
duen harreman
ekologikoa.**

eginik du bide erdia; hots, ideia horren nondik norakoak ez dira erabat berriak edo arrotzak gizartearentzat, baizik eta ezagunak eta neurri handi batean partekatua, iritzi mailan behinik behin. Ondoko lerroetan jorratuko ditugu gure asmorako balekoak diren hiru hurbilpen horietatik eratorritako zenbait ideia.

5.2 Framing Berriaren ardatza

Ekologiaren ideia hizkuntzen mundura ekarri zuen lehena Einar I. Haugen (1906-1994) izan zen *The Ecology of Language; Language science and national development* liburuarekin. Hizkuntza orok bere ingurunearekin dituen elkar eraginen azterketa bezala definitu zuen hizkuntzaren ekologia egile horrek (Haugen 1972: 325). Hizkuntzak izaki biziduntzat jotzea, biologiaren mundutik hartutako metafora da. Ikuspegi horretatik abiatuta, hizkuntzen ekologiak honako bi hurbilpen nagusi lantzen ditu: a) ukipen egoeran dauden hizkuntzen arteko harreman ekologikoa; b) hizkuntza bakoitzak bere ingurune sozialarekin duen harreman ekologikoa (Vork Steffensen, 2007).

Hizkuntzen arteko ukipen egoeraren ikuspuntutik, hizkuntza handien eta txikien arteko harremanak aztertzen dira, eta hizkuntzen arteko orekari zein hizkuntza gutxituen biziraupenari ere erreparatzen zaie. <Hizkuntza handiek txikiak jaten dituztela eta, hortaz, indartsuek baino ez dutela denboran irauten> motako ideiak (*hizkuntzen darwinismo* eta planteamendu liberalenak) gainditzea eta hizkuntzen gaineko interbentzio planifikatua egitea aldarrikatzen da, hizkuntzen arteko harreman horiek zaindu eta arautu beharra azpimarratuz. Horretarako, aniztasunaren balioa oinarri hartuta, etika eta balio berriak bultzatu behar dira:

Biodibertsitatearen aldekoen irizpideekin bat gatoz askotan, kultur eta hizkuntza aniztasunaren alorrean. Biek ondarea babestu beharra dagoela diote. Eta hori esateko arrazoia ez da etikoa bakarrik: bai aniztasun biologikoaren alde egitea, bai kultur eta hizkuntza aniztasunaren alde egitea ezinbestekoa da gizakiak ongi izateko, bizia babesten duen orekari eusteko eta nahi dugun bizi kalitatea eskuratzeko. Gaur egun badakigu badela erlaziorik biodibertsitatearen eta hizkuntza aniztasunaren artean. (Martí et al., 2005: 17-18)

Balio horiek XX. mendearen bukaeran hasi ziren hedatzen gurean ere, besteak beste Sánchez Carrión “Txepetx”, Juan Carlos Etxegoien “Xamar” eta Jon Sarasuaren eskutik:

Lurra ere bakarra da, baina ez da uniforme. Batasun bat duen bio-dibertsitatea da. Arlo sinboliko eta linguistikoan gauza bera gertatzen dela ulertzen badugu,

ohartuko gara ez dela apustu zoro bat, gizaki bezala bizitzearen baldintza baizik (Sarasua, 1997: 32).

Balio horiek direla-eta, Maria-Jose Azurmendientzat *Hizkuntzen Ekologiaren* paradigmak, honako arloak errespetatzen ditu: giza esku-bideak, berdintasuna komunikazioetan, eleaniztasuna eta kulturak mantentzea, atzerriko hizkuntzak ikasteko sustapena (Azurmendi 2010: 146). Belen Urangaren ustez, hiru dira ekologiaren ikuspegitik kontuan hartu beharreko balio nagusiak: hizkuntza-aniztasuna, hizkuntza-berdintasuna eta hizkuntzen sistema orekatua (interdependentzia) (Uranga, 2011, 19-20). Battittu Coyosentzat, hizkuntza denek, *txiki*ek barne, aberastasuna ematen diote gizadi osoari. (Coyos, 2010)

Baina, balio batzuk ez ezik, *Hizkuntzen Ekologiak* badarama bere baitan zenbait arrisku eta alde nahasgarri ere, Erizek ohartarazten duen bezala; horien artetik bi ekarri ditugu hona, gure argumentuaren hariari ongi egokitzen zaizkiolako:

- a) Biologiaren eta hizkuntzen arteko paralelismoa irristakorra izatea.
- b) Bere ekarpenak (aniztasuna, holismoa, interakzioa, berdintasuna) alde zurratik existitzea eta hizkuntza ekologiaren berezkoak ez izatea. (Erize, 2012)

a) Biologiaren eta hizkuntzen arteko paralelismo irristakorraren arriskua honetan datza: a) darwinismoa: alegia, espezie bizidunetan bezala, hizkuntza boteretsuek hizkuntza ahulak ezinbestez akabatzen dituztela onartzea; b) bizidunek bezala, hizkuntzek ere biziraupen mugatua dutela asumitzea: jaio, bizi eta hiltzen direla. Bi gertaera horiek ez dute hizkuntzen kasuan derrigorrez gertatu behar, eta *Berdintasunaren Diskurtsoak* edota *Hizkuntzen Iraunkortasunak* ez dute *Hizkuntzen Ekologiak* duen halako interpretazio arriskutsuetan erortzeko arriskurik.

b) Erizek dioskun bezala, hainbat balio (*aniztasuna, holismoa, interakzioa, berdintasuna*) partekatzen dituzte *Berdintasunaren Diskurtsoak*, *Hizkuntzen Iraunkortasunak* zein *Hizkuntzen Ekologiak*; hortaz, hizkuntza gutxituen defentsari dagokionez, hiru hurbilpen horietan aurki daitezke balio interesgarri bertsuak.

Adibidez, Albert Bastardas-ek *Hizkuntzen Garapen Jasangarritik* funtsezko bost puntuok eratortzen ditu, ekintzak eta ekimenak hizkuntza-garapen iraunkorraren alde nola zuzendu beharko lirakekeen argitzeko (Uranga, 2011: 26-27):

Framing Berriak defendatuko du hizkuntzen ekosistemako osagai guztiak hizkuntza guztiak baliotsuak eta zaindu beharrekoak direla. Funtzioak nola banatu hizkuntzen artean; hizkuntza bakoitzak bizirauteko bete behar dituen gutxieneko funtzioak ezarri; transmisioa ziurtatzeko mekanismoak diseinatu eta aplikatu eta abar. Hizkuntzen arteko funtzio-banaketa horretan funtsezkoa den beste planteamendu bat subsidiaritatearena litzateke.

**Hurbileko
hizkuntza txikiak
bete ditzakeen
funtzioak
hizkuntza
horretarako
gorde, hizkuntza
handiak funtzio
horiek jan ez
ditzan. Azken
planteamendu
honek badu
zerikusirik
nazioarteko
hizkuntza
boteretsuei
dagokienez ere:
lekuan lekuko
hizkuntzak bete
ditzakeen
funtzioetan,
kanpoko
hizkuntzaren bat
ez erabiltzea.**

1. interlingua handien gehiegizko erabilpenak mugatu eta hizkuntza-berdintasunaren zein elkartasunaren ideologia zabaldu;
2. gehiengo ez diren eta menperatuta dauden talde linguistikoen autoirudi duina berreskuratu;
3. aukera eman talde horiei, beren komunikazio esparrua kontrola dezaten eta modu autonomoan hizkuntza-erabilera publikoak erabaki ditzaten;
4. funtzio komunikatiboak banatu, gaur egun besteen menpe dauden talde linguistikoen kodeei funtzio eskusiboak eta eraginkorrak emanaz;
5. gobernuak, enpresak eta, oro har, gizartea ohartarazi hizkuntza-garapen iraunkorra lortzearen garrantziaz, eta erabakiak hartzeko prozesuetan eragin soziolinguistikoko azterlanak erabiltzeko ohitura hartzera gonbidatu.

Beraz, hiru diskurtso horiek elkarrekin dituzten balioen arabera, *Framing Berriak* defendatuko du hizkuntzen ekosistemako osagai guztiak —hizkuntza guztiak— baliotsuak eta zaindu beharrekoak direla. Behin hori onartuz gero, aurrerago argitu beharrekoak hauek lirateke: funtzioak nola banatu hizkuntzen artean; hizkuntza bakoitzak bizirauteko bete behar dituen gutxieneko funtzioak ezarri; transmisioa ziurtatzeko mekanismoak diseinatu eta aplikatu eta abar. Hizkuntzen arteko funtzio-banaketa horretan funtsezkoa den beste planteamendu bat subsidiaritatearena litzateke; alegia, hurbileko hizkuntza txikiak bete ditzakeen funtzioak hizkuntza horretarako gorde, hizkuntza handiak funtzio horiek jan ez ditzan. Azken planteamendu honek badu zerikusirik nazioarteko hizkuntza boteretsuei dagokienez ere: lekuan lekuko hizkuntzak bete ditzakeen funtzioetan, kanpoko hizkuntzaren bat ez erabiltzea.

Framing Berriak ez ezik, *Framing Uzkurak* ere aintzat har lezake printzipio hori. Adibidez, katalanaren edota euskararen aldeko aldarrikapenen aurrean gaztelaniaren defentsan ateratzen direnek aukera paregabea dute, subsidiaritate printzipio hori oinarri hartuta, zenbait funtzio bertako hizkuntzentzat gorde daitezela eskatzeko, horietan ingelesa erabili edo bultzatu ordez.¹³

Bestalde, *Framing Berria* ezin egokiagoa izan daiteke hizkuntza boteretsuen ideologia hedatzailea deslegitimatzeke, eta hizkuntza hedatuen komunitateak ere hizkuntza gutxituen defentsara biltzeko:

Baina ezin gara geratu aipatu gabe, **hizkuntza hedatuetako hiztunak bereziki sentiberak izan beharko luketela hizkuntza-arloan**, jakin baitakigu gaur

egun hizkuntza jakin baten iraupenak garai bateko egoeretan baino ahalegin handiagoa eskatzen duela, eta hizkuntzak bizirik irautea nahi bada, aldeko praktikak jarri behar direla abian [Bastardas 2005:43]. (in *Uranga 2011: 21*)

Kontuan hartu behar da, halaber, gehienbat aniztasunaren defentsan oinarritzen direla nazioarte mailan landu eta garatzen ari diren kulturaren eta hizkuntzaren inguruko irizpideak¹⁴. Horrek balio erantsia ematen dio *Framing Berriaren* planteamenduari, euskararen defentsak nazionalisten kontu hutsa izan behar duela sinesten dutenen aurrean.

Bestalde, arestian esan bezala, hizkuntza bere ingurune sozialetik hartuta ere lantzen da; hala nola egoera demografikoa, botereekiko harremanak, hizkuntzaren gaineko irudikapenak eta abar; azken buruan, Giles, Bourhis eta Taylor-ek (1977) garatu zuten hizkuntzaren *bizindar etnolinguistikoa* —objektibo zein subjektibo— kontzeptuko osagaiak daude tartean, neurri handi batean.

Ohartarazi behar dugu, hala ere, *Berdintasunaren Diskurtsoetik, Hizkuntzen Iraunkortasunetik* eta *Hizkuntzen Ekologiatik* eratorritako ideia horiek modu egokian landu beharko lirakeela komunikazio eraginkorra ahalbidetzeko eta, horrela, baliagarriak izan daitezzen *Framing Berriaren* eraikuntzan. Izan ere, gaur egun nagusi den sentsibilitate motatik hizkuntza-aniztasunaren ideiaraino jauzi egin ahal izateko, lan pedagogiko handia behar da, eta eginkizun horretan komunikazioak zeresan handia du. Asmo horrekin, *Framing Berri*an jaso beharko lirakeen *priming* batzuk aipatuko ditugu, labur-labur eta adibide xume gisa:

a) Askotariko sistema: Hizkuntza guztiek sistema bakarra osatzen dute, askotarikoa, non hizkuntza bakoitzak bere lekua duen.

b) Berdintasuna: Sistema horretan hizkuntza guztiek balio berdina dute, horien hiztun-komunitateak txikiak izan ala handiak izan, boteretsuak ala txiroak.

c) Ekosistema: Hizkuntza bere ingurumarian ulertu behar da, alegia ingurune sozialaren kudeaketa soziolinguistikoko egoki baten bitartez, horrela eginda, ekosistema horretan gehiegizko desantolaketarik gerta ez dadin.

d) Oreka: Ukipen egoeran dauden hizkuntzen arteko oreka bilatu behar da, subsidiaritate printzipioa erabiliz eta hizkuntza gutxitu-koei ezinbestekoak zaizkien oinarrizko funtzioak gordez.

e) Aberastasun unibertuala: Hizkuntza denek, *txikiek* barne, aberastasuna ematen diote gizadi osoari eta, hizkuntza horiek, guk geuk jakin ala ez, guztion ondare ditugu.

5.3 Framing Aldarrikatzailearen eta Framing Uzkuurraren egokitzapena

Arestian esan bezala, euskalgintza orain arte saiatu da, itsu-itsuan saiatu ere, gizarte sektore eta sentsibilitate guztiak *Framing Aldarrikatzailearen* planteamenduetara biltzen. *Framing Uzkuurrak*, bere aldetik, ez du aha-legin nahikorik egin euskarari bizirauteko beharrezkoak zaizkion neurriak ulertzen eta bultzatzen. Hemen landu nahi den estrategiak, aldiz, ohiko dinamika horiek gainditu nahi ditu, betiere nor bereari eusteko duen berezko joeraz jabetuta. Horregatik, hemen dugun asmoa ez da *Framing Aldarrikatzailea* ordezkatzea edota *Framing Uzkuurra* gure artetik ezabatzea, besteak beste, nahi izanda ere, ezinezkoa litzatekeelako.

Gogoeta honen asmoa, arestian esan bezala, hauxe da: euskararen inguruan dauden bi sentsibilitateak mugiaraztea eta, bi-biak biltzea hizkuntza horren aldeko elkarlana egin ahal izango duten baldintza berrietara. Horretarako, lau helburu zehatz ezarri genituen (4. atalaren hasieran): a) *Euskararen mamuak uxatzea*; b) *Framing Uzkuurraren eragina indargabetzea*; c) *Euskararen aldekotasuna piztu edota indartzea*; d) *Euskararen komunitatea bortizkeria sinbolikotik askatzen* hastea eta euskaltzale zintzoak *auto-estimua berreskuratzea*. Lau maila horien lanketarako beharrezkoak diren edukiak *Framing Berriaren* ardatz nagusitik eratorri beharko dira, gehienbat, baina baita *Framing Aldarrikatzailetik* eta *Framing Uzkuurretik* ere.

Zalantza bat piztu daiteke puntu honetara iritsita: *Framing Aldarrikatzailea* eta *Framing Uzkuurra* elkarren kontrakoak izanda, posible ote da bi-biak *Framing Berriaren* altzora biltzea? Auzi hori argitzeko badugu Erizek arestian proposatzen zuen *Garapen Jasangarriaren* planteamendua, zeinak kontzeptualizazio integratzaile batean —aurkakoak direnak elkartzeko borondatean— duen abiapuntu; alegia “*elkarren aurkako izan daitezkeen kontuen sintesia*”, Albert Bastardasen ideia gogoraraziz (Uranga, 2011: 30). Soziolinguistikara ekarrita, aurkarien arteko integrazioa honako hau litzateke: hizkuntza handien hedapen glotofagikoa *versus* hizkuntza-aniztasunari eustea eta bere garapena bultzatzea.¹⁵

Gure kasuan, hedapen glotofagiko hori *Framing Uzkuurrearen* baitan agertzen da, baina gaur egun zailago zaio halako planteamendu bati eustea, nazioarte mailan dagoen aniztasunaren aldeko korrante kementsuaren aurrean. Are zailago, oraindik, euskararekiko axolagabekeria adieraztea ondo ikusita ez dagoen une honetan, EAEko datuek erakusten duten bezala: *Euskara galtzea niri ez zait arazoa iruditzen* bezalako baieztapenak biztanleriaren %82 aurka dauka (Prospekzio Soziologikoen Kabinetea, 2011: 11). Gizartearen aldekotasun horrek, epela bada ere, *Framing Berriaren* magalean aurki dezake diskurtso onargarri eta lasaigarria.

Horrezaz gain, *Framing Berriak* inongo kulturarik edo hizkuntzarik bazterten ez duenez, alegia gaztelania/frantsesaren auka ez doanez, ikuspuntu filosofiko horretatik egiten diren euskararen aldeko planteamenduek ez dute asaldatuko *Framing Uzkuurraren* inguruan kokatzen den biztanleria.

Framing Aldarrikatzaileak ere ez darama bere baitan hizkuntzen aniztasunaren defentsa, egoera soziolinguistikoko gutxituan aurkitzen den euskararena baizik. Elebakartasun hori egunerokoan gainditua den eztabaida litzateke. Izan ere, gogoeta edo planteamendu teorikorik gabe gertatu bada ere, *Framing Aldarrikatzaileak* barneratuta dauka euskara ez ezik, erdarak ere beharrezkoak direla. Arestian aipatu den *Nazioa/Estatua/Hizkuntza* hirukotea globalizazioak eta egunerokotasunak hautsi egin dute, eta hasierako irudikapen horren egungo bertsioa beste hau litzateke: *Nazioa/Estatua/Hizkuntzak*, non Euskal Herriko berezko hizkuntza denak —euskarak— kanpoko beste batzuekin osatua izan behar duen: gaztelania/frantsesa (Hegoaldean eta Iparraldean, hurrenez hurren), gehi ingelesa, alemana, txinera eta abar.¹⁶

Badirudi, bada, *Framing Berria* gizarte osora hedatzeko aukera egon badagoela; *Framing Aldarrikatzailearen* zein *Framing Uzkuurraren* sektoreetara ere bai, praktikan bi *framing* horietako oinarri sozialak norabide horretan pausoak ematen hasiak dira-eta; hau da, posible omen da berezko aurkariak direnak kontzeptualizazio integratzaile berri baten aterki-pera biltzea.

Posible ez ezik, beharrezkoa ere bada ongi bideratzeko etorkizuna, herri bezala, aniztasunaren ukazioak kolore iluneko etorkizuna margotzen baitu:

Hala da hori guztia (aniztasunaren ukazioa), bai, errazagoa, sinpleagoa eta atseginagoa, alegia; baina pobreagoa eta gatazkatsua ere bada, ikuspegi etikotik guztiz arbuigarria gainera, ez baita bidezkoa ez eta eraginkorra ere bizikidetzaren harmoniatsua bat hezurramitzeko. (*Baztarrika*, 2009: 35)

Hala ere, orain arte esandakoagatik pentsa litekeenaren kontra, egungo *Framing Aldarrikatzailearen* eta *Framing Uzkuurraren* eduki guzti-guztiak ez dago zertan baztertu. *Framing Aldarrikatzaileak* bada *Framing Berrirako* jaso behar den ikuspuntu garrantzitsu bat, gutxienez: euskara hemengo eta gure hizkuntzat hartzea, beste inon existitzen ez dena. Pizgarri hori *Framing Uzkuurreko* jarraitzaileek ere onar dezakete, baldin eta planteamendua euskal komunitate etno-kulturalaren izenean eta horren nortasunaren osagai gisa erabiltzen bada; hots, euskara ez plan-

---

**Framing
Aldarrikatzaileak
badu Framing
Berrirako jaso
behar den
ikuspuntu
garrantzitsu bat,
gutxienez:
euskara hemengo
eta gure
hizkuntzat
hartzea, beste
inon existitzen ez
dena. Pizgarri
hori Framing
Uzkuurreko
jarraitzaileek ere
onar dezakete,
baldin eta
planteamendua
euskal
komunitate etno-
kulturalaren
izenean eta
horren
nortasunaren
osagai gisa
erabiltzen bada;
hots, euskara ez
planteatzea
denek onartu
beharreko euskal
nazioaren
hizkuntza
legitimo
bakartzat.**

Komunitate etno-kulturalaren izenean aurkeztuta, euskal herritar sentimendua duten guzti-guztiak (euskal herritar baino ez gehi euskal herritar bezain espainiarrek) denon ondarea den euskara defendatzea zilegi bezain logikoa da.

teatzea denek onartu beharreko euskal nazioaren hizkuntza legitimo bakartzat. Komunitate etno-kulturalaren izenean aurkeztuta, euskal herritar sentimendua duten guzti-guztiak (*euskal herritar baino ez gehi euskal herritar bezain espainiarrek*) denon ondarea den euskara defendatzea zilegi bezain logikoa da.

Framing Uzkurak ere badu *Framing Berrirako* harri koxkor baliotsua. Izan ere, hiztun guztiak berdintasunean eta diskriminaziorik gabe tratatuak izateari inork ezin dio muzin egin, ezta askatasun osoz hizkuntza-hautua egiteari ere. Horrela izan dadin, halere, ezinbesteko baldintza da exijentzia hori bi norabidekoa izatea; alegia, euskaldunentzat zein erdaldunentzat berdin-berdin balio izatea.

Egia da, adostasun bila ibilita ere, bi hiztun multzo horien interesak kontrajarriak izango direla hainbat egoeratan; horregatik, asmo desiragarri horretara iristeko bi sentsibilitate ezberdin eta kontrajarri horiek elkarrekin hausnartu, negoziatu eta adostu beharko dituzte denontzako onurarik handienak eta kalterik txikienak dakartzaten neurriak eta funtzionamendu arauak. Eskaera horiek gainera bat datoz *Euskararen erabilera normalizatzeko Legearen* 4. eta 5. artikuluek jasotzen dutenarekin¹⁷; baita *Berdintasun Diskurtsoarekin*, *Hizkuntzen Jasangarritasun* edo *Iraunkortasunarekin* eta *Hizkuntzen Ekologia*aren filosofiarekin ere.

Azken buruan, egungo bi *Framingak* egokitu beharko dira *Framing Berriaren* filosofiaren aurrean, bakoitzak bere ekarpen propioa eginez, bai, baina aldi berean filosofia horrekin talka egin lezaketen plantamenduak baztertuz.

5.4 Gizarte aldaketek dakarten gaurkotu beharra

Arestian azaldu ditugun *Framing Aldarrikatzailearen* mugek ez dute jaso hurrengo lerroetan jorratuko den ikuspuntua, horren eduki batzuk lehenago azaldu ditugun batzuekin erraz lotu daitezkeen arren. Izan ere, Kataluniako *Plataforma per la Llengua*-k landu duen hizkuntzaren aldeko diskurtsoaren berrikuntzatik ere badugu zer ikasi euskararen *Framing Berria* osatzeko dugun asmo honetan. Josep-Anton Fernándezek, 2011n Lasarte-Orian emandako *Nuevos discursos y nuevas estrategias a favor del catalán* izeneko hitzaldian horrela deskribatzen zuen aldaketa horren abiapuntua:

...los discursos sobre los cuales se apuntalaba la política lingüística oficial y el activismo lingüístico se basaron, hasta finales de los años 90 e inicios de la década siguiente, en el concepto de “recuperación”. (...) Sin embargo, el discurso de la recuperación empezó (...) a mostrar signos de cansancio y

claras muestras de sus limitaciones. Este discurso, centrado alrededor de la experiencia y el punto de vista de los catalanohablantes de origen (el catalán como primera lengua o lengua familiar), presentaba una considerable fuerza legitimadora para con este segmento de la población. No obstante, a medida que se iban incorporando nuevos hablantes a la comunidad lingüística catalana y que se intensificaba la manipulación política de la cuestión de la lengua, se empezaron a hacer evidentes las limitaciones... (Fernández, 2011: 3)

Ikuspegi hori aintzat hartuz, egin beharreko galdera da ea euskara berreskuratzearen aldeko planteamenduarekin beste horrenbeste gertatzen ote den. Bestela esanda, euskaldundu berriek beren burua ongi islatuta ikusten ote duten ohiko aldarrikapen euskaltzaleetan.

Lerro batzuk lehenago ere (3.3 atalean) Jone Miren Hernándezek euskal gizartearen gertatu diren zenbait aldaketaren berri jasotzen bazuen ere (euskara bigarren hizkuntzatzat duten euskaldun berriez eta etorkinen kasuez), horietan ez da agortzen *Nuevos discursos y nuevas estrategias a favor del catalán* delakoak azaltzen duen aldaketa osoa. Kataluniako egoerak eta Euskal Herrikoak, berdin-berdinak izan gabe, badute antza eta, katalanaren inguruko diskurtso aldaketaren muinari (Fernández, 2011: 5-6) gertutik erreparatuz gero, hobeto baloratuko dugu hango esperientziak noraino balio duen euskararen kasurako ere.

Honako hau da aldaketa horren zioa: “*crear nuevos consensos mediante la incorporación del punto de vista de los nuevos hablantes al centro de los discursos sobre la lengua*” (Fernández, 2011: 4) eta egindako berrikuntza puntu hauetan gauzatu da: 1) Berreskuratzeetik irabaztera; 2) Hizkuntzaz aldatzetik norberak aukeratutako eta gidatutako eleaniztasunera; 3) Integraziotik adopziara; 4) Biziraupenetik ongizatera; 5) Sakrifiziotik saritutako ahaleginera; 6) Kataluniako berariazko hizkuntzatik katalan guztien hizkuntzara.

Idea horiek abiapuntu, ekin diezaiozun euskararen inguruko diskurtsoak beharko lukeen aldaketaren analisiari, ahalegin horretan Kataluniatik eskuratutako gogoeta euskal gizartearen ezaugarri eta baldintzen argira aztertuta.

1) Berreskuratzeetik irabaztera: Berreskurapena gertatu ahal izateko, aurretik zerbait galdu behar da. Baina gaurko gazte gehienek ez dute ezer galdu, ez dute ezer galdutzat ematen. Batzuek, euren aitona-amonei entzunda edo, Francok ezarritako euskararen gaineko debekuaren berri izango dute, baina berariazko eta zuzeneko bizipenik ez dute; aitona-amonen kontuak dira horientzat. Beste gazte batzuek, aldiz, ez dute

-
- 1) **Berreskuratzeetik irabaztera;**
  - 2) **Hizkuntzaz aldatzetik norberak aukeratutako eta gidatutako eleaniztasunera;**
  - 3) **Integraziotik adopziara;**
  - 4) **Biziraupenetik ongizatera;**
  - 5) **Sakrifiziotik saritutako ahaleginera;**
  - 6) **Kataluniako berariazko hizkuntzatik katalan guztien hizkuntzara.**

Euskara berreskuratzetik ez duten horiei, herritar gisa dituzten aukerak zabaltzen eta areagotzen zaizkie elebiduna den gizarteko bi hizkuntzak erabili ahal izatean; eremu eta giro mota gehiagotara sartzeko aukerak areagotzen dituzte. Horrela ikusita, bi aldeak dira irabazle: euskararen komunitatea zein erdaldunak beraiek.

halako aztarnarik ere izango; bertako zein kanpoko familien ondoren-goak izanda, euskara eskolan *deskubritu* dute eta ez dute hizkuntza hori galdutzat ematen; ez dute berreskuratu beharrik; behar bakarra *euskara ikasgaia* gainditzea dute.

Lurralde batzuetan euskara aspaldian —XIX. mendean edo XX. mendearen hasieran bada ere— galdua izanik, litekeena da bertakoei entzutea *hantxe ez dela inoiz euskaraz hitz egin, oroimen historikoa* norberaren edota gurasoen historia laburrera mugatzen baita maiz. Ez dute zer berreskuratzetik, beraz. Antzekoa edo are gordinagoa da etorkin berrien kasua; ez dira ukituak sentituko beraiena eta beraien sorterrikoa ez den zerbait berreskuratzeko aldarrikapena entzutean; ezta hurrik eman ere, nahikoa dute-eta egunerokoan aurrera egin ahal izatearekin.

Hala ere, bertako erdalduna izan edo harrera-gizartean txertatzeko irrikan dagoen etorkina izan, bi-biek *badute zer irabazi* euskararekin. Izan ere, *euskara berreskuratzetik ez duten horiei*, herritar gisa dituzten aukerak zabaltzen eta areagotzen zaizkie elebiduna den gizarteko bi hizkuntzak erabili ahal izatean; eremu eta giro mota gehiagotara sartzeko aukerak areagotzen dituzte. Horrela ikusita, bi aldeak dira irabazle: euskararen komunitatea zein erdaldunak beraiek.

Euskararekin *irabazi* egiten dela esate hori gutxi landu eta hedatu da, salbuespenak salbuespen.¹⁸ Baina ideia hori, *Framing Berriko priming* gisa balekoa litzatekeelakoan gaude, hartzailea edonor izanda ere, nola bertakoa hala etorkina, nahiz euskalduna nahiz erdalduna. Azken buruan, eta Fernàndezek dioen bezala, jokoan dagoena hizkuntzarako hitzun berriak eta osagai aberasgarriak lortzea da:

...para la comunidad lingüística, lo que está en juego no es la recuperación de ámbitos perdidos, sino la ganancia de nuevos miembros que le aseguran el futuro y proporcionan a la lengua nuevos acentos y matices expresivos.
(Fernàndez, 2011: 5)

2) Hizkuntzaz aldatzetik norberak aukeratutako eta gidatutako eleaniztasunera: Arestian esana dugu *Framing Aldarrikatzailea* zein *Framing Uzkurra*, bi-biak, elkarren ukatzaileak eta baztertzaileak direla. Gauzak horrela, euskararen alde egiteak teorikoki nolabait gaztelaniari uko egitea dakar, praktikan horrela ez bada ere. Hizkuntzaz aldatzearen ideia horrek eleaniztasuna ukatu eta pertsona bidegurutze baten aurrean kokatzen du: bata ala bestea hautatu beharra. Kataluniako *Plataforma per la Llengua*-k, ukipen egoeran dauden bi hizkuntzen arteko aurkakotasun horrezaz jabetuta, eleaniztasunaren eta hizkuntza-aberastasunaren alde egin du:

...hablar catalán y adoptarlo como lengua habitual se describía como un “cambio”, lo cual sugería también una transformación a nivel subjetivo que no siempre es deseada, y que puede percibirse como la necesidad de renunciar a la lengua de origen; nosotros preferimos describir esta experiencia como la incorporación de una nueva lengua al repertorio del hablante, que no requiere una renuncia a los orígenes ni a la propia identidad, sino aprender a compatibilizar las diversas lenguas que se hablan según los espacios, ya sean privados o públicos, en que se usan. (Fernández, 2011: 5)

Framing Berriak ere eleaniztasunaren aberastasuna bere egiten du, betiere hizkuntza gutxituaren biziraupen duina eta osasuntsua bermatzeko premia argi utzita.

3) Integraziotik adopziara: *Integratzea* eta *parte izatea* ez dira berdin-berdinak. Gu ez bezalakoak gurean integratzea eskatzen denean, beren izaera utzi eta gurea har dezatela eskatzen da; eskuarki etorkinekin erabiltzen dugun kontzeptua da. Baina ohiko adiera hori hedatuz, integrazioaren zantzuak aurki daitezke bertako erdaldun elebakarrak euskarara bil daitezela eskatzen denean ere, ikuspuntu beretik abiatzen delako: “<integrarse> supone entrar en una constelación discursiva, de representaciones y de prácticas que exige la desintegración de la propia.” (Fernández, 2011: 5)

Horrela ulertuta, integrazioaren ardatza gu geu gara, gure komunitatea, integratzeke dagoen horrek mendeko hierarkia-maila du gurekiko eta, hortaz, aldatu behar du gu bezalakoak izan dadin; gurean integratu ahal izateko ezin du den bezalakoak izan, horri uko egin behar dio neurri batean:

...el énfasis de este concepto se halla sobre la sociedad de acogida, y no sobre la voluntad y el esfuerzo de la persona que se incorpora a la comunidad lingüística y nacional. (Fernández, 2011: 5)

Ikuspuntua iraultzea da gakoa. Gu ez bezalakoak den horren lekuan jarri, ikuspegi horretatik guk uler dezagun euskararekin eta euskal komunitatearekin beste horrek izan lezakeen harremana nolakoak litzatekeen; beste horrek nahiko lukeena hauxe da: gure hizkuntza onartu eta adoptatu, bereari uko egin gabe:

Desde nuestro punto de vista, el nuevo hablante no es el objeto de la integración, sino el sujeto de la adopción: es él quien adopta la lengua y la sociedad que le acoge, estableciendo con ellas una relación afectiva de carácter permanente. (Fernández, 2011: 5)

**Hizkuntzaz
aldatzetik
norberak
aukeratutako eta
gidatutako
eleaniztasunera.**

**Eleaniztasunaren
aberastasuna
bere egiten du,
betiere hizkuntza
gutxituaren
biziraupen duina
eta osasuntsua
bermatzeko
premia argi
utzita.**

**Integratzea eta
parte izatea ez
dira berdin-
berdinak.**

Biziraupenetik ongizatera.

Euskararen biziraupenaren orde z zer beste hitz eman daiteke?

Dagoeneko erabilia den

euskararen biziberritzea izan liteke?

Euskara berpiztea, agian?

Euskara sendotzea edo bizindartzea...?

Hortaz, beste horren izaera propioari begirunea zor zaio eta den berbera izaten jarrai dezala onartu beharra dugu, batetik. Bestetik, euskararen komunitateak ulertu eta eskertu beharko dio hurbiltzen zaigunak egiten duen ahalegina, ez nahitaezko eginkizuntzat hartu.

4) Biziraupenetik ongizatera: Hau da katalanaren egoerarekin distantziarik handiena duen dimentsioa. Izan ere, Kataluniako hizkuntza euskara baino askoz egoera hobean dago, nola hiztun kopuruari hala gizartean betetzen dituen funtzioei dagokienez. Hala ere, euskararen geroari begira, ideia hori hemen jasotzeari interesgarri deritzogu:

Preferimos, pues, la metáfora del bienestar del catalán, que se corresponde mucho mejor con su estatus de lengua mediana: los retos que tiene planteados el catalán actualmente no pasan por evitar el riesgo de extinción, sino por conseguir un nivel de uso social y de reconocimiento legal y político que la homologue a otras lenguas de la Unión Europea con un número parecido de hablantes. (Fernández, 2011: 5)

Alde ederra, beraz, euskararen egoerarekin. Hala ere, euskarak bizirautea ezinbesteko helburua den arren, irautearen aldeko aldarri hori ez ote da bizitza arriskuan duenarena? Bizitza oparo baten itxaropena galdua duenaren orroa, nonbait? Euskara arrisku horretatik erabat libre ez izan arren, hobera egiten ari delakoan gaude, larritasun egoeratik ateratzen eta zainketa intentsiboetako gunetatik at, infekzio hilkorrez kutsatzetik guztiz libre ez dagoen arren.

Horregatik, eman beharreko pausoa beste modu batera izendatu beharko genuke, euskarak duen egoera baino are irudi ezkorragorik ez emateko. Izan ere, egoerak deskribatzeko erabiltzen diren hitzak garrantzitsuak dira euskara hautemateko eta ulertzeko erak (*framingak*) hizpide ditugun lerro hauetan, *framing* ororen *primingak* horiek baliatzen dituztelako. Beraz, *euskararen biziraupenaren orde z zer beste hitz eman daiteke?* Dagoeneko erabilia den *euskararen biziberritzea* izan liteke? *Euskara berpiztea, agian?* *Euskara sendotzea edo bizindartzea...*? Lerro hauetan puntua jartzea baino ez dagokigu, eta eztabaidagai jarri dugun horri modu egokian erantzun diezaioketen aditu trebatuak eta gaituak baditu euskal filologiak. Kontua zera da: lehendabizi, euskararentzat nahi dugunaren inguruan termino egoki bat aurkitzea, itxaropentsu eta liluragarri gerta litekeena; ondoren, aukeratutako terminoa euskararen inguruko komunikazioan erabiltzea.

5) Sakrifiziotik ahalegin saritura: Sakrifizioa eta nekea omen dira euskara ikasi, erabili eta bizi-indartzeko saioen ezinbesteko oinarria. Hori zein gizarteratua dagoen ikusteko, gogoratu besterik ez dago orri batzuk atzerago (1-8 tauletan) jaso diren eta euskara ikasi eta erabiltzeari buruz gizartean dauden usteak eta hautemateak. Euskararen aldeko saio horiek klabe horretan ulertuz gero, asmo horiek bereganatu eta aurrera eramateko pertsona orok behar dituen adorea eta motibazioa izugarriak dira; askotan, erdaldun elebakarrek euskara ikasteko eta euskaldun epelek hizkuntza hori erabiltzeko dituztenak baino handiagoak. Auzi hori irauli egin nahi izan dute Katalunian, beste ikuspuntu hau erabiliz:

Nosotros ponemos el énfasis en la noción de esfuerzo: el del nuevo hablante que gana acceso a nuevos espacios y oportunidades y culmina el esfuerzo de sus padres o abuelos al establecerse en Cataluña, y el de la sociedad catalana, que se garantiza un futuro de bienestar al incorporar nuevos ciudadanos y nuevos hablantes a su comunidad lingüística. (*Fernández, 2011: 6*)

Hau da, ikasteko eta erabiltzeko ahaleginaren premia egon bada-goela ukatu orde, azpimarratzen da ahalegin hori saritua izango dela eta onurak ekarriko dituela, norbanakoentzat zein besoak zabaltzen dizkion hizkuntza-komunitatearentzat. Bistan da, arestian jorratu den *irabazte* ideari lotuta dagoela ahalegin sarituaren kontzeptua.

6) Bertako berariazko hizkuntzatik herritar guztien hizkuntzara: Ideia hau gurean ere erabili izan da, euskarak herritar guztien lotura izateko duen aukera aipatzeko edo amesteko; hona hemen adibide bat:

Euskara identitatea oinarritzeko baino gehiago identitatea osatzeko erabiliko da. Hizkuntza kare-mortero bilakatuko da. Identitateak gero eta konplexuagoak, malguagoak, likidoagoak, zatituagoak izango direnez, espazioak hurbiltzeko, genealogiak lotzeko eta aniztasuna kudeatzeko, kare-argamasa beharko dugu. Hortik aurrera, nire ustez airean geratuko zaigun galdera hau da: zein osagairekin gorpuztu kare-mortero hori? (*Hernández, 2011: 19*)

Nortasun konplexuak eta askotarikoak ohikoak zaizkigun une honetan, herri bat osatzen dugun aldetik zerbait partekatu beharra dugu: lurraldea, erakunde publikoak, elementu sinbolikoak eta abar. Hizkuntzak nortasun-ikur gisa indar handia dutenez, euskara izan liteke gure herriaren lokarrietako bat, sendoenetakoa dudarik gabe.

**Bertako
berariazko
hizkuntzatik
herritar guztien
hizkuntzara.**

Gainditu behar da euskararen defentsa Framing Aldarrikatzaileen eskuetan soilik gelditzea. Helburua da euskal herritar guzti-guztiek euren ondare identitariotzat jotzea modu eta pisu ezberdinarekin, seguru asko eta, hortaz, denok defendatu beharreko hizkuntzat hartu dezatela.

...aquella lengua que estructura la vida pública en un contexto de multilingüismo, que reconcilia la individualidad de cada persona con la pluralidad necesaria en toda sociedad democrática y con la necesidad de compartir referentes y valores para poder convivir y asegurar la cohesión social. En este sentido estamos desarrollando un discurso plenamente liberal. (*Fernández, 2011: 6*)

Arestian esaten genuen bezala, herritar gisa edozein sentimendua izanda ere (euskalduna baino ez / euskal herritar bezain espainiar / euskalerriratutako kanpotarra), herritar guztiena den ondarea eta lo-karria —euskara— guzti-guztiek defendatzea zilegia bezain logikoa litzateke.

6. AZKEN GOGOETAK FRAMING BERRIAREN INGURUAN

I

Gero eta nabariagoak dira euskaltzaileen ohiko diskurtsoak dituen zailtasunak eta mugak euskararen aldeko neurriak zalantzan jartzen dituen planteamenduari aurre egin eta hizkuntza horren aldeko giroa birsortzeko eta hedatzeko. Horregatik, euskarak aurrera egingo badu, euskaltzaileen planteamenduak jauzi kualitatibo bat egin behar du; euskararen aldeko *Framing Berri* bat eraikitzea ezinbestekoa da.

Planteamendu berri horrek euskararen aldekoa den *Framing Aldarrikatzailearen* eta horren aurrean zalantzak adierazten dituen *Framing Uzkuurraren* arteko *aurkarrien joko*a gainditu behar du; baita lekua sortu ere bi ikuspegi kontrajarri horiek planteamentu adostu baten eskutik euskarara bil daitezen. Hori lortzeko *Framing Aldarrikatzailearen* hainbat alderdiri pentsatu bat eman behar zaie, hala nola, gaur arte gehienbat klabe nazionalistan ulertzen den dimentsio identitarioari, gizarteak pairatzen duen bortizkeria sinbolikoari eta diskurtso zaharkituaren gabeziei. Bestalde, *Framing Uzkuurraren* hedapenaren aurrean *Framing Berriak* estrategia jakin bat ere ahalbidetu behar du, jomuga hauekin nagusiki: euskararen mamuak uxatzea; *Framing Uzkuurraren* eragina indargabetzea; *framing horren* gizarte sektoreetan euskararen aldekotasuna piztu edota indartzea. Estrategia horren abiapuntua izango da aztertzea *Framing Uzkuurrak* zer-nolako ideia-gako erabiltzen duen euskararekiko zalantzak edo ukazioak suspertzeko.

Era berean, pentsatu bat eman beharko zaio giro euskaltzaileetan egun erabiltzen den komunikazio estrategiari (edo, hobeto, estrategia ezari?), zeinak euskararen inguruko infomazioa ukitu ilun eta gatazkatsuez, kontzienteki edo ohartu gabe, bete ohi duen.

Pauso bat gehiago emanda, *Framing Berriaren* ardatz nagusia osatzeko hiru planteamendu hauen oinarri filosofikoak proposatzen dira: *Berdintasunaren Diskurtsoa*, *Hizkuntzen Iraunkortasuna* eta *Hizkuntzen Ekologia*. Filosofia horiek partekatzen dituzten zenbait balioen gainean (aniztasuna, holismoa, interakzioa eta berdintasuna, batez ere) hizkuntzen —ez soilik, euskararen— inguruko planteamendu berria eraikiko litzateke, era horretan egungo bi diskurtso nagusien funtsa (*nazionalismo linguistikoa*) gaindituz. Oinarri horrekin posible litzateke euskararen inguruko bi sentsibilitate kontrajarriak mugiaraztea eta, ondoren, bi-biak hizkuntza horren aldeko elkarlanean has daitezen ahalbidetzea.

Asmo horrekin, *Framing Berriaren* funtsa diren oinarri filosofiko horiek ez ezik, *Framing Aldarrikatzaileak* zein *Framing Uzkurak* egin ditzaizketen ekarpenak ere aintzat hartu behar dira *Framing Berrian*. Alegia, gainditu behar da euskararen defentsa *Framing Aldarrikatzailearen* eskuetan soilik gelditzea. Euskara batzuentzat hizkuntza nazionala edo beste batzuentzat hizkuntza *nazionista* —Fasolden terminologian— izanik ere, helburua da euskal herritar guzti-guztiek euren ondare identitariotzat jotzea —modu eta pisu ezberdinarekin, seguru asko— eta, hortaz, denok defendatu beharreko hizkuntzat har dezatela. Era berean, *Framing Uzkurak* egun defendatzen dituen balio batzuk herritar guztiengana hedatu beharko dira; adibidez, euskararen edo erdararen hiztunak izan, guztiek berdintasunean eta diskriminaziorik gabe tratatuak izatea eta askatasun osoz hizkuntza-hautua egitea. Urteak joan, urteak etorri, zaharkituta gelditu diren euskararen inguruko ohiko zenbait ikuspunturi ere gaurkotu bat eman beharko zaie, *Framing Berriaren* osagaietara gehitzeko, era horretan planteamendu hori gizarte sektore zabalagoen izaerara eta sentsibilitatera irekiko delakoan.

Hala ere, esandako edukiez osatuta, inork ez dezala pentsa *Framing Berriak* indar nahikorik izango duenik euskararen presentzia gizarte osora zabaltzeko eta suspertzeko, besterik gabe. Eragin mugatua izan dezake soilik oinarri filosofiko eta kontzeptualen gainean eraikitzen bada. Horregatik, oinarri hori ez ezik, egunerokotasunak dituen premiei ere erantzun *ukigarri* bat eman beharko lieke *Framing Berriak*. Buruan darabilgun osagai eraginkor bat *gizarte sariarena* litzateke; hau da, *gizarteak saritzea* hizkuntza gutxituaren alde egiten duena, itzal handiko soziolinguistek aholkatzen duten bezala:

Nolanahi ere, abisu latza ematen digu Fishmanek. Garrantzitsua dela, oso, euskara eta bere kultura gizarteko ordainsarien markoan (zentzu zabalean) ongi txertatzea. Behar-beharrezkoa duela hori euskaldungoak, belaunez belau

---

Inork ez dezala pentsa Framing Berriak indar nahikorik izango duenik euskararen presentzia gizarte osora zabaltzeko eta suspertzeko, besterik gabe. Eragin mugatua izan dezake soilik oinarri filosofiko eta kontzeptualen gainean eraikitzen bada. Horregatik, oinarri hori ez ezik, egunerokotasunak dituen premiei ere erantzun ukigarri bat eman beharko lieke Framing Berriak. Buruan darabilgun osagai eraginkor bat gizarte sariarena litzateke; hau da, gizarteak saritzea hizkuntza gutxituaren alde egiten duena.

Sektore bakoitzaren premiak, iritziak eta jarrera horiek aintzat hartuta, xede-talde ezberdinak finkatzea (merkatuaren segmentazioa) eta horietako bakoitzarentzat Frame Berriaren eduki egokiena (mezua) zehaztea.

Framing Berriaren informazioa helarazteko komunikazio-estrategia orokorra prestatzea, zeregin horretan erabilgarriak diren baliabide eta aukera mota guztiak aintzat hartuz.

bizirik iraungo badu. (...) Gomendio zehatza da berea: <Social reward> eta <sanction> sistema ez dezagula begien bistatik galdu, benetako euskalgintza osasuntsua aurrera atera nahi badugu. (Zalbide, 2008: 24)

Nolanahi ere, gizarte sektore batzuen ustez, egungo egoera sozio-linguistikoak ez dio euskarari abantaila handirik eskaintzen hizkuntzen merkatuan lehiatzeko, jasotako iritzien bildumak erakusten duen bezala (1-8 taulak). Hortaz, *gizarte-sariaren* ideiak ez du leku nabarmenik, gaur egun, *Framing Berriko* osagaietako bat izateko. Izan ere, komunikazio-estrategia batean transmititu nahi den mezuak sinesgarria izan behar du lehenik eta behin, bestela kontrako efektua eragin lezakeelako. Hortaz, *Framing Berri*an oraingoz *gizarte saririk* (ia) erabiltzerik ez dagoen arren, baliteke *gizarte baldintza berri* batzuek halako helduleku sendo baten aukera aurrerago ahalbidetzea.

Gabeziak gabezia, *Framing Berriak*, bere horretan ere, badu zereginik, eta bide horretatik abiatzeko oharren bat eman behar diogu komunikazioaren trikimailuekin ohituta ez dagoen irakurleari. Ohartarazi behar dugu *Frame Berriaren* edukiak kaleratu aurretik *sukaldaritz*a elaboratu eta *planifikatu* baten premia dagoela, eta horretan marketineko estrategia baliatu beharko dela. Bide horretatik eman beharreko pausoak, labur aipatuta, honako hauek lirateke:

- 1) Euskararen inguruko *Frame Berriaren* balizko *merkatua* euskal gizarte osoa izanik, sektore ezberdinek euskararen inguruan dituzten premiak, iritziak eta jarrerak zehatz-mehatz ezagutzea (*merkatu ikerketa*), hizkuntza-merkatuaren mapa osoa izateko.
- 2) Sektore bakoitzaren premiak, iritziak eta jarrera horiek aintzat hartuta, xede-talde ezberdinak finkatzea (*merkatuaren segmentazioa*) eta horietako bakoitzarentzat *Frame Berriaren* eduki egokiena (*mezua*) zehaztea.
- 3) Herritarrek *Framing Berriaren* planteamendu osorik eta zehatzik barneratuko ez dutenez, errazago jaso eta ulertuko dituzten diskurtsoaren ale-gako batzuk (*priming-ak*) lantzea eta xede-taldeen arabera sailkatzea.
- 4) *Framing Berriaren* informazioa helarazteko komunikazio-estrategia orokorra prestatzea, zeregin horretan erabilgarriak diren baliabide eta aukera mota guztiak aintzat hartuz.
- 5) Aurreko pausoetan aipatzen diren elementuak (*xede-taldeak, priming-ak* eta komunikaziorako aukerak) konbinatu eta sailkatzea, hartzaile mota bakoitzari hobekien egokitzen zaion konbinazioa zedarrituz.

6) Interbentziorako aukerak (beti) nahi baino mugatuagoak direnez, xede-taldeak lehenetsunaren arabera antolatzea, eraginkortasun eta efizientzia printzipioen arabera.

7) Komunikazio saioren eragina eta emaitzak balioesteko prozedura eta mekanismoak diseinatu eta martxan jartzea.

8) Balioespenak esango du zertan asmatu den eta zertan ez; horren arabera *Framing Berriaren* komunikazioa hobetzeko edo birbidertzeko neurriak finkatu eta hartzea.

Bukatzeko, gogorarazi behar dugu —behin baino gehiagotan— jada esan dena, alegia, *Framing Berria* hiru modutan erabil daitekeela errealtitatea sortzeko: a) euskararen aldeko iraganaren zein etorkizunaren ulermena eraikitzeko; b) gizartearen, komunikabidearen eta herri-agingtariaren agendetan euskara finkatzeko; c) herritarrak euskararen aldeko jarduerara bultzatzeko. Hori guztia lortzea da, hain zuzen ere, gogoeta/proposamen hauen zioa. ●

BIBLIOGRAFIA ETA ERREFERENTZIAK

- Amezaga, J. (2011-09-18). Hizkuntz eskakizunak. *Argia* 2290.
- Amorrortu, E., Ortega, A., Idiazabal, I. eta Barreña, A. (2009). *Erdaldunen euskararekiko aurreritziak eta jarrerak*. Vitoria-Gasteiz. Eusko Jaurlaritza. http://www.euskara.euskadi.net/r59-738/eu/contenidos/informacion/argitalpenak/eu_6092/ikerketak_soziolinguistikoak.html#ikerketak (azken kontsulta: 2011-09-02).
- Amorrortu, E. eta Ortega, A. (2011). Euskarara hurbiltzeko jarrera mesedegarri eta oztopatzaileak. *Udaltop. Euskara zerbitzuen III. topaketak*. (Lasarte-Oria, 2011/04/08). <http://www.udaltop.com/dokumentazioa/ponentziak> (azken kontsulta: 2011-08-23).
- Azurmendi, M. J. (2010). Hizkuntza ekologia eta jasangarritasuna, globalizazioan: euskarari begira. *Bat Soziolinguistika Aldizkaria* 75: 145-164.
- Bastardas, A. (2003). Ecodinámica sociolingüística: Comparaciones y analogías entre la diversidad lingüística y la diversidad biológica. *Revista de Lengua i Dret* 39 (119-148).
- Baztarrika, P. (2009). *Babeli gorazarre*. Irun (Gipuzkoa). Alberdania.
- Baztarrika, P. (2010). Euskararen ibilia, etsipenetik itxaropenera. *Bat Soziolinguistika aldizkaria* 76 (69-86).
- Canel, M. J., eta Sanders, K. (2005). *Political communication in times of crisis: framing a response to the March 11 Madrid Bombings*. ICAREN kongresuan aurkeztutako komunikazioa, 2005/05/26-30, New York.
- Coyos, B. (2010). Soziolinguistika. Ondorio gisa: hizkuntzen ekologia,

---

Interbentziorako aukerak (beti) nahi baino mugatuagoak direnez, xede-taldeak lehenetsunaren arabera antolatzea, eraginkortasun eta efizientzia printzipioen arabera.

- lehen ikuspegia. *Auñamendi Eusko Entziklopedia* (on line).
<http://www.euskomedia.org/aunamendi/ee152063/137089> (azken kontsulta: 2011-09-02).
- Elser, P. (2011). Euskara, guztiontzako lekua. *Udaltop. Euskara zerbitzuen III. topaketak*. (Lasarte-Oria, 2011/04/08). <http://www.udaltop.com/dokumentazioa/ponentziak> (azken kontsulta: 2011-08-23).
- Erize, X. (2012). Hizkuntza ekologiatik iraunkortasunera: indarguneak, ahulguneak eta proposamenak. *Bat Soziolinguistika aldizkaria* (??) (argitara bidean).
- Prospekzio Soziologikoen Kabinetea [Eusko Jaurlaritza] (2009). 41. *Euskal Soziometroa*. (azken kontsulta: 2011-09-28).
http://www.lehendakaritza.ejgv.euskadi.net/contenidos/informe_estudio/sociometro_vasco_41/eu_soc41/adjuntos/09sv4111.pdf
- Eusko Legebiltzarra (2011-10-05). *Osoko Bilkuraren Erabakiak*. (http://www.parlamento.euskadi.net/pdfs_acuerdos/2/09/000115.pdf) (azken kontsulta: 2012-01-02).
- Fasold, R. (2010). Hizkuntzaren inguruko politika. In Fasold, R. eta Connor-Linton, J. (Arg.): *Hizkuntza eta hizkuntzalaritza: hastapenak*. Bilbao. Euskal Herriko Unibertsitatea-Universidad del País Vasco (399-428).
- Fernández, J. A. (2011). Nuevos discursos y nuevas estrategias a favor del catalán. *UDALTOP: Udaletako euskara-zerbitzuen III. topaketak* (2011/04/08). Lasarte-Oria. <http://www.udaltop.com/dokumentazioa/ponentziak> (azken kontsulta: 2011-08-23).
- Fernández, J. M. (2005). La noción de violencia simbólica en la obra de Pierre Bourdieu: una aproximación crítica. *Cuadernos de Trabajo Social*, Vol. 18 (7-31).
- Gatti, G. (2007). *Identidades débiles. Una propuesta teórica aplicada al estudio de la identidad en el País Vasco*. Madrid. CIS.
- Giles, H., Bourhis, R. eta Taylor D. M. (1977). Towards a Theory of Language in Ethnic Group Relations, in H. Giles (ed.), *Language, Ethnicity and Intergroup Relations* (307-348). New York. Academic Press.
- Giménez, P. (2011-08-19). *La Voz Libre*: <http://www.lavozlibre.com/noticias/ampliar/311019/la-generalitat-y-su-plan-para-fomentar-la-literatura-catalana> (azken kontsulta: 2011-08-23).
- Haugen, H. (1972). *The Ecology of Languages*. Stanford University Press. California.
- Hernández García, J. M. (2000). Gaztetxoek hizkuntzekiko diskurtsoak eta bizipenak. In Martínez de Luna, I. eta Berrio-Otxoa, K. (zuz.): *Etorkizuna Aurreikusten 99: Euskal Herriko gazteak eta euskara*. Vitoria-Gasteiz-Martínez de Luna (argitaratzailea).

- Hernández García, J. M. (2011). Eta hizkuntza kare-morteroa izango balitz? Euskara eta identitatearen inguruko hainbat hausnarketa. *UDALTOP: Udaletako euskara-zerbitzuen III. topaketak* (2011/04/07). Lasarte-Oria.
- Irizar, A. (2007). Proposamen Ekolinguistiko Bat Fagor Etxetresna Elektrikoak Kooperatibaren Nazioartekotzerako. *HIZNET Hizkuntza Plangintza Ikastaroko sakontze ikerlana* (2006-2007 ikasturtea) (argitaratu gabe). http://hiznet.asmoz.org/index.php?option=com_content&view=article&id=88&Itemid=69
- Jausoro, N., Martínez de Luna, I. eta Dávila, A. (1998). Gazte Donostia-
rren hizkuntzarekiko harremanak. *BAT Soziolinguistika aldizkaria* 27 (51-81 orr.).
- Kamio, J. (2011/06/06). Ostegunez salbatu genuen euskera. *neure (h)egitik* bloga. <http://neurehegitik.wordpress.com/2011/06/06/ostegunez-salbatu-genuen-euskera/> (azken kontsulta: 2011-08-29).
- Kamio, J. (2012/01/13). Berri onak (euskalgintzan). *Komunikazioaren (h)egia* bloga. <http://neurehegitik.wordpress.com/> (azken kontsulta: 2012-04-09).
- Martí, F., Ortega, P., Idiazabal, I., Barreña, A., Juaristi, P., Junyent, C., Uranga, B. eta Amorrortu, E. (2005). *Hizkuntzen mundua: Munduko hizkuntzei buruzko txostena*. Unesco Etxea. Bilbo.
- Martínez de Luna, I. (2010). Framing: komunikazio-teorietatik euskararen beharizanetara. *Bat Soziolinguistika aldizkaria* 76 (53-67). <http://www.soziolinguistika.org/eu/node/5374> (azken kontsulta: 2012-01-11)
- Miner, I. (2010). *Euskara Elkarteen Topagunea*. 2010eko gogoeta-saioretako lan-materialak (argitaratu gabeak).
- Moreno Cabrera, J. C. (2008). *El nacionalismo lingüístico. Una ideología destructiva*. Madrid. Península.
- Nazio Batuen Erakundea. (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm> (azken kontsulta: 2012-01-04).
- Odriozola, J.M. (2011). *Estatu etnozidaren kontra*. Donostia-San Sebastián. Elkar.
- Phillipson, R. (1992) *Linguistic Imperialism*. Oxford: Oxford University Press.
- Prospekzio Soziologikoen Kabinetea (2011). *Euskara: erabilera, jarrerak, politikak*. http://www.lehendakaritza.ejgv.euskadi.net/contenidos/informe_estudio/o_10tef3_euskera/eu_10tef3_adjuntos/10tef3_euskera_eu.pdf (azken kontsulta: 2011-08-25).

- Ritzer, G. (2002). *Teoría sociológica moderna*. México, etc., McGraw Hill.
- Sánchez Carrión, J. M. "Txepetx". (1987). *Un futuro para nuestro pasado*. Donostia. Sánchez Carrión (arg.).
- Sánchez Carrion, J. M. "Txepetx". (1999). *Aplicación sociolingüística de la territorialidad: márgenes de encuentro, Bilbao y el euskera*. Bilbo: Bilboko Udala.
- Sarasua, J. (1997). *Txepetxekin solasean. Biziaren hizkuntzaz*. Gara argitaletxea. Bilbo.
- Suay, F. eta Sanginés, G. (2011). La seducció de les llengües o el llenguatge de la seducció. *Udaltop. Euskara zerbitzuen III. topaketak*. (Lasarte-Oria, 2011/04/08). <http://www.udaltop.com/dokumentazioa/ponentziak> (azken kontsulta: 2011-08-25).
- Vork Steffensen, S. (2007). Language, ecology and society: An introduction to dialectical Linguistics, in Jørgen Christian Bang, Jørgen Døør: *Language, Ecology and Society*. Continuum. London.
- XLSemanal 1174 (2010-04-25). 12 preguntas indiscretas a Patxi López. http://xlsemanal.finanzas.com/web/articulo.php?id=55018&id_edicion=5147&salto_pagina=3 (azken kontsulta: 2011-12-14).
- Uranga, B. (2011). Hizkuntza-ekologiaz. *Hiznet-Hizkuntza Plangintza Graduondoko ikastaroa*. UPV-EHU eta Asmoz Fundazioa. <http://hiznet.asmoz.org/> (1.5 irakasgaia).
- Zalbide, M. (2008). Hizkuntza gutxituen berreskurapenerako hainbat hurbilpen teoriko. *Hiznet-Hizkuntza Plangintza Graduondoko ikastaroa*. UPV-EHU eta Asmoz Fundazioa. <http://hiznet.asmoz.org/> (1.3. irakasgaia).
- Zaloña, J. (2011). *Euskararen gaineko diskurtsoak lan munduan. Debagoienan lanean ari direnen zazpi kontakizun*. Hiznet-Hizkuntza Plangintza Graduondoko ikastaroa. UPV-EHU eta Asmoz Fundazioa (argitaratu gabeko sakontze-ikerlana). <http://hiznet.asmoz.org/>

OHARRAK

1. Erving Goffman-ek (1974/2006) garatu zuen komunikazio-teoriaren terminoa da. Teoriaren gaurkotze saioetan (Bryant eta Miron, 2004: 693), Goffman-en *frameak* horrela ulertzen dira: "cognitive structures that guide both the perception and the representation of reality" (in Vicente Mariño eta López Rabadán, 2009: 18). *Framing* kontzeptuaren gaztelarazko itzulpenean *enmarque* erabili ohi da. Euskaraz oraindik esanahi hori finkatu gabea denez, *framing* erabilteza hobesten dugu hemen. Kontzeptu hori sakon landuko dugu hurrengo orrietan.
2. *Framing* Uzkurra birrelikatzen da Estatuko hainbat komunikabide eta iritzi-emaileren bitartez ere; hona hemen adibide bat: "Y mientras los nacionalistas catalanes avanzan en la imposición de la lengua regional, los vascos se lamentan por no poder imponer su idioma a los funcionarios. El lehendakari, Patxi López, ha decidido no exigir el vascuence en las próximas oposiciones. Se tendrá en cuenta positivamente, pero no será imprescindible el conocimiento de euskera. El PNV se ha mostrado muy disgustado y ha aludido a los tiempos de Franco. También han comentado

que supone <impedir una plena normalización lingüística, rompiendo, así, un consenso social y político que duraba más de 30 años>. (...) Exigir un elevado conocimiento es casi equivalente a pedir que el solicitante sea nacionalista, puesto que la mayoría de los vascohablantes lo son." (Giménez, 2011-08-19)

3. 1982ko azaroaren 24ko 10/1982 Legea, Euskeraren Erabilpena Arautzekoa (1982-12-16ko EHAAko 160. zk.).

4. "...an examination of whether and how framing, agenda setting, and priming are related and what these relationships tell theorists and researchers about the effects of mass media."

5. Azterketa hau burutzea posible izan da Eusko Jaurlaritzako Prospekzio Soziologikoen Kabineteko teknikarien laguntzari esker.

6. Adibidez, *Noticias* taldeak lau egunkari dituenez, egunkari horien aipamen guztiak zati lau egin eta emaitza hori kontuan hartu da atal honetan, eta beste horrenbeste *Vocento* taldeko egunkariekin.

7. Horren adibide polita eskaintzen du Jone Miren Hernándezek berak beste lan batean, non, 12 urteko umeek hizkuntzekiko duten pertzeptzioaren bitartez, euskara —maitatua izan arren— bigarren mailako hizkuntza bezala agertzen den. (Hernández, 2000: 31-35)

8. *Priming* edo ideia gako horietako batzuk sailkapenaren atal batean baino gehiagotan koka litezke, baina hemen bakar batean —ustez egokienean— sartu dira, informazio ale horiek ez errepikatzearren.

9. Hona hemen horren adibide bat goi-malako arduradun politiko baten ahotik: *XL Semanal* 1174 (2010-04-25). 12 preguntas indiscretas a Patxi López: "*XL. Y usted, lehendakari, ¿qué tal lleva las clases de euskera? P.L. Lo estoy estudiando, lo estoy estudiando. Yo es que soy de la margen izquierda, una zona donde no se ha hablado euskera nunca. Y el euskera es complicado. Además, hago muchas piras ('pellas') [ríe].*"

10. Ikus aurreko oin-oharreko aipua.

11. Xabier Erizeren testuko orri zehatzik ez da aipatuko idazlan hori oraindik argitara bi-dean dagoelako.

12. Eusko Legebiltzarrak 2011n abian jarri duen Kontsumitzaileen Legea aldatzeko ekimenak erabat berresten du euskara antzemateko eta ulertzeko bi moduen arteko talka indarrean diraula. Gogoratu behar da Legebiltzarraren aldaketa horren ondorioz euskaldunok ez dugula euskaraz artatuak izan beharko saltoki handietan (Eusko Legebiltzarra, 2011ko urriaren 5eko *Osoko Bilkuraren Erabakiak*).

13. Hegoaldean ingelesaren mehatxu hori (oraindik) lekuz kanpoko delat pentsa liteke; dena den, gogoan izan behar da Iparraldean eragiten duen Frantziako legedia aldatua izan zela (1994ko abuztuaren 4ko 94-665 Legea), batez ere ingelesaren eraginari aurre egiteko eta frantsesaren erabilera bermatzeko.

14. Hala nola, *Kultur Aniztasunari buruzko UNESCOren Deklarazio Unibertsala* (2001), *Aniztasuna eta kultura-adierazpideak babesteko eta sustatzeko UNESCOren hitzarmena* (2007), *Europako Kontseiluko Gutxiengo Nazionalen Babeserako Hitzarmen-markoa* (1994), *Eskualdeetako edo Eremu Urriko Hizkuntzen Europako Gutuna* (1992), *Hizkuntza Eskubideen Deklarazio Unibertsala* (Bartzelona, 1996).

15. Abel Irizarren lan berritzaile bat (Irizar, 2007) adibide egokia da elkarren aurkakoak izan litezkeen ikuspuntu ekolinguistikoa eta arrazionaltasun ekonomikoa batera jartzeko ahaleginen berri izateko. Lan horretan hizkuntzen ekologiaren planteamendua ekonomia errearen bihotzean —lantokian— txertatu nahi da, estrategia hori baliatuta, euskararen etorkizuna eremu horretan bermatzeko asmoz. Hortaz, Irizar bi izaera-mota, bi balio-sistema eta bi indar-maila ezberdin dituzten ikuspuntuak harremanetan jarri eta bat etorrazten saiatzen da.

16. Aurreko aipuan jasotzen den Abel Irizarren lanak, adibidez, enpresaren eleaniztasuna du oinarri.

17. Gogora dezagun horrela dioela lege horrek, 4. eta 5. ataletan: *“Euskal Herriko herritar guztiek dute hizkuntza ofizialak jakiteko eta erabiltzeko eskubidea, bai ahoz eta bai idatziz”. “Herri-agintek Euskal Autonomia Erkidegoan hizkuntza dela-eta inor diskriminatu ez dadin zainduko dute eta neurri egokiak hartuko dituzte”.*

18. Adibidez, Arabako Kuadrilla eta Udaletako Euskara Biziberritzeko Plan Nagusian (EBPN) kokatzen den *“Elebiduna naiz, aberatsa naiz”* kanpainak ildo horri heltzen dio (azken kontsulta: 2012-01-10): <http://www.euskaraba.com/euskara/albisteak/elebiduna-naiz-aberatsa-naiz>